יוזמות אברהם
مبادرات ابراهيم
ABRAHAM INITIATIVES

מוסד שמואל נאמן
למחקר מדיניות לאומית

אלימות, פשיעה ושיטור ביישובים הערביים

דו"ח הביטחון האישי והקהילתי - 2018

العنف، الجريمة والشرطة في البلدات العربية

تقرير الأمن الشخصي والجماهيري - 2018

נוהאד עלי ורות לוין-חן
نهاد علي و روت لفين-حين

יוני 2019 حزيران

אלימות, פשיעה ושיטור ביישובים הערביים

דו"ח הביטחון האישי והקהילתי - 2018

العنف والجريمة وتواجد الشرطة في البلدات العربية

تقرير الأمن الشخصي والجماهيري - 2018

כתיבה: ד"ר נוהאד עלי ורות לוין-חן
יועץ אקדמי ויו"ר תחום יהודים-ערבים-מדינה במוסד שמואל נאמן בטכניון: ד"ר נוהאד עלי
עריכה לשונית: ד"ר נחמה ברוך
תרגום לערבית: רימה אבו קטיש
תרגום לאנגלית: שאול ורדי
עיצוב והדפסה: רים גרפיק דיזיין
מסת"ב: 978-965-7543-12-2

كتابة: د. نهاد علي وروت لفين - حين
استشارة أكاديمية: د. نهاد علي رئيس مجال اليهود-العرب-الدولة في مؤسسة شموئيل نأمان في التخنيون
تدقيق لغوي (بالعبري): د. نحاما باروخ
ترجمة للعربية: ريا أبو قطيش، مكتب ART للترجمة
ترجمة للإنجليزية: شاؤول فاردي
تصميم وطباعة: ريم جرافيك ديزاين
رقم تسلسلي: 978-965-7543-12-2

יוני 2019 حزيران

This report is made possible by the generous support of the American people through the United States Department of State. The contents are the responsibility of The Abraham Initiatives and do not necessarily reflect the views of the Department of State or the United States Government.

This document has been produced with the financial assistance of the European Union. The content of this document are the sole responsibility of The Abraham Initiatives and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union.

עמותת יוזמות אברהם (ע"ר) היא ארגון יהודי-ערבי לשינוי חברתי ולקידום שילוב ושוויון בין יהודים וערבים בישראל, למען חברה משגשגת, בטוחה וצודקת.

העמותה הוקמה בשנת 1989 על ידי הפילנתרופ האמריקני אלן ב' סליפקא ז"ל והפרופסור יוג'ין וינר ז"ל.

בעשור הראשון לפעילותה התמקדה העמותה בחלוקת מענקים לביצוע פעולות בתחום הדו-קיום והחינוך לחיים משותפים בין יהודים וערבים. לאחר אירועי אוקטובר 2000 התגבשה בעמותה ההבנה, כי דרושה פעולה שיטתית לשינוי המדיניות בכל הנוגע ליחסי יהודים וערבים בישראל וליחסים שבין המיעוט הערבי והמדינה.

נוכח זאת אימצה העמותה אסטרטגיה המנחה אותה עד היום: פיתוח מודלים חדשניים ויישומם כמיזמים רחבי היקף ככלי הסברה מול מקבלי ההחלטות במשרדי הממשלה, השלטון המקומי, מוסדות ציבור, אקדמיה, ארגונים חברתיים והציבור הרחב.

הארגון פועל לממש את הבטחת מגילת העצמאות ל"שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה, בלי הבדל דת, גזע ומין" ולהשתית "אזרחות מלאה ושווה" ליהודים ולערבים במדינה שהיא ביתו הלאומי של העם היהודי וביתם של אזרחיה הערבים, וזאת לצד מדינה פלסטינית שתתקיים בשלום לצד מדינת ישראל.

המנכ"לים השותפים של העמותה הם אמנון בארי-סוליציאנו וד"ר ת'אבת אבו ראס.

כתובת העמותה: רח' המלאכה 5, אזור התעשייה הצפוני לוד 7152011

טלפון: 02-3733000, פקס: 02-3733001

דוא"ל: info@abrahaminitiatives.org.il

פרסומי יוזמות אברהם ניתנים להורדה מאתר האינטרנט:

www.abrahaminitiatives.org.il

מוסד שמואל נאמן
למחקר מדיניות לאומית

מוסד שמואל נאמן הוקם בטכניון בשנת 1978 ביוזמת מר שמואל (סם) נאמן והוא פועל להטמעת חזונו לקידומה המדעי-טכנולוגי, הכלכלי והחברתי של מדינת ישראל.

מוסד שמואל נאמן הוא מכון מחקר המתמקד בהתוויית מדיניות לאומית בנושאי מדע וטכנולוגיה, תעשייה, חינוך והשכלה גבוהה, תשתיות פיזיות, סביבה ואנרגיה ובנושאים נוספים בעלי חשיבות לחוסנה הלאומי של ישראל. המוסד תורם תרומה ייחודית בתחומים אלה. במוסד נעשים מחקרי מדיניות וסקירות, ומסקנותיהם והמלצותיהם משמשים את מקבלי ההחלטות במשק על רבדיו השונים. מחקרי המדיניות נעשים בידי צוותים נבחרים מהאקדמיה, מהטכניון, ממוסדות אחרים ומהתעשייה. לצוותים נבחרים האנשים המתאימים, בעלי כישורים והישגים מוכרים במקצועם. על פי רוב, העבודה נעשית תוך שיתוף פעולה עם משרדי הממשלה ולעיתים היוזמה באה ממוסד שמואל נאמן ללא שיתוף ישיר של משרד ממשלתי. מוסד שמואל נאמן נחשב למוסד למחקרי מדיניות המוביל בישראל בנושאי התוויית מדיניות לאומית שעניינה מדע, טכנולוגיה והשכלה גבוהה.

עד כה נעשו במוסד שמואל נאמן מאות מחקרי מדיניות וסקירות המשמשים מקבלי החלטות ואנשי מקצוע במשק ובממשל. סקירת הפרויקטים השונים שבוצעו במוסד מוצגת באתר האינטרנט שלו. בנוסף מסייע מוסד שמואל נאמן בפרויקטים לאומיים דוגמת המאגדים של משרד התמ"ס - מגנ"ט בתחומים אלה: ננוטכנולוגיות, תקשורת, אופטיקה, רפואה, כימיה, אנרגיה, איכות הסביבה ופרויקטים אחרים בעלי חשיבות חברתית-לאומית. מוסד שמואל נאמן מארגן גם ימי עיון מקיפים בתחומי העניין שהוא עוסק בהם.

יו"ר מוסד שמואל נאמן הוא פרופ' זאב תדמור והמנכ"ל הוא פרופ' משה סידי.

כתובת המוסד: מוסד שמואל נאמן, קריית הטכניון, חיפה 3200003

טלפון: 04-8292329, פקס: 04-8231889

דוא"ל: info@neaman.org.il

www.neaman.org.il

תוכן העניינים

תודות **7**

פתח דבר ותקציר **8**

מבוא **17**

פרק 1: החברה הערבית בישראל **22**

פרק 2: סקר הביטחון האישי והקהילתי 2018 **25**

2.1 רקע ומתודולוגיה 25

2.2 ממצאי סקר הביטחון האישי והקהילתי 2018 27

2.2.1 עמדות הציבור כלפי תחושת הביטחון האישי, כלפי הביטחון הקהילתי וכלפי סוגי האלימות 27

2.2.2 החשש להיפגע מסוגי אלימות, זהות התוקף והנכונות להשתתף במאבק באלימות 32

2.2.3 עמדות כלפי מוסדות וגופים המטפלים באלימות בחברה הערבית 39

2.2.4 נשק חם בחברה הערבית 41

2.2.5 אלימות בתקופת הבחירות לרשויות המקומיות 44

פרק 3: יחסי החברה הערבית והמשטרה **46**

3.1 רקע 46

3.2 ממצאי הסקר בנוגע לעמדות האזרחים הערבים כלפי המשטרה 47

3.3 התפתחויות ביחסים בין המשטרה לבין החברה הערבית בשנת 2018 52

3.4 מעקב אחר יישום החלטת ממשלה 1402 52

תרשימים

תרשים 1: עמדות כלפי ביטחון אישי ביישוב המגורים, לפי מגזר 27

תרשים 2: עמדות כלפי תופעות אלימות ופשיעה, לפי סוג התופעה (אזרחים ערבים) 28

תרשים 3: עמדות כלפי אלימות כלפי נשים, לפי מגדר (אזרחים ערבים) 29

תרשים 4: עמדות כלפי אלימות במשפחה, לפי מגדר (אזרחים ערבים) 30
תרשים 5: שיעור המאוימים באלימות או הנפגעים מאלימות מילולית (אזרחים ערבים) 31
תרשים 6: עמדות כלפי הסיכוי להיפגע מאלימות ומפשיעה, לפי סוג התופעה (אזרחים ערבים) 32
תרשים 7: עמדות כלפי הסיכוי להיפגע מעבירות מין, לפי מגדר (אזרחים ערבים) 33
תרשים 8: עמדות כלפי איום של תופעות אלימות, לפי סוג המרחב (אזרחים ערבים) 34
תרשים 9: שיעור הנפגעים מעבירת אלימות (אזרחים ערבים) 35
תרשים 10: שיעור הנפגעים מאלימות, לפי סוג האלימות ולפי מגזר 36
תרשים 11: הכרת התוקף או המאיים בתקיפה (אזרחים ערבים) 37
תרשים 12: זהות התוקף או המאיים בתקיפה (אזרחים ערבים) 38
תרשים 13: נכונות להשתתף במאבק באלימות ביישוב, לפי מידת הנכונות (אזרחים ערבים) 38
תרשים 14: מידת שביעות הרצון מיעילות הטיפול בצמצום תופעת האלימות, לפי סוג המוסד (אזרחים ערבים) 39
תרשים 15: נכונות לפנות לגורמים לטיפול בשל פגיעה מאלימות, לפי סוג הגורם (אזרחים ערבים) 40
תרשים 16: עמדות כלפי נשק חם, לפי מגזר 41
תרשים 17: עמדות בנוגע לגורמים המשפיעים על תפוצת נשק ועל השימוש בו לצורכי אלימות ופשיעה, לפי מגזר 43
תרשים 18: עמדות כלפי אלימות ביישוב בתקופת הבחירות לשלטון המקומי (אזרחים ערבים) 45
תרשים 19: שיעור האזרחים שהגישו תלונה במשטרה מקרב האזרחים שחוו איום באלימות או אלימות מילולית (אזרחים ערבים) 47
תרשים 20: עמדות ביחס לאיכות הטיפול של המשטרה, לפי מגזר 48
תרשים 21: עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בחברה הערבית, לפי תחום הפעילות (אזרחים ערבים) 49
תרשים 22: נכונות להתלונן במשטרה כקורבן פגיעה, לפי סוג הפגיעה (אזרחים ערבים) 50
תרשים 23: נכונות להעיד במשטרה על פגיעה, לפי סוג הפגיעה (אזרחים ערבים) 51
תרשים 24: מידת האמון במשטרת ישראל, לפי מגזר 52

לוחות

לוח 1: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית בשנת 2018 54
לוח 2: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית, 2018, לפי קבוצות גיל 58
לוח 3: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית, 2018, לפי יישוב המגורים של הקורבנות 58

לוח 4: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית, 2018, לפי האזור הגאוגרפי 60

לוח 5: מספר קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית - תמונה רב-שנתית 60

פרק 4: המלצות 69

ביבליוגרפיה 72

مؤشر الأمن الشخصي باللغة العربية
מדד הביטחון האישי בשפה הערבית 74

תקציר בשפה האנגלית Abstract in English 166

תודות

כתיבת דו"ח הביטחון האישי לוותה בתמיכתם של אנשים יקרים רבים, בהם עמיתים, חוקרים ושותפים לדרך. זה הזמן להודות להם.

תודה לד"ר רימא'א דעאס שליוותה אותנו בייעוץ סטטיסטי ובבניית השאלון ולצוות הסוקרים המקצועי והאמין. תודה מיוחדת לד"ר ראובן גל, עמית בכיר בשמואל נאמן. ראובן ליווה אותנו מרגעי ההתחלה ועד לכתיבתו של פרסום זה. קרא, העיר, ייעץ ותמך.

תודה מקרב לב לעולא נג'מי-יוסף, מנהלת שותפה של מיזם "קהילות בטוחות" ביוזמות אברהם. עולא השקיעה רבות בקריאת הדו"ח ובעריכת הגרסה בשפה הערבית. הודות לה, המסמך נגיש ומדויק לקוראיו הערבים.

תודות מיוחדת לאמנון בארי-סוליציאנו ולד"ר ת'אבת אבו ראס, מנכ"לים שותפים של "יוזמות אברהם", ולפרופ' משה סידי, מנכ"ל מוסד שמואל נאמן בטכניון, על שקראו ותרמו רבות מניסיונם ומנקודת מבטם כמי שפועלים שנים רבות לשיפור ביטחונם של האזרחים הערבים.

לכולם ולאחרים אנו חבים תודה,

נוהאד ורות

פתח דבר ותקציר

מדד הביטחון האישי לשנת 2018 הוא הדו"ח השני בנושא "אלימות, פשיעה ושיטור ביישובים הערביים". השנה שותף לפרסום הדו"ח גם מוסד שמואל נאמן בטכניון.

עמותת **יוזמות אברהם** מפרסמת את הדו"חות מדי שנה בשנה, והם מספקים לקוראים תמונת מצב על עמדותיהם של האזרחים הערבים בסוגיות של שיטור ואלימות. הדו"חות אף מנהלים מעקב אחר עבודת המשטרה בקרב האוכלוסייה הערבית ואחר יישום החלטת הממשלה 1402 להגברת הביטחון האישי ביישובים הערביים.

המדד נולד מתוך מציאות עקובה מדם בחברה הערבית, ובשנים האחרונות מסתמנת בחברה זו עלייה תלולה בשיעורי הפשיעה והאלימות. בשנת 2018 קופחו חייהם של 71 אזרחים ואזרחיות ערבים, ושיעורם מכלל הנרצחים וההרוגים בישראל הוא 61 אחוזים, פי שלושה מחלקה של החברה הערבית באוכלוסייה.

הסיבות המרכזיות לאלימות בחברה הערבית הן:

- נוכחות בלתי מספקת של המשטרה ביישובים הערביים.
- מצבה החברתי-כלכלי של האוכלוסייה הערבית - מחצית מכלל המשפחות הערביות מוגדרות כעניות וכמעט שני שלישים מהילדים הערבים חיים מתחת לקו העוני; אבטלה נרחבת - בעיקר בקרב צעירים וצעירות.
- תמורות בתפקיד המשפחה בחברה הערבית ומעבר לחברה אינדיבידואליסטית יותר הגורמים לכך שהמשפחה אינה מקור לביטחון ולאכיפת החוק כפי שהייתה בעבר, אך גם הרשויות עדיין לא ממלאות תפקיד זה באופן מספק בחיי האזרחים הערבים.
- אי-שוויון בשירותים הניתנים לאזרחים הערבים אשר בא לידי ביטוי, בין היתר, בנוכחות דלילה של מוסדות הממשלה ביישובים הערביים ועוד.

בשנים האחרונות מסתמנת בקרב גורמי ממשלה ההכרה שלאורך השנים היה יחסה של המשטרה כלפי האזרחים הערבים בלתי מספק ובלתי שוויוני. בה בעת השתרשה בחברה הערבית ההכרה שהאלימות והפשיעה הן בבחינת איום אסטרטגי הפוגע קשות בתחומי החיים השונים. נראה כי שני הצדדים - הן הממשלה והן הציבור הערבי - מכירים בכך ששיתוף פעולה המבוסס על אמון ביניהם הכרחי לניהול מאבק יעיל בפשיעה ובאלימות.

החלטת ממשלה מספר 922 אשר נתקבלה בדצמבר 2015 הקצתה תקציבים חסרי תקדים לקידום פיתוח הכלכלי של היישובים הערביים. בהמשך, ההבנה כי פיתוח כלכלי אינו אפשרי כל עוד היישובים הללו מוכי פשיעה הובילה להחלטת ממשלה מספר 1402. החלטה זו נועדה לשפר את הביטחון האישי בחברה הערבית ובירושלים. צוינו בה יעדים אחדים ובהם: הקמת מִנהלת חדשה לשיפור שירותי המשטרה ביישובים הערביים; גיוס אלפי שוטרים ובכלל זה מקרב החברה הערבית; הקמת תחנות משטרה חדשות ביישובים הערביים; תגבור תחנות משטרה קיימות.

מדד הביטחון האישי לשנת 2018 מתמקד בארבעה תחומים:

- תחושותיהם ועמדותיהם של האזרחים הערבים כלפי היקף האלימות והפשיעה ביישוביהם וכלפי תופעות האלימות המאפיינות את יישוב מגוריהם.
- היקף החשיפה של האזרחים הערבים לתופעות של אלימות ופשיעה, אם במישרין ואם באמצעות חברים או קרובי משפחה שנחשפו לתופעות אלה.
- נכונותם של האזרחים הערבים להירתם למאבק באלימות.
- עמדות האזרחים הערבים כלפי המשטרה ותחושותיהם ביחס להתנהגות המשטרה כלפיהם.

המדד נערך על בסיס מדגם מייצג של החברה הערבית כולה. לשם השוואת הממצאים, נערך במקביל סקר ארצי על בסיס מדגם מייצג של החברה היהודית.

ממצאי הסקר מיטיבים להמחיש את המחסור בשיטור בחברה הערבית, ומדיווחי הנשאלים הערבים עולה תמונה עגומה ביחס לתופעות האלימות והפשיעה ולהשפעתן על חייהם של התושבים הערבים, בהן שימוש בנשק חם, סחר בסמים, אלימות פיזית ואיומים.

ממצאי הסקר:

- למעלה משליש מהאזרחים הערבים (35.8%) מרגישים חוסר ביטחון אישי ביישוב מגוריהם בגלל אלימות. זאת לעומת 12.8% בלבד בקרב האזרחים היהודים.
- התופעות המדאיגות ביותר את האזרחים הערבים הן האלימות - שיעור המודאגים ממנה הוא 80.3% - וכן ירי ושימוש בנשק (77% מודאגים עד מודאגים מאוד מכך). שיעורי הדאגה הגבוהים ממחישים את סכנת החיים הממשית המאיימת על ציבור זה בעקבות האלימות והשימוש

בנשק. במקום השלישי בדירוג התופעות המדאיגות את הציבור הערבי ניצבת הפשיעה - 73.5% מהנשאלים הערבים חשים מודאגים או מודאגים מאוד בעטיה.

- האלימות כלפי נשים מדאיגה אף היא את האזרחים הערבים; הנשים מודאגות מהנושא יותר מהגברים: כ-71% מהנשים הערביות מודאגות מאלימות הננקטת כלפי נשים לעומת 53% בלבד מקרב הגברים.
- בשונה מהאלימות כלפי נשים, תופעת האלימות במשפחה הכוללת גם אלימות של הורים כלפי ילדיהם מדאיגה פחות את החברה הערבית: 48% מהנשים ו-45% מהגברים מודאגים או מודאגים מאוד מתופעה זו.
- החשש להיפגע מתופעות שונות של אלימות ופשיעה גדול בקרב החברה הערבית יותר מאשר בקרב החברה היהודית: 19.6% בלבד מקרב האזרחים היהודים חוששים להיפגע מעבירות אלימות לעומת 59.3% בקרב האזרחים הערבים. גם עבירות רכוש מדאיגות את החברה הערבית הרבה יותר משהן מדאיגות את החברה היהודית - 51.8% לעומת 18.7%. שיעור החשש מעבירות מין, לעומת זאת, קטן יותר בשתי החברות והוא עומד על 35.9% בקרב האזרחים הערבים ועל 27.6% בקרב היהודים.
- אשר למקומות שבהם חשים האזרחים הערבים היעדר ביטחון אישי, מקומות בילוי צוינו כמאיימים ביותר על תחושת הביטחון האישי שלהם (32.1% ציינו כי הם חשים איום רב במקומות אלה) והמקום הבא אחריהם הוא יישוב המגורים (31.8%). לעומת זאת, הבית נתפס כמקום הבטוח ביותר (רק 6% מקרב הנשאלים הערבים חשים איום על ביטחונם האישי בביתם). נתון זה מעיד שביתם של האזרחים הערבים נעשה למבצרם ונתפס כמקום היחיד היכול להגן עליהם מפני אלימות ופשיעה.
- בהשוואה לחברה היהודית, שיעור הערבים אשר הם או מי מבני משפחתם או חבריהם נפגעו מביטויים שונים של אלימות גבוה בכל התופעות מבחברה היהודית: למשל, 11% מהנשאלים הערבים ציינו כי הם או מכריהם נפגעו משימוש בנשק קר או חם בהשוואה ל-1.2% בלבד בקרב היהודים.
- קרוב לרבע מהאזרחים הערבים (23.5%) חוו איום באלימות עליהם או על מי מבני משפחתם או חוו אלימות מילולית כלפיהם.
- אשר לעמדות כלפי המשטרה, 61.7% מהאזרחים הערבים אשר חוו הפעלת אלימות כלפיהם השיבו כי הם לא הגישו תלונה במשטרה בגין

המקרה. ממצא זה מלמד על חוסר האמון המובהק במשטרה אשר מוביל אזרחים רבים לחיפוש חלופות לפתרון הבעיה מחוץ לרשויות החוק.

- שיעור האזרחים הערבים המעריכים את טיפול המשטרה בהם במגעם האחרון עימה כטוב או כטוב מאוד עומד על 34.9% לעומת 47.9% בקרב היהודים.
- האזרחים הערבים סבורים כי תפקוד המשטרה טוב בתחומים הנוגעים לאכיפת החוק והסדר: 45.2% מהם ציינו כי תפקוד המשטרה טוב או טוב מאוד באכיפת חוקי התנועה בחברה הערבית ו-32.7% שבעי רצון מתפקוד המשטרה כלפי אכיפת החוק והסדר. עם זאת, שביעות הרצון הולכת ויורדת בתחומים האחרים - שמירה על ביטחון האזרח הערבי, מלחמה בפשיעה בחברה הערבית והתמודדות המשטרה עם הסחר בסמים ועם השימוש בהם, מלחמה במשפחות הפשע בחברה הערבית ומלחמה באלימות. אשר לתחום האחרון, רק 16.1% מהאזרחים הערבים סבורים כי תפקוד המשטרה בו טוב או טוב מאוד.
- ממצא מדאיג נוסף הוא התפיסות והתחושות של האזרחים הערבים ביחס לנשק חם: 90.8% מהערבים מסכימים או נוטים להסכים לטענה כי בישראל ניתן להשיג בקלות נשק חם לעומת 33.8% מהחברה היהודית הסבורים כך. בדומה, 93.1% מהנשאלים הערבים מרגישים כי בשנים האחרונות גובר השימוש בנשק חם באזור מגוריהם (לעומת 22.2% בחברה היהודית). נתונים אלה מעידים על מקומו המרכזי של הנשק החם בחברה הערבית, והוא הופך את שגרת חייהם של האזרחים הערבים לשגרת חירום מתמדת.
- הגורם אשר נתפס כבעל ההשפעה הרבה ביותר על שכיחות השימוש האלים בנשק הוא העונשים הקלים המושתים על עברייני אלימות: 84.7% מהנשאלים הערבים סבורים כי גורם זה הוא בעל השפעה רבה וכך גם 77% מהנשאלים היהודים. נשאלים ערבים רבים (82.6%) סבורים כי לזמינות הנשק השפעה רבה על השימוש האלים בנשק וזאת לעומת 50.6% בחברה היהודית. חשוב לציין בהקשר זה כי גם נוכחות מעטה של שוטרים נתפסת כגורם המשפיע על השימוש האלים בנשק (67% מהנשאלים הערבים ו-53.8% מהנשאלים היהודים).
- כ-44% מהאזרחים הערבים מביעים נכונות רבה או רבה מאוד להשתתף במאבק באלימות ביישוביהם וכ-29% מהערבים מוכנים לכך במידה בינונית. ממצא זה מעיד על נכונות להירתם למאבק כזה ועל תחושת הייאוש אשר מעוררת בערבים פקפוק ביכולתם לשנות את המציאות

הדאובה, אשר גורמת לחלק מהאזרחים לוותר על השקעת כל מאמץ למאבק קהילתי באלימות.

- בתשובה על השאלה בדבר יעילות הגורמים השונים במאבק באלימות השיבו רוב הנסקרים שהמשפחה היא הגורם היעיל ביותר בצמצום האלימות בישראל (59.7% ציינו כי הם שבעי רצון או שבעי רצון מאוד מיעילות טיפולה). מערכת החינוך זוכה לשביעות רצון גבוהה יחסית: 54.7% מהאזרחים הערבים מרוצים מתפקודה. לעומת זאת, המנהיגות בחברה הערבית, משטרת ישראל, הכנסת והממשלה נתפסות כגורמים שיעילותם צמצום האלימות בישראל נמוכה: רק 24.7% מהאזרחים הערבים שבעי רצון מתפקודה של המנהיגות הערבית, 24% שבעי רצון מתפקודה של המשטרה, 16.8% מתפקודה של הכנסת ו-16.2% מתפקודה של הממשלה.
- ככלל, רמת האמון של האזרחים הערבים במשטרת ישראל נמוכה ועומדת על 26.1% (בהשוואה ל-42.2% בחברה היהודית).
- בכל זאת, למרות רמת האמון הנמוכה, המשטרה היא הגורם המרכזי שאליו יפנו הנשאלים בחברה הערבית אם הם או מי מבני ביתם ייפגע מעבירת אלימות או מאיום בתקיפה ובגרימת אלימות: 58% ציינו כי יפנו למשטרה, 17% השיבו כי יפעלו בעצמם ו-16% ציינו כי יפנו לגורמים אחרים בבקשה שיגנו עליהם.

אשר לקורבנות אלימות, במהלך 2018 קיפחו את חייהם 71 אזרחיות ואזרחים ערבים, 56 מהם גברים ו-15 מהם נשים.

ניכר כי המשטרה פועלת לשיפור השירות לחברה הערבית, ובשנת 2018 נחנכו תחנות משטרה חדשות במג'ד אל-כרום, בערערה בנגב, בכפר קאסם, בבאקה אל-גרביה ובכפר יאסיף. בטמרה הוקמה תחנה מחוץ לעיר ולכן אין היא נכללת כאן במניין התחנות החדשות שהוקמו ביישובים הערביים. משטרת ישראל גורסת כי על פי הנתונים המעודכנים למאי 2019, הוגשו כתבי אישום נגד הרוצחים ב-50% ממקרי הרצח שאירעו בחברה הערבית ב-2017. בנוסף, מפקדי המשטרה מנהלים דיאלוג עם מנהיגי החברה הערבית הנבחרת והמשטרה אף מעלה את כלל התכנים של הארגון בשפה הערבית בפלטפורמות השונות.

המעקב אחר יישום החלטת ממשלה 1402 מראה: (א) הוגדל מספרם של השוטרים הערבים במשטרת ישראל ומשנת 2016 ועד סוף 2018 גויסו לשורות הארגון 550 שוטרים ערבים; 225 מהם התגייסו למשטרה בשנת 2018. משנת 2016 ועד סוף שנת 2018 הצטרפו למשטרה 79 שוטרות ערביות, רובן בשנת 2018; (ב) המִנְהלת לשיפור שירותי המשטרה ביישובים הערביים מפעילה מערכת תמיכה רחבה למען השוטרים הערבים והיא כוללת הכשרות ייעודיות

המותאמות לאתגרים שעימם הם מתמודדים; (ג) המְנַהלת עורכת הכשרות לסגלי ההכשרה של השוטרים הערבים וכן הכשרות ממוקדות ברמת היישוב לשוטרים בתחנות המשטרה ביישובים הערביים בכל הקשור לרגישות התרבותית הנדרשת במגעים עם החברה הערבית.

עם זאת, חשוב לציין כי קיצוץ תקציבי של כ-400 מיליון ש"ח מתקציב הבנייה של תחנות משטרה, בעיקר בחברה הערבית ובפריפריה, פגע קשות במספר תחנות המשטרה אשר היו עתידות להיפתח ב-2018 ובשנים 2019-2020. ההחלטה על קיצוץ זה גררה ביקורת נוקבת מצידו של מבקר המדינה, והוא טען כי ההחלטה על הקיצוץ אשר נתקבלה במשרד לביטחון הפנים נעשתה ללא כל התייעצות עם המשטרה ובלא להבין את הנזקים המבצעיים והכספיים שייגרמו למשטרה ולספקיה.[(1)]

הדו"ח מייחד פרק לתקופת הבחירות לשלטון המקומי מאחר שבתקופה זו מחריפים מאבקי הכוח בתחרות על ראשות הרשויות המקומיות הערביות, ולעיתים קרובות הם גובים מחיר ברכוש, בגוף ולעיתים אף בנפש. ואכן, ממצאי הסקר תומכים בתיאור זה. בתשובה על השאלה "האם בחודשיים האחרונים (תקופת הבחירות לשלטון המקומי) עלתה רמת האלימות ביישוב שלך, ירדה או נשארה כפי שהייתה?" השיבו 70.9% מהנשאלים כי חלה עלייה ברמת האלימות. נתון זה משקף שדווקא הרשות המקומית, אשר אמורה לשמש כלי חשוב לניהול חייהם של האזרחים הערבים, הופכת בעצמה לזירת קרבות עקובה מדם.

עמותת **יוזמות אברהם** מייחסת חשיבות רבה למאבק בפשיעה ובאלימות בחברה הערבית ולכן הקימה את מיזם "קהילות בטוחות" הפועל לקידום תפיסת שיטור שירותית ומיטיבה לאזרחים הערבים, לביסוס מנגנוני הידברות בין המשטרה לבין הקהילה, להטמעת תוכניות חינוך נגד אלימות בבתי הספר ולהקמת שירותים מצילי חיים ביישובים הערביים. המיזם מנוהל על-ידי עולא נג'מי-יוסף ורות לוין-חן.

אלה ההמלצות העיקריות לשיפור הביטחון האישי ביישובים הערביים:

1. **יש להקים צוות בין-משרדי למיגור האלימות והפשיעה בחברה הערבית.** צוות זה יתכנן ויוציא לפועל תוכנית מערכתית כוללת למיגור תופעות אלה תוך טיפול בגורמי העומק היוצרים אותן. זאת בשל ייצוג היתר של האזרחים הערבים הן בקרב קורבנות הפשיעה והן בקרב מבצעי פשעים ומחוללי אלימות בשל העובדה כי מגֵפת האלימות נעשית לחסם של ממש בפני פיתוח כלכלי וחברתי של היישובים הערביים. צוות מעין זה חייב לכלול

(1). מערך הרכש במשטרת ישראל: מבקר המדינה, מרץ 2019, https://www.mevaker.gov.il/sites/DigitalLibrary/Documents/%D7%93%D7%95%D7%97%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%99%D7%95%D7%97%D7%93%D7%99%D7%9D/2019-Mishtara/2019-Mishtara.pdf

נציגים מקרב מנהיגי החברה הערבית שיהיו שותפים לתכנון התוכנית ולהוצאתה לפועל.

2. **נוכחות קבועה ומיטיבה של המשטרה ביישובים הערביים** - אמנם נודעת חשיבות רבה להקמת תחנות חדשות ביישובים הערביים, אבל כשלעצמה אין בה ערובה לביטחון האישי של האזרחים. על כן על המשטרה לאמץ גישה שירותית ומבוססת קהילה כלפי התושבים. יש להשקיע מאמץ עילאי בפיענוח פשעים בכלל ובמעשי רצח בפרט משום שהוא התנאי לרכישת אמון הציבור. בנוסף, כדי לממש את הפוטנציאל הגלום בפתיחת תחנות, יש לוודא שהן מעוצבות ומתפקדות כמרכזי שירות נגישים, שהן מאוישות במלואן, שצוותיהן קיבלו הכשרה ייעודית למען החברה הערבית, שהיענות השוטרים לפניות האזרחים מהירה ויעילה, ושהן זוכות למשאבים מספקים בהתאם לצורכי המקום.

   על מנת לאפשר נוכחות מיטיבה של משטרת ישראל ביישובים הערביים, יש לבטל את הקיצוץ בסך של כ-400 מיליון ₪ אשר עליו הוחלט ב-2018, תקציב המיועד לבינוי תחנות משטרה ביישובים אלה.

3. **הידברות ממוסדת בין המשטרה לקהילה** - חשיבות רבה נודעת למנגנוני הידברות קבועים בין דרג הפיקוד בתחנות המשטרה לבין הציבור. מנגנונים אלה יאפשרו שקיפות ודיווחיות מצד המשטרה כלפי התושבים, תיאום בין הגורמים המטפלים וקביעת סדר עדיפויות לאתגרים ולהקצאת משאבים.

4. **הקמת "מתחמי שירותי חירום" ביישובים הערביים** - היעדר שירותי חירום (כיבוי אש והצלה, מד"א ומיגון) מגביר את היעדר הביטחון האישי בקרב האזרחים הערבים. לפיכך יש להקים מתחמים אשר בהם ימוקמו תחנת המשטרה, תחנת כיבוי אש והצלה, חדרי מיון או רפואת חירום ו"חדר מצב" יישובי. למתחמים אלה יש הצדקה מבחינה מבצעית וכלכלית, והם יגבירו את הלגיטימציה כלפי המשטרה כשירות מציל חיים.

5. **מתן עדיפות לטיפול בנשק הבלתי חוקי ביישובים הערביים** - נשק בלתי חוקי הוא אחד ממחוללי האלימות המרכזיים ביישובים הערביים. יש למסד את המבצעים למסירת הנשק מרצון תוך הבטחת אנונימיות וחסינות מפני העמדה לדין. בה בעת יש להגביר את מבצעי האכיפה בתחום זה ואת תפיסת הנשק וכן להחמיר את העונשים על עבירות נשק.

6. **החמרה בעונשים כלפי עברייני אלימות** - כיום ישנה תחושה רווחת בקרב הציבור הערבי כי העונשים המוטלים על העבריינים קלים מדי, ועל כן אינם מייצרים הרתעה.

7. **פתרון בעיית היצע הקרקע המוגבל בחברה הערבית** - הגדלת היצע הקרקע המוגבל ואישור תוכניות בנייה ביישובים הערביים הם קריטיים כדי להפחית את המתחים ואת המצוקה בתחום הבנייה והדיור בחברה הערבית. בה בעת יש לזרז את הקמתן של ערים ערביות חדשות: בגליל, במשולש ובנגב.

8. **הגברת נוכחותם של מוסדות המדינה ביישובים הערביים** - נוכחות של המדינה ומוסדותיה ביישובים הערביים תקנה לתושבים תחושת שייכות למדינה. יתר על כן, משתמע ממנה כי החוק והסדר חלים גם עליהם. לכן חשוב כי שירותים ומוסדות הנוכחים ביישובים היהודיים יזכו לנוכחות גם ביישובים הערביים כגון שירותי בנקאות, ביטוח לאומי, מרכזים קהילתיים ומתקני ספורט של "מפעל הפיס" ועוד.

9. **חינוך נגד אלימות** - בחברה הערבית השתרשו בחוגים מסוימים נורמות כגון החזקת כלי נשק ושימוש בהם לצד אלימות כלפי נשים אשר עודנה לגיטימית באותם חוגים. לכן חשוב לפתח ולהפעיל תוכניות לחינוך נגד אלימות במסגרות החינוך הפורמליות והבלתי פורמליות ביישובים הערביים. יש להתאים את התוכניות למאפייני החברה הערבית.

10. **טיפול במשפחות במצוקה** - יש להרחיב את תוכנית הטיפול למשפחות במצוקה ואת הסיוע הניתן להן. כן יש לפתח תוכניות עבור בני נוער שנדחקו לשוליים תוך הקצאת תקנים למטפלים ולעו"סים בהתאם למדד העוני והאלימות ביישובים.

11. **התמודדות עם תופעת האלימות כלפי נשים** - במסגרת מיגור תופעת האלימות כלפי נשים יש להרחיב את ההגדרה החוקית של אלימות במשפחה ולכלול בה את סוגי האלימות השונים במשפחה ולא רק אלימות בין בני זוג, וכן להרחיב את תוכנית עו"ס משטרה ביישובים הערביים כדי לספק פתרון הולם לנשים הסובלות מאלימות מצד בני זוגן.

דו"ח זה הוא הדו"ח השני בסדרה של דו"חות שתפרסם עמותת **יוזמות אברהם** מדי שנה בשנה בשיתוף עם **מוסד שמואל נאמן בטכניון**, והראשון במתכונת של מדד שנתי שנועד לספק תמונת מצב על עמדותיהם של האזרחים הערבים בסוגיות של שיטור ואלימות. כמו כן נועד הדו"ח לעקוב אחר עבודת המשטרה בקרב האוכלוסייה הערבית ואחר יישום החלטת הממשלה 1402 להגברת הביטחון האישי ביישובים הערביים.

מיזם "**קהילות בטוחות**" - ואף דו"ח זה - אינם עוסקים בשיטור במזרח ירושלים או בשיטור בקרב מי שאינם אזרחי המדינה, וזאת מתוקף ייעודה של **יוזמות אברהם** לקדם שילוב ושוויון בין אזרחי ישראל הערבים והיהודים.

הכרת תודה

אנו מודים למחברי הדו"ח, ד"ר נוהאד עלי וגב' רות לוין-חן. לראשון תודה גם על הייעוץ האקדמי השוטף למיזם אשר מעגן את פעילותו בידע העדכני בנוגע לנושאים של שיטור בחברה משוסעת וסוגיות הרלוונטיות לפעילות המיזם.

תודה מיוחדת לעו"ד רסול סעדה אשר היה מנהל שותף של מיזם "קהילות בטוחות" בתקופה שבה דן הדו"ח. רסול היה שותף חשוב לתכנון הסקר ולעיצוב הדו"ח והתהליכים שהוביל במהלך עבודתו בארגון יאירו את דרכו של המיזם גם בעתיד.

ד"ר ת'אבת אבו ראס **אמנון בארי-סוליציאנו**

מנכ"לים שותפים, עמותת יוזמות אברהם

פרופ' משה סידי

מנכ"ל מוסד שמואל נאמן בטכניון

מבוא

סוגיית האלימות בעולם ובישראל בכלל ובקרב החברה הערבית בישראל בפרט עומדת על סדר היום כבעיה מרכזית המערערת את הסדר הציבורי ומאיימת על הביטחון הן של החברה והן של הפרט בה. האלימות כלפי הפרט המשתייך לקבוצה דתית, חברתית, אתנו-לאומית, תרבותית או מגדרית אינה תופעה חדשה והיא קיימת מאז ראשית ימי האנושות.

החברה האנושית פיתחה מנגנונים וכללים לריסון תופעות אלה ולחיזוק התכונות החיוביות של האדם ושל החברה. מנגנונים אלה כוללים ערכים ונורמות המבוססים על תפיסה מוסרית ועל רצון להבטיח את ערך החיים ואת כבודם. בה בעת פיתחה החברה כללים והסדרים להתמודדות עם מבַצעיהם של מעשי אלימות כדי למגר את התופעה או לצמצם אותה לפחות.

חקירת האלימות כתופעה חברתית נועדה להבין את היקפה, את צורותיה, את רמותיה ואת השפעתה על הפרט ועל הקולקטיב, ולה תרומה תאורטית ויישומית. כדי להבינה יש לחקור את התמורות ואת המגמות בהתפתחותה ולמפות את סוגיה לפי הקבוצה החברתית, המיקום הגאוגרפי, צורת היישוב ועיתוי האלימות - וזאת משום שהאלימות היא תופעה דינמית המשתנה במהלך הזמן, לפי המקום ולפי הנורמות המוסריות המקובלות בחברה מסוימת. התרומה היישומית של חקר האלימות מקנה לחברה יכולת לגבש כללי התערבות כדי לצמצם את התופעה למען שמירת ביטחונם של הפרט ושל הציבור ולמען השלטת סדר ציבורי המבוסס על הנורמות ועל הערכים הרצויים על פי המוסכמות בחברה.

אפשר לחקור את תופעת האלימות הן לפני התרחשותה כאקט או כמאורע, דהיינו לעמוד על הרקע העשוי להוביל להתרחשותה ולהבין את המניעים להתרחשותה. אפשר גם לחקור את התופעה לאחר התרחשותה, לעמוד על הגורמים לה ולהפיק לקחים לעתיד כדי למזער את הפגיעות בפרט ובחברה.

האלימות היא תופעה אוניברסלית החוצה מדינות, חברות, תרבויות ודתות, אולם ההבדל בין חברה אחת לאחרת בא לידי ביטוי במידת הנפיצות של האלימות, במידת הלגיטימציה של האלימות בעיני האנשים, ברצון של החברה להתמודד איתה, בדרכי ההתמודדות איתה ובהסבר הניתן לה.

בישראל הולכת תופעת האלימות וגוברת, בייחוד בחברה הערבית. המצב הגאו-פוליטי, הסכסוכים, השסעים האתנו-לאומיים, המתחים והקשיים על

הרקע החברתי-כלכלי בישראל - כל אלה יוצרים כר פורה לצמיחת אלימות על צורותיה ועל גווניה השונים. הם אף תורמים במישרין ובעקיפין לצמיחת אלימות גם ביישובים הערביים (סעדה, שטיין ועלי, 2018).

מגפת האלימות נוגעת כמעט בכל תחום מתחומי החיים בחברה הערבית: היעדר נגישות נאותה להון ולאשראי הוליד שוק הלוואות חוץ-בנקאי בריבית בלתי-אפשרית והחובות בגינן נגבים באיומים קשים ובאלימות; בעלי עסקים הפועלים בסביבה בלתי מוגנת משלמים דמי חסות ונופלים קורבן למאבקי שליטה בין כנופיות; מאבקים פוליטיים במציאות של שלטון מקומי חמולתי המתגמל מקורבים (על רקע אבטלה קשה ומחסור במשרות) מטעינים את מערכות הבחירות לשלטון המקומי באלימות פיזית קשה וחושפים את נבחרי הציבור לפגיעה; סכסוכים בין משפחות או חמולות הופכים ליריבויות של עשרות שנים וכוללים התפרצויות אלימות ונקמות דם רב-דוריות המאיימות על אלפי אנשים מכל צד, כאשר חטאם היחיד של רובם המכריע הוא שיוכם המשפחתי; רצח נשים ואלימות כלפי נשים בעקבות סכסוכים בתוך המשפחה הם תופעה קשה אשר עודנה נתפסת כלגיטימית בחוגים מסוימים; נהיגה פרועה וויכוחים על השימוש בדרך מידרדרים במהירות לאירועים אלימים ולעיתים לתגרות רבות-משתתפים; עובדי מערכת החינוך ובהם מורים ומנהלי בתי ספר נתונים לאלימות מילולית קשה ולעיתים מותקפים בידי תלמידים ובני משפחותיהם, וכך גם עובדי רשויות הרווחה ומשרתי ציבור אחרים; ונדליזם והשחתת רכוש במרחב הציבורי נפוצים גם כן, כביטוי למחאה, לשעמום או לשליטה במרחב.

כל אלה לצד שיטור חסר שאינו מיטיב עם החברה הערבית דוחפים אזרחים ערבים רבים להתחמש בנשק חם כדי להגן על עצמם ועל משפחותיהם. התחמשות זאת ממלאת תפקיד מכריע באירועי האלימות המתוארים לעיל. על פי הערכות, עשרות אלפי כלי נשק מוחזקים ללא רישיון בידי אזרחים ערבים, החל מנשק קר, אקדחים ומטעני חבלה מאולתרים, וכלה בכלי נשק ותחמושת "תקניים" הכוללים רימוני רסס, רובי סער ואף טילי כתף.

שכיחותם של כלי הנשק בחברה הערבית זכתה לאזכור מיוחד בדו"ח מבקר המדינה אשר פורסם באוגוסט 2018, בפרק שכותרתו "התמודדות משטרת ישראל עם החזקת אמצעי לחימה לא חוקיים ואירועי ירי בישובי החברה הערבית ובישובים מעורבים". הדו"ח מציין כי בין השנים 2016-2014 "היה שיעור עבירות הירי בקרב החברה הערבית גבוה פי 17.5 משיעור העבירות האמורות באוכלוסיה היהודית", וכי "שיעור הנפגעים באירועי אלימות שנעשה בהם שימוש באמל"ח בקרב האוכלוסיה הערבית גבוה פי 2.5 עד פי 12 משיעור

הנפגעים באירועי אלימות כאלה במגזרים אחרים בחברה הישראלית".[2]

אלה הן הסיבות המרכזיות לתופעות האלימות הקשות:

1. **חסך מתמשך בשיטור שוויוני והוגן -** עשרות שנים של "שיטור-חסר" המתבטא בהזנחת הטיפול בפשיעה בחברה הערבית מצד המשטרה; אכיפה רופפת, היענות איטית לקריאות, שיעור פיענוחים נמוך והקצאה בלתי מספקת של תקנים ושל משאבים למשטרה לטיפול בפשיעה ובאלימות בחברה הערבית. בה בעת נוקטת המשטרה "שיטור-יתר" המתבטא בנקיטת אלימות בלתי מידתית כלפי אזרחים ערבים ושימוש בפרקטיקות מעין-צבאיות כלפיהם בין שהרקע למעשים הוא פלילי ובין שמדובר בפעולות מחאה והפרת סדר. המתח בין שיטור-החסר לבין שיטור-היתר מקורו בדרך שבה תופסת המשטרה את אזרחי ישראל הערבים בשני מישורים: המישור האזרחי שבמסגרתו היא אמורה לספק להם שירותי שיטור יעילים, והמישור ביטחוני אשר במסגרתו היא רואה בהם (או בחלקם) איום פוטנציאלי על המשטר ועל הסדר הציבורי. סתירה זו בין שני המישורים של תפקידי המשטרה ביחס לערבים זורעת אי-אמון עמוק בין הצדדים ומקשה מאוד על המשטרה לשרת את האזרחים הערבים ולהילחם בפשיעה ביישוביהם.
2. **עוני ואבטלה -** הקשר בין מחסור וקשיים כלכליים לבין תופעות של אלימות ופשיעה ידוע בעולם כולו וגם בישראל. מחצית מכלל המשפחות הערביות בישראל מוגדרות כעניות וכמעט שני שלישים מהילדים הערבים חיים מתחת לקו העוני. היישובים הערביים מצויים בתחתית הסולם הכלכלי-חברתי ורבים מהם סובלים מתת-פיתוח ניכר, מאבטלה נרחבת, ממערכות חינוך ורווחה חלשות ומתשתיות פיזיות רעועות.
3. **מאבק על משאבים:** קרקע ומשרות - המעמד המיוחד של הקרקע והקשר הרגשי אליה בצירוף המחסור החמור בה ונדירותה ההולכת וגוברת מעמיקים קונפליקטים בין משפחות ואף בינן לבין עצמן. בה בעת ההיצע הזעום של תפקידים ומשרות ביישובים הערביים מחריף את התחרות על כל משרה, תחרות ההופכת למאבק שמשפחות שלמות מתגייסות אליו. זוהי גם סיבה מרכזית למאבקים הקשים הנלווים לבחירות לרשויות המקומיות, מאבקים שלרוב אינם קשורים כלל למצע אידיאולוגי או ליישוב עצמו אלא למה שנתפס כשליטה על מאגר של משרות, בבחינת שלל הצפוי ליפול בחלקם של המשתייכים לקבוצת המנצח בבחירות.

(2). דו"ח מבקר המדינה, אוגוסט 2018, https://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_640/47b736c1-4538-49ad-a5a0-799aa30902df/amlach.pdf

4. **תמורות פנימיות ושינויים במבנים החברתיים -** החברה הערבית היא חברה מסורתית, אולם השינויים החברתיים הכלל-עולמיים אינם פוסחים עליה (בהם אמצעי התקשורת החדשים, הרשתות החברתיות וכד'). המעבר מתרבות מסורתית-דתית, כפרית וקולקטיביסטית לתרבות מודרנית, פתוחה ואינדיבידואליסטית יותר כרוכה במחלוקת חריפה המתבטאת לעיתים באיום ובאלימות כלפי הקוראים תיגר על סגנון החיים המסורתי-פטריארכלי ועל הפערים בין המגדרים. שיח אידיאולוגי מאיים, המועצם ברשת החברתית, רווח גם במישורים אחרים ובמחלוקות פוליטיות ואידיאולוגיות. שחיקת סמכותה של המשפחה היא ביטוי נוסף לאותן תמורות. סכסוכים שיושבו בעבר בידי ראשי משפחות, בידי נכבדים ובידי ועדות סולחה, הופכים היום כהרף עין לתגרות רבות-משתתפים. הפרט שואף לממש את עצמו גם במחיר התבדלות מהקבוצה, וכך הקבוצה מאבדת אמצעים של הרתעה ופיקוח כלפיו.

5. **חוסר מעש בקרב צעירים -** שיעור חסרי המעש בקרב צעירות וצעירים ערבים בני 22-18 עומד על 40% בקירוב והם אינם לומדים ואינם עובדים במסגרת סדורה. בעוד בני גילם היהודים זוכים למסלול ברור וקבוע מראש, מסיימי התיכון הערבים ניצבים מול עתיד מעורפל שבו הזדמנויות התעסוקה ומסגרות ההכשרה המקצועית מצומצמות. הם אף אינם מוכנים כהלכה ללימודים אקדמיים. על כך יש להוסיף את מיעוטם של המרכזים הקהילתיים, של מתקני הספורט ושל אפשרויות הבילוי. מציאות זו של שעמום וחוסר תוחלת היא כר פורה להצמחת התנהגויות אנטי-חברתיות, ונדליזם ואלימות.

6. **נוכחות דלילה של הרשויות הממשלתיות -** ביישובים הערביים בולטים בהיעדרם שירותים בסיסיים כמו בתי חולים, תחנות אוטובוס מרכזיות ותחנות רכבת, תחנות כיבוי והצלה ותחנות מגן דוד אדום. משרדי ממשלה ("קריית ממשלה") גם הם כמעט אינם קיימים ביישובים. היעדר זה משריש תחושה של היעדר חוק, של אי-סדר ושל חוסר אכפתיות מצד המדינה כלפי האזרחים הערבים.

7. **נגישות מוגבלת להון ולאשראי -** התפתחות חיובית של יזמות, של מסחר ושל בנייה ביישובים הערביים יוצרת ביקוש להון ולאשראי אך הם אינם זמינים דיים בחברה הערבית. לפיכך פונים אזרחים ערבים רבים להיעזר בהלוואות בריבית גבוהה, אשר מניעות תופעה של גביית חובות תוך שימוש באלימות ובסחיטת דמי חסות.

8. **מחאה, ניכור וייאוש -** ייצוג-היתר של האזרחים הערבים בפשיעה ותופעת אי-הציות לחוק עשוי לבטא במקרים מסוימים מחאה כלפי המדינה,

רשויותיה, הגדרתה והסדר החברתי שבה, מתוך תחושות של ייאוש והיעדר אופק בקרב אזרחים מתוך המיעוט הערבי. מחאה זו משקפת תפיסה שלפיה הריבונות ביישובים הערביים מצויה - או אמורה להימצא - בידי גורמים מתוך החברה הערבית ולא בידי רשויות המדינה.

9. **מיגור הפשיעה בערים יהודיות** - ההתמודדות היעילה של רשויות האכיפה עם הפשיעה המאורגנת בערים היהודיות לא מיגרה אותה כליל אלא הובילה לזליגתה לערים הערביות שבהן האכיפה רופפת ואינה יעילה (למשל לאזור המשולש וואדי ערה). כך הפכו היישובים הערביים והשכונות הערביות בערים המעורבות ל"אזורי עדיפות" לפעילות פשיעה.

בשנים האחרונות מתחוורת לגורמי הממשלה ההבנה שלאורך השנים היה יחסה של המשטרה כלפי האזרחים הערבים בלתי מספק, בלתי שוויוני ולא הוגן. על כך נוספה ההבנה כי ללא שיתוף פעולה המבוסס על אמון מצד החברה הערבית תתקשה המשטרה להילחם בפשיעה ביעילות.

בה בעת השתרשה בחברה הערבית ההכרה שהאלימות והפשיעה הן כיום איום אסטרטגי הפוגע בה קשות. מספר הקורבנות בנפש, המשפחות ההרוסות והאיום הרב שחשים האזרחים על כל צעד ושעל הולידו את ההבנה שלא ניתן למגר את התופעות הללו ללא שיטור יעיל, וכי חוק וסדר הם זכויות אדם ואזרח שהתושבים הערבים ראויים להן בזכות ולא בחסד.

החלטת ממשלה מספר 922 שנתקבלה בדצמבר 2015 ביקשה לקדם את פיתוחם הכלכלי של היישובים הערביים ושל החברה הערבית, והקצתה לשם כך תקציבים חסרי תקדים בהיקפם להשקעה בקשת רחבה של תחומים. בנוסף קבעה החלטת הממשלה מנגנוני הקצאה משופרים שיקטינו בשנים הקרובות את הפערים בהקצאות בין היהודים לבין הערבים. אף על פי כן, פיתוח כלכלי ממשי ביישובים הערביים לא יוכל להתממש ללא החרפת המאבק באלימות ובפשיעה וללא הגברת תחושת הביטחון בהם.

החלטת הממשלה מספר 1402 מאפריל 2016 נועדה לשפר את רמת הביטחון האישי בחברה הערבית ובירושלים ונושאת בשורה חשובה מאוד. ההחלטה קובעת יעדים קונקרטיים ובהם הקמת מִנְהלת חדשה לשיפור שירותי המשטרה ביישובים הערביים; גיוס אלפי שוטרים ובכלל זה מקרב החברה הערבית; הקמת תחנות משטרה חדשות ותגבור תחנות קיימות. ההחלטה הקצתה את התקציב הדרוש למימוש יעדים אלה. אלה צעדים בכיוון הנכון ויש לנקוט צעדים נוספים שיקדמו שיטור שירותי מבוסס-קהילה, הקשוב לבעיות המטרידות את האזרחים הערבים והפותר אותן ביעילות.

פרק 1:

החברה הערבית בישראל

עם הקמתה של מדינת ישראל, האליטות הפוליטיות, התרבותיות, החברתיות והכלכליות של החברה הערבית וכן שכבת המשכילים ומעמד הביניים הערביים ברחו מן הארץ, יצאו מהמולדת או גורשו ממנה. כך הפכה החברה הערבית-פלסטינית בישראל לחברה קטועת-ראש אשר רוב חבריה הם כפריים חסרי השכלה מן המעמד הנמוך (אלחאג', 1997; עלי, 1998; Ali, 2004). הערבים בישראל - כ-156,000 נפש בשנת 1948 - הפכו למיעוט נידח, מוחלש ומודר. באפריל 2018 כלל המיעוט הערבי בישראל כ-1,532,000 נפש (לא כולל מזרח ירושלים והגולן שנכבשו ב-1967) (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה).

הערבים-הפלסטינים בישראל סובלים הן כפרטים והן כקבוצה מאפליה ברוב תחומי החיים: זכויות לקרקע, חינוך, שפה, תעסוקה, כלכלה, תרבות, סביבה, תשתיות, בריאות, ייצוג פוליטי, נגישות למידע, קצבאות ותקציבים. ככלל, רמת חייה של החברה הערבית-הפלסטינית בישראל נחותה מזו של החברה היהודית במדינה (עלי, 2009; Ali, 2019). לפיכך, מאפייניו של המיעוט הערבי בישראל, בעיקר הסוציו-דמוגרפיים, משפיעים על עתידו, על דפוסי השתלבותו בחברה הכללית ועל יחסיו עם הרוב היהודי ועם המדינה ומוסדותיה.

הערבים אזרחי ישראל הם מיעוט אתני, דתי, לשוני, תרבותי ולאומי נפרד שאינו טמיע (סמוחה, 2012). יתר על כן, מיעוט זה הטרוגני מבחינה דתית ועדתית: למעלה מ-83% ממנו הם מוסלמים, 8.7% נוצרים ו-8.3% דרוזים. בני המיעוט מפוזרים בארבעה אזורי מגורים: רוב אזרחיה הערבים של ישראל חיים באזור הגליל (כ- 56%), בהם מוסלמים, נוצרים ודרוזים; באזור המשולש חיים כ-23%, רובם ככולם מוסלמים; באזור הנגב חיים כ-13% מהאזרחים הערבים בישראל, וגם הם מוסלמים. כמחצית מתושבי הנגב חיים ביישובים שמדינת ישראל אינה מכירה במעמדם המוניציפלי ועל כן אין הם מקבלים מהרשות המקומית שירותים כגון חינוך, רווחה, בריאות או כל שירות אחר בתוך היישוב. אין בהם תשתיות מים, חשמל, טלפון וכבישים. האזור הרביעי שבו חיים הערבים (כ-8%) הוא הערים המעורבות, ובהן רובם מתגוררים בשולי העיר היהודית הגדולה ובשכונות עוני (הלמ"ס 2017 בתוך Ali, 2018).

חוקרים רבים סבורים שהאוכלוסייה הערבית בישראל היא מיעוט אתני ייחודי בעולם בשל השילוב שבין מאפייניו:

א. מיעוט זה נתון בסכסוך מדיני עם מדינתו. לדעת לנדאו (בתוך אלחאג', 1997), רוב הציבור הזה מאוגד בקשרים לאומיים, תרבותיים, לשוניים ובמידה רבה גם דתיים. קשרים אלה מעודדים אותו להזדהות עם בני עמו המתגוררים מעבר לגבולותיה של מדינת ישראל.

ב. המיעוט הערבי נהנה מזכויות אזרח ברמת הפרט אך לא ברמת הקולקטיב, כקבוצה אתנו-לאומית. המדינה מבחינה בין המרכיבים הדתיים של המיעוט הלאומי בבואה להעניק להן זכויות וזאת כדי לסכסך ביניהן. לדוגמה, לנוצרים ולדרוזים ניתנה אוטונומיה רבה בניהול ענייניהם הדתיים ובניהול אדמות הווקף שלהם ועוד, ואילו למוסלמים לא ניתנה אוטונומיה כלל.

ג. כפי שצוין לעיל, המיעוט הערבי הוא מיעוט גדול יחסית - כחמישית מכלל אוכלוסיית המדינה - והוא חש מועצם בתחומים רבים ומוחלש בתחומים אחרים. הוא מועצם בתחום הפוליטי, רבים בו רוכשים השכלה אקדמית, המעמד הבינוני הערבי מתרחב כל הזמן ועוד. מאידך גיסא, הוא סובל מעוני, מאבטלה, מהזנחה ומהדרה מקבלת ההחלטות המדיניות.

ד. מיעוט זה הוא בעל מנטליות של רוב. מחקרים (למשל Al-Atawnah and 'Ali, 2018) מראים כי הערבים בישראל טרם הפנימו את האוריינטציה של מיעוט ועדיין חיים בתחושה של קבוצת רוב. נראה כי העובדה כי הערבים הם רוב במזרח התיכון מעצימה את המיעוט הערבי בישראל ומבחינה תרבותית המיעוט הערבי בישראל חש שהוא משתייך לתרבות הסביבה שהיא ערבית ברובה.

ה. כפי שצוין לעיל, המיעוט הערבי בישראל הוא מיעוט הטרוגני והקבוצות בו שונות זו מזו בכמה היבטים: הדת (מוסלמים, נוצרים ודרוזים), אורח החיים (עירוניים, כפריים ונוודים), ההשתייכות הפוליטית למפלגות ולתנועות, רמת המסורתיות של האוכלוסייה ורמת הדתיות (מנאע, 2008). יתר על כן, הערבים בישראל חיים בארבעה ריכוזים גאוגרפיים (הגליל, המשולש, הנגב והערים המעורבות) אשר נבדלים בתרבותם ובאורח החיים שלהם.

ו. יחסו של מיעוט זה לאירועי חירום מתבטא לעיתים קרובות באדישות ובפסיביות. מאז הנכבה של 1948 לא חוו בני המיעוט איומים על קיומם או אירועי חירום קולקטיביים. על כן לא התפתחה בקרבו תודעה של

חירום או שפת חירום. בנוסף, המסורתיות בקרב מיעוט זה משתקפת בביטויים של פטליזם במשמעותו השלילית - בנוסח "לי זה לא יקרה" או "השם ישמור" בלוויית סימני ההיכר של התופעה - אדישות, אי עשייה ופסיביות. ציבור זה מתעלם מן העובדה שהאלימות והפשיעה הן למעשה ביטויים של חירום אישי וחירום קולקטיבי בחברה הערבית בישראל.

ז. הנשים והצעירים בחברה הערבית חווים שינוי ניכר בעשורים האחרונים: מעמדן של שתי קבוצות אלה עלה ומיקומן בסולם הדרגות החברתי השתנה.

פרק 2:

סקר הביטחון האישי והקהילתי 2018

2.1 רקע ומתודולוגיה

סקר הביטחון האישי והקהילתי הוא סקר מדעי העוקב אחר עמדותיהם של האזרחים הערבים כלפי תופעות של אלימות ופשיעה וכן כלפי סוגיות מרכזיות הקשורות לתופעות אלה כגון אמון האזרחים במשטרה ותחושת הביטחון האישי בחברה הערבית.

הסקר נעשה מדי שנה בשנה והוא מלמד על המגמות ועל הלכי הרוח בחברה הישראלית ביחס לסוגיות אלה, ובתוך כך משקף דמיון ופערים בין החברה היהודית לחברה הערבית בנושאי הסקר המרכזיים.

מתודולוגיה

בחודשים נובמבר-דצמבר 2018 ערכה **יוזמות אברהם** בשיתוף **מוסד שמואל נאמן שבטכניון** סקר עמדות מקיף ובו נבדקו עמדות האזרחים לגבי מידת ביטחונם האישי.

הערבים בסקר רואיינו בשפה הערבית בראיונות שנערכו פנים-אל-פנים. היהודים רואיינו בשיחות טלפון בעברית וחלקם ברוסית.

השאלון לערבים וליהודים לא היה אחיד בגודלו וכך גם מספר הנסקרים. בקרב הערבים נדגמו 718 מרואיינים ובקרב היהודים 500 מרואיינים. גם אורך השאלון לא היה אחיד: השאלון לערבים כלל 111 שאלות (כולל שאלות רקע) והשאלון ליהודים כלל 34 שאלות.

אוכלוסיית המדגם הורכבה מאזרחי ישראל הבוגרים. האוכלוסייה הערבית כללה את האזרחים הערבים המתגוררים בתחום הקו הירוק ונכללו בהם גם דרוזים ובדואים. לא נכללו בהם ערביי מזרח ירושלים והדרוזים בגולן, שרובם המכריע אינם אזרחי המדינה.

דגימת הנשאלים הערבים נעשתה בשני שלבים:
בשלב הראשון נדגמו 28 יישובים שהם חתך מייצג של היישובים הערביים מבחינת הגודל, המעמד המוניציפלי, האזור, האשכול (רמת פיתוח) וההרכב הדתי והעדתי. לכל יישוב נקבעה מכסת מרואיינים לפי גודלו. בשלב השני נדגמו באופן אקראי נשאלים בכל היישובים שנכללו במדגם מתוך מרשם התושבים של משרד הפנים. מראיינים ערבים ערכו 718 ראיונות פנים-אל-פנים בשפה הערבית בבתי המרואיינים. שיעור הלא-משיבים היה כ-21%, רובם מסיבות טכניות ורק חלקם הקטן בשל סירוב להשתתף בסקר. ניהול הסקר וריכוזו נעשו במערך מיוחד שהוקם לצורך כך במוסד שמואל נאמן שבטכניון.

הסקר בחברה היהודית כלל 500 משיבים. הדגימה של הנשאלים נעשתה בחלקה מתוך ספר הטלפונים הקוויים הכולל את כל אזורי החיוג ובנוסף בוצע סקר אינטרנטי. הסקר האינטרנטי היה ממאגר משיבים קבוע ומפולח המשיב על סקרים באופן קבוע. המשיבים שענו היו מתוך אלפי משיבים שהשיבו על הסקר, שמהווים מדגם מייצג של האוכלוסייה היהודית הבוגרת בישראל מבחינה גילאית, דתיות ומקום מגורים.

טעות הדגימה בכל סקר היא פלוס או מינוס 3.7%. מכון מסקר לשירותי סקרים ומחקר ביצע את הסקר בקרב היהודים.

2.2 ממצאי סקר הביטחון האישי והקהילתי 2018

חלק זה מציג את ממצאי הסקר. הצגת השאלות והממצאים נעשית בלשון זכר מטעמי נוחות, אך חשוב לציין כי הממצאים נוגעים לנשים ולגברים. עבור חלק מהסוגיות שנבחנו - כגון עמדות ביחס לאלימות כלפי נשים - נעשה פילוח מגדרי לצורך הבנת ההבדלים בין נשים לגברים ביחסם לתופעות הללו.

2.2.1 עמדות כלפי תחושת הביטחון האישי, כלפי הביטחון הקהילתי וכלפי סוגי האלימות

תרשים 1: עמדות כלפי הביטחון האישי ביישוב המגורים, לפי מגזר

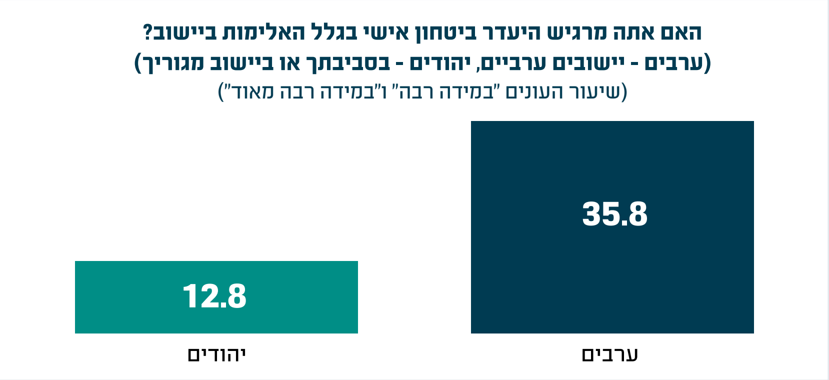

מתוך הנתונים נובע כי הנשאלים בחברה הערבית מרגישים חוסר ביטחון אישי בשל האלימות ביישוביהם בשיעור גדול יותר בהשוואה לנשאלים בחברה היהודית. כ-13% מהנשאלים בחברה היהודית חשים חוסר ביטחון אישי במידה רבה ובמידה רבה מאוד, ואילו בקרב הנשאלים בחברה הערבית עומד שיעורם על כ-36%. הפערים בהרגשת הביטחון האישי ביישוב המגורים בין האזרח היהודי ובין האזרח הערבי גדולים מאוד: העובדה שלמעלה משליש מהאזרחים הערבים לא חשים ביטחון ביישוב מגוריהם פוגעת ביכולתם לחוש שייכות כלפי מקום מגוריהם ומשפיעה על קשרי הגומלין בינם לבין סביבתם. תחושות של היעדר ביטחון אישי גורמות לניכור - וניכור זה משפיע על תחומים רבים בחייו של האזרח.

תרשים 2: עמדות כלפי תופעות של אלימות ופשיעה, לפי סוג התופעה (אזרחים ערבים)

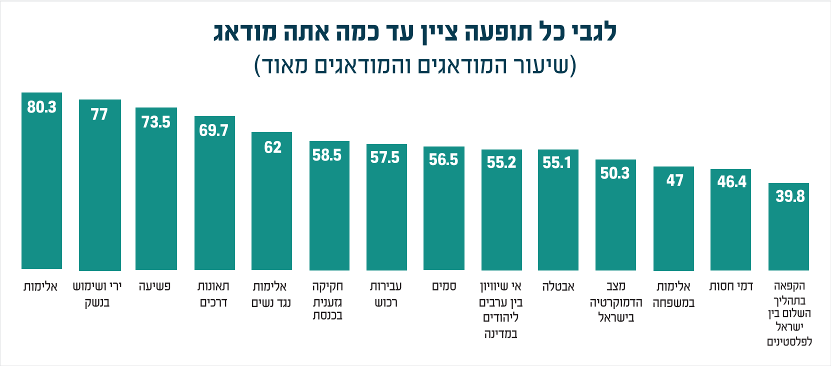

הנתונים מראים כי הנושאים המדאיגים ביותר את האזרחים הערבים הם סוגי אלימות ופשיעה המסכנים חיי אדם. כ-80% מהנשאלים הערבים מודאגים או מודאגים מאוד מאלימות, 77% מהנשאלים מודאגים עד מודאגים מאוד מירי ומשימוש בנשק, כ-74% מהנשאלים מודאגים או מודאגים מאוד מפשיעה. בנוסף, כ-70% מהנשאלים מודאגים או מודאגים מאוד מתאונות דרכים. לעומת זאת, תופעות שהסתברותן לגבות קורבנות בנפש נמוכה יחסית והדאגה כלפיהן מועטה יותר. תופעת דמי החסות מדאיגה שיעור קטן יותר מהאזרחים הערבים, וכ-46% מהנשאלים מודאגים או מודאגים מאוד ממנה.

בתווך נראה כי האזרחים הערבים מודאגים עד מודאגים מאוד מתופעות נוספות - אלימות כלפי נשים (62%), עבירות רכוש (כ-58%), סמים (כ-57%) ואבטלה (כ-55%).

לעומת זאת, סוגיות כבדות-משקל כגון מצב הדמוקרטיה בישראל (כ-50% מהנשאלים מודאגים או מודאגים מאוד מהנושא), חקיקת חוקים גזעניים בכנסת ישראל (58.5% מהנשאלים מודאגים או מודאגים מאוד מהנושא) וסוגיית אי-השוויון בין הערבים ליהודים במדינה (55.2% מהנשאלים מודאגים או מודאגים מאוד מהנושא), נדחקו לשולי הדאגה של האזרחים בישראל, במיוחד הערבים מתוכם, והאלימות והפשיעה הן הסוגיות המדאיגות ביותר.

תרשים 3: עמדות ביחס לאלימות כלפי נשים, לפי מגדר (אזרחים ערבים)

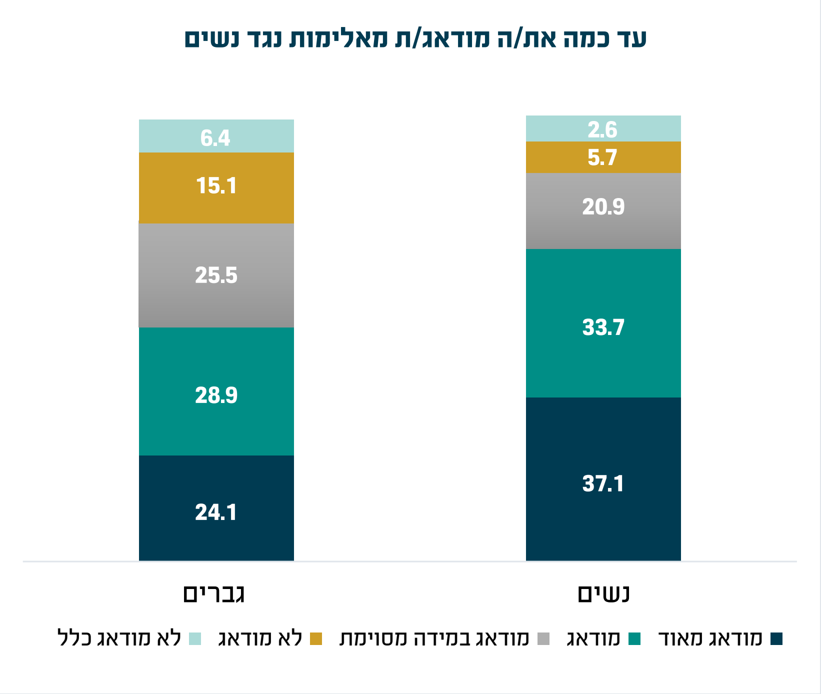

אלימות כלפי נשים היא תופעה חברתית אוניברסלית הכוללת אלימות פיזית, אלימות מילולית, התעללות נפשית, תקיפה מינית או אלימות כלכלית. בעשורים האחרונים, בעקבות השיפור במעמדן של הנשים, סוגיה זו תופסת מקום מרכזי בשיח הציבורי בחברה, והמלחמה באלימות כלפי נשים נעשתה לחלק בלתי נפרד מהשיח הדמוקרטי והליברלי. עם זאת, על אף התקדמות מסוימת במעמדן של הנשים והתגברות החקיקה של חוקים המגנים על מעמדן, ממשיכה התופעה לגבות קורבנות. הממצאים מלמדים על שיעור גבוה יחסית של המודאגים מתופעה זו בחברה הערבית, אולם פילוח מגדרי מעלה כי נשים מודאגות מהנושא יותר מן הגברים: כ-71% מהנשים מודאגות או מודאגות מאוד מנושא זה לעומת כ-53% מהגברים.

בהקשר זה ראוי לציין כי במקרים מסוימים האלימות המופנית כלפי נשים בחברה הערבית מופעלת באמצעות גורמים חיצוניים, "שכירי חרב", אולם על פי עמדת המשטרה הגדרת עבירות אלימות במשפחה כוללת עבירות אלימות בין בני זוג בלבד ולכן מקרים מעין אלה אינם נחשבים למקרים של "אלימות במשפחה". אם כן, בעוד משטרת ישראל טוענת כי חלה ירידה במספר הנרצחות

על רקע של אלימות במשפחה, החברה הערבית וארגוני החברה האזרחית טוענים לעלייה ניכרת במספר המקרים הללו, גם אם הרצח עצמו לא בוצע בידי בן זוגה של הנרצחת.

בנוסף, המשטרה מתקשה לטפל גם במקרים התואמים את הגדרתה כ"אלימות במשפחה", וזאת משום מספרם הזעום של החוקרים והחוקרות המוכשרים לכך. יתרה מזאת, חשוב מאוד שחקירות של תלונות של נשים שהן קורבנות אלימות תיעשינה בידי חוקרות ערביות (להבדיל מחוקרים ולהבדיל מחוקרות דוברות ערבית שאינן ערביות). כיום מעטות החוקרות הערביות של האלימות במשפחה ואין ביכולתן לטפל במקרים הרבים בתחום שעליו הן מופקדות.

על כן עמותת **יוזמות אברהם** קוראת להרחבת ההגדרה החוקית של האלימות במשפחה ולכלול בה את סוגי האלימות השונים במשפחה ולא רק אלימות בין בני זוג (כפי שהמליצה הוועדה לקידום מעמד האישה ולשוויון מגדרי בעבר), וכן להרחיב את תוכנית עו"ס משטרה ביישובים הערביים כדי לתת מענה הולם לנשים הסובלות מאלימות מצד בני זוגן.

תרשים 4: עמדות כלפי אלימות במשפחה, לפי מגדר (אזרחים ערבים)

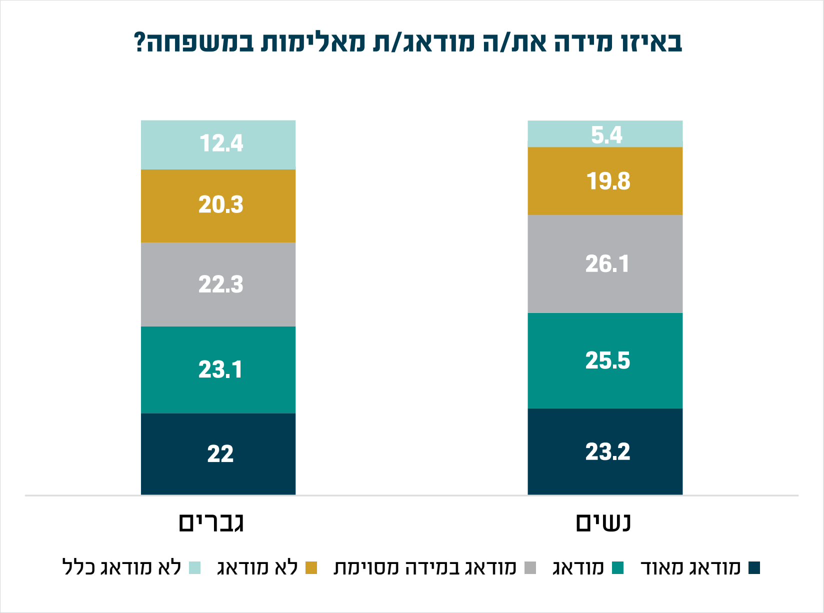

שלא כאלימות כלפי נשים, המונח "אלימות במשפחה" מכוון לרוב לאלימות של גברים כלפי בנות זוגם וכן לאלימות הננקטת מצד הורים כלפי ילדיהם. אלימות

במשפחה יכולה להיות פיזית, נפשית, מילולית או מינית. ההתנהגויות כוללות איומים, השפלות מילוליות ופיזיות, מעקבים, הטרדות, הצרת צעדים, בידוד חברתי ומניעת שליטה על משאבים כלכליים. ההתגשמות הקיצונית ביותר של אלימות במשפחה היא ניסיונות לרצוח ורצח.

ממצאי המחקר מלמדים כי בניגוד לממצאים בעניין אלימות כלפי נשים, פילוח מגדרי של הדאגה מתופעת האלימות במשפחה בחברה הערבית משקף שונות קטנה יותר בין המגדרים. כשליש מהגברים וכרבע מהנשים אינם מודאגים מהנושא. ההבדל בין נשים לגברים בשיעור המודאגים והמודאגים מאוד ביחס לאלימות במשפחה נמוך אף יותר - כ-45% מהגברים וכ-48% מהנשים.

תרשים 5: שיעור המאוימים באלימות או הנפגעים מאלימות מילולית (אזרחים ערבים)

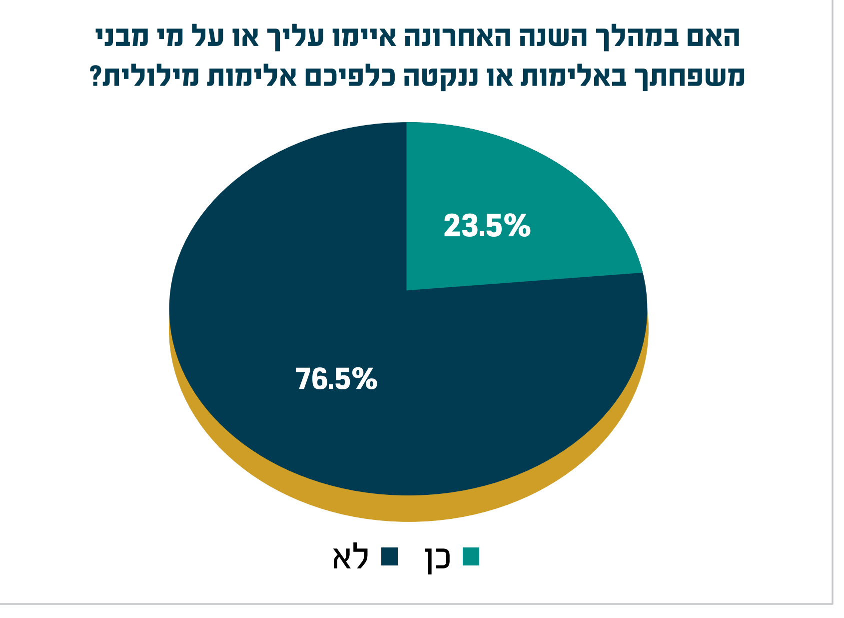

אלימות מילולית: מהתרשים נובע כי הרוב המכריע של הנשאלים בחברה הערבית (כ-76%) לא חוו איום עליהם או על בני משפחתם באלימות וכי בשנה האחרונה לא ננקטה כלפיהם אלימות מילולית.

2.2.2 החשש להיפגע מסוגי אלימות, זהות התוקף והנכונות להשתתף במאבק באלימות

תרשים 6: עמדות כלפי הסיכוי להיפגע מאלימות ומפשיעה, לפי סוג התופעה (אזרחים ערבים)

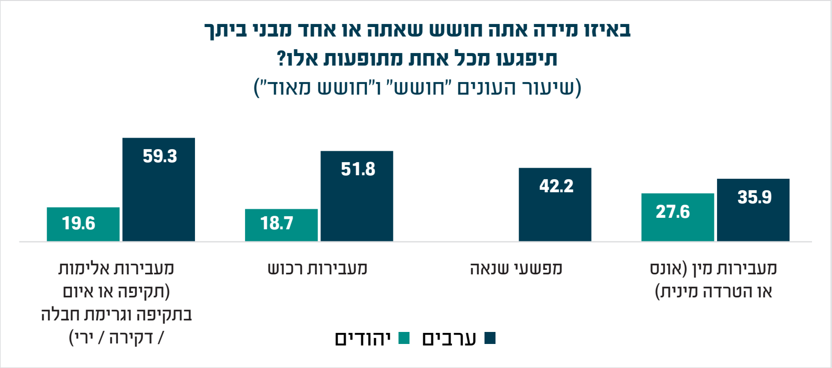

שאלה זו בחנה באיזו מידה אזרחים ערבים ואזרחים יהודים חוששים להיפגע מכמה תופעות של אלימות. מתוך הנתונים נובע כי בכל העבירות, החשש להיפגע בקרב החברה הערבית גדול יותר לעומת החברה היהודית. עם זאת, מידת הקיצוניות של ההבדלים בין שתי החברות שונה מתופעה לתופעה. לשם המחשה, ההבדל בין הקבוצות מבחינת שיעור החוששים והחוששים מאוד להיפגע מעבירות אלימות הוא כ-40% (כ-59% בקרב הנשאלים בחברה הערבית לעומת כ-20% בקרב הנשאלים בחברה היהודית), ואילו ההבדל בין הקבוצות מבחינת שיעור החוששים והחוששים מאוד להיפגע מעבירות מין הוא כ-8% בלבד (כ-36% בקרב הנשאלים בחברה הערבית לעומת כ-28% בקרב הנשאלים בחברה היהודית).

מגמה נוספת שבאה לידי ביטוי בנתונים: בחברה הערבית החשש הגדול ביותר הוא מפני היפגעות מעבירות אלימות (כ-59% חוששים או חוששים מאוד להיפגע מהתופעה), ואילו הנושא המעורר את החשש הרב ביותר להיפגעות בחברה היהודית הוא עבירות מין (קרוב ל-28% מהנשאלים בחברה זו חוששים או חוששים מאוד להיפגע מהתופעה). גם התופעות שהחשש להיפגע מהן הוא נמוך ביותר, שונות בין החברות. בחברה הערבית כשליש מהאזרחים בלבד חוששים או חוששים מאוד להיפגע מעבירות מין (כ-36%), ולעומת זאת הנושא שמעורר חשש להיפגע ממנו פחות מכול בחברה היהודית הוא עבירות רכוש (כ-19% מהנשאלים בחברה זו חוששים או חוששים מאוד להיפגע מהתופעה).

תרשים 7: עמדות כלפי הסיכוי להיפגע מעבירות מין, לפי מגדר (אזרחים ערבים)

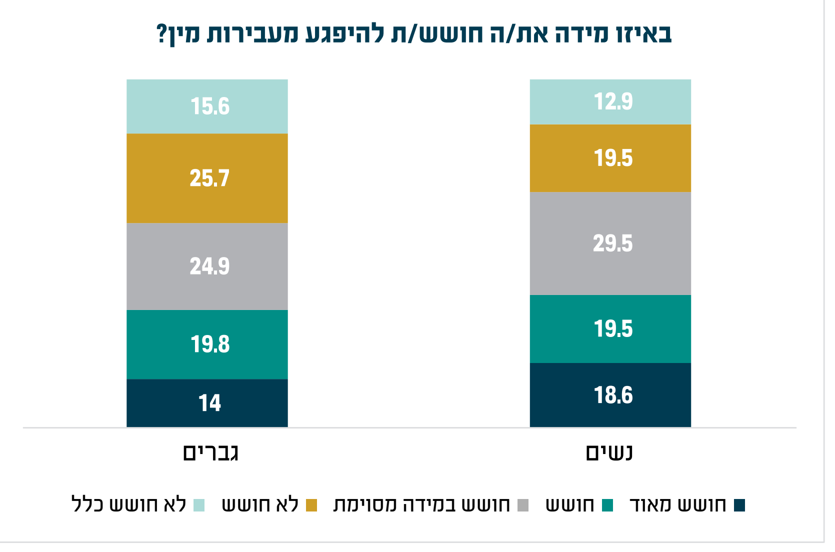

מתוך הנתונים נובע כי ההבדלים בין המגדרים בנוגע לחשש מעבירות מין מתונים: כ-41% מהגברים לעומת כ-32% מהנשים אינם חוששים מכך. בדרגות החשש הגבוהות ההבדלים בולטים אף פחות: כ-34% מהגברים וכ-38% מהנשים ציינו הם חוששים או חוששים מאוד מעבירות מין.

תרשים 8: עמדות כלפי איום של תופעות אלימות, לפי סוג המרחב (אזרחים ערבים)

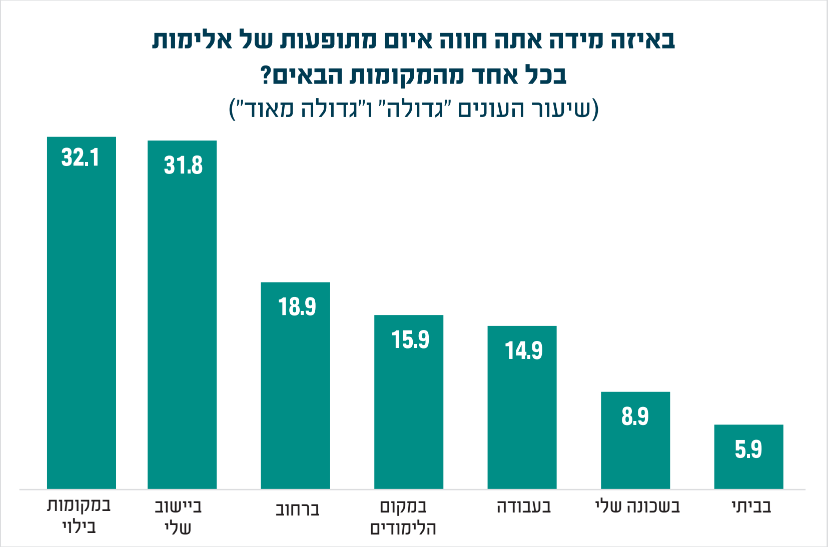

התשובות של הנשאלים הערבים בדבר תחושת האיום שמשרות עליהם תופעות של אלימות מצביעות על הבדלים בתחושה (לעתים גדולים מאוד) במרחבים שונים. תחושת האיום החזקה יותר היא במקומות בילוי (כ-32% מהנשאלים חשים איום גדול או גדול מאוד במרחב זה) וביישוב המגורים (כ-32% גם כן). לעומת זאת, תחושת האיום החלשה ביותר היא בשכונת המגורים (כ-9% מהם חשים איום גדול או גדול מאוד במרחב זה) ובבית (כ-6% בלבד חשים איום גדול או גדול מאוד במרחב זה). הפתגם "ביתי הוא מבצרי" מתאר במדויק סיטואציה זו: הממצאים מלמדים על התכנסות בבית ובשכונה משום שהם נתפסים כמקומות מוגנים, והמרחב החיצוני ובפרט המרחב הזר (מקומות בילוי שלרוב אינם נמצאים ביישובים ערביים) נעשים מאיימים יותר ויותר. תחושת הביטחון בבית ובשכונה מאותתת כי האזרח הערבי שואב ביטחון מבני ביתו, ולרוב שכניו הם גם קרובי משפחתו. גורמי אכיפת החוק אשר אמורים לגונן על האזרח במרחב הציבורי אינם מספקים פתרון הולם. ביתר המרחבים תחושת האיום בשל תופעות אלימות עומדת בין 15% (במקום העבודה) ל-19% (ברחוב).

תרשים 9: שיעור הנפגעים מעבירת אלימות (אזרחים ערבים)

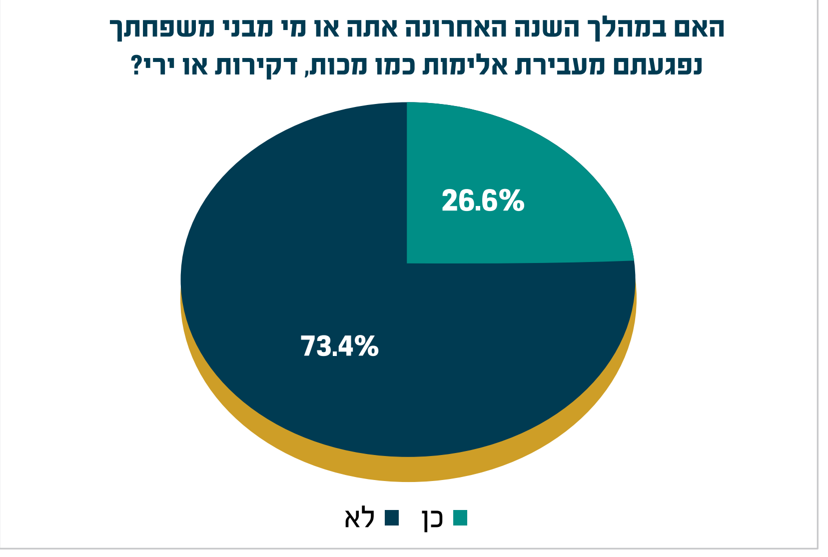

שאלה זו מיוחדת משום שאינה מבקשת תשובה בדבר עמדות המרואיין כלפי תופעות אלא מבקשת לציין עובדה - "האם נפגעת במהלך השנה האחרונה מאלימות?" יותר מרבע מהאזרחים הערבים או מי מבני משפחותיהם היו קורבנות אלימות. נתון זה מדאיג ביותר וניתן להסבירו באמצעות אופיין של תופעות האלימות ושל הפגיעות. בחברה הערבית מתנהלות קטטות מרובות משתתפים ומספר הנפגעים בהן גבוה. בנוסף, הסקר נערך במהלך שנת הבחירות לרשויות המקומיות, ובתקופה זו עולה מפלס האלימות והפשיעה ומתרבות הקטטות ההמוניות בחברה הערבית, כפי שנראה בהמשך הדו"ח.

תרשים 10: שיעור הנפגעים מאלימות, לפי סוג האלימות ולפי מגזר

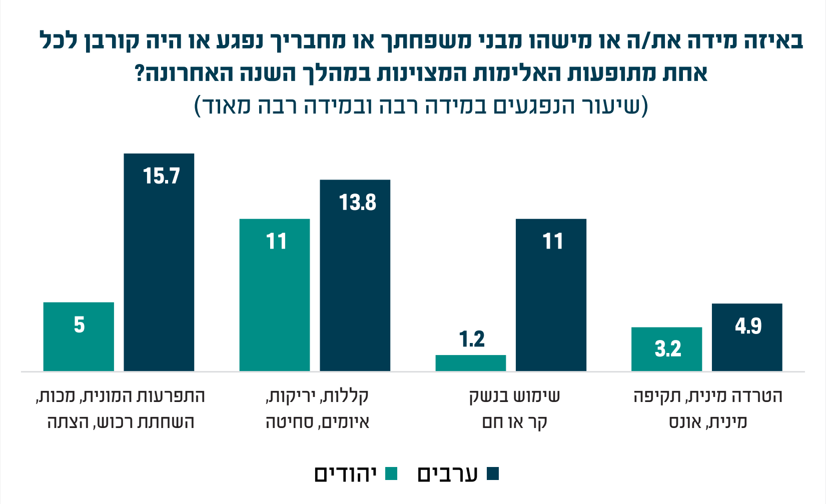

מהנתונים עולה כי מספר הקורבנות של כל העבירות היה גדול יותר בחברה הערבית. עם זאת, ההבדלים בין הקבוצות שונים מתופעה לתופעה במידת הקיצוניות שלהם. לשם המחשה, ההבדל בין הנשאלים בחברה היהודית לבין הנשאלים בחברה הערבית בשיעור הנפגעים מנשק קר או חם עומד על כ-10% (כ-11% בקרב הנשאלים בחברה הערבית לעומת כ-1% בלבד בקרב הנשאלים בחברה היהודית), ואילו ההבדל בין הקבוצות בשיעור הנפגעים מעבירות מין הוא כ-2% בלבד (כ-5% מהנשאלים בחברה הערבית לעומת כ-3% מהנשאלים בחברה היהודית).

מן הנתונים משתקף כי בפועל, תופעות האלימות השכיחות ביותר בחברה הערבית שונות מהתופעות השכיחות בחברה היהודית. בחברה הערבית השיעור הגדול ביותר של הנשאלים נפלו קורבן להתפרעות המונית, למכות, להשחתת רכוש ולהצתה (כ-16% מהנשאלים בחברה זו נפגעו או נפגעו מאוד מהתופעות בשנה האחרונה), ואילו התופעות שמהן נפגעו יותר מכול בחברה היהודית הן קללות, יריקות, איומים או סחיטה (כ-14% מהנשאלים בחברה זו נפגעו מהן בשנה האחרונה). גם התופעות שמהן נפגעו פחות מכול שונות בין החברות. בחברה הערבית התופעה שממנה נפגעו פחות מכול היא עבירות מין (כ-5% בלבד מהנשאלים בחברה זו נפגעו מהן במידה רבה או רבה מאוד), ואילו בחברה היהודית ציינו מעט נשאלים את הרצח כתופעה שהם נאלצו לפגוש בה מקרוב (0.6%).

תרשים 11: הכרת התוקף או המאיים בתקיפה (אזרחים ערבים)

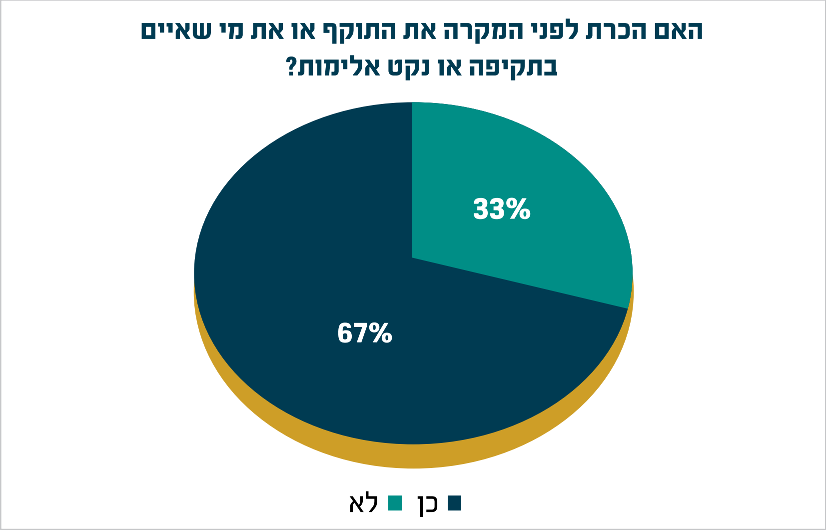

מתוך התרשים נובע כי רוב הנשאלים בחברה הערבית (67%) הכירו לפני המקרה את התוקף או את מי שאיים בתקיפתם. התוקפים ברובם מוכרים לתוקף ולרוב הרקע לתקיפות ברור.

תרשים 12: זהות התוקף או המאיים בתקיפה (אזרחים ערבים)

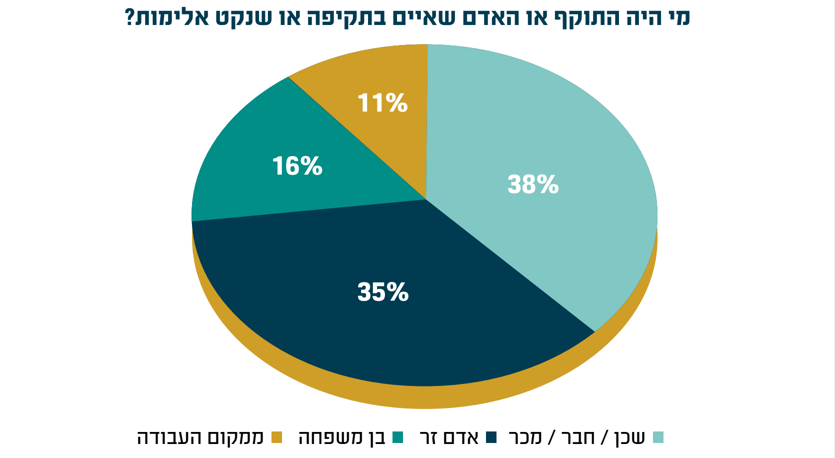

בהמשך לתרשים הקודם, חלק ניכר מהנשאלים (38%) ציינו כי התוקף או מי שאיים לתקוף אותם היה שכן, חבר או מכר; 16% ציינו כי התוקף היה בן משפחה ו-11% ציינו כי התוקף עובד עמם. העובדה ש-38% מהתוקפים מצויים בקטגוריה של שכן-חבר-מכר מגבירה מאוד את אי-הביטחון במקומות המגורים.

תרשים 13: נכונות להשתתף במאבק באלימות ביישוב, לפי מידת הנכונות (אזרחים ערבים)

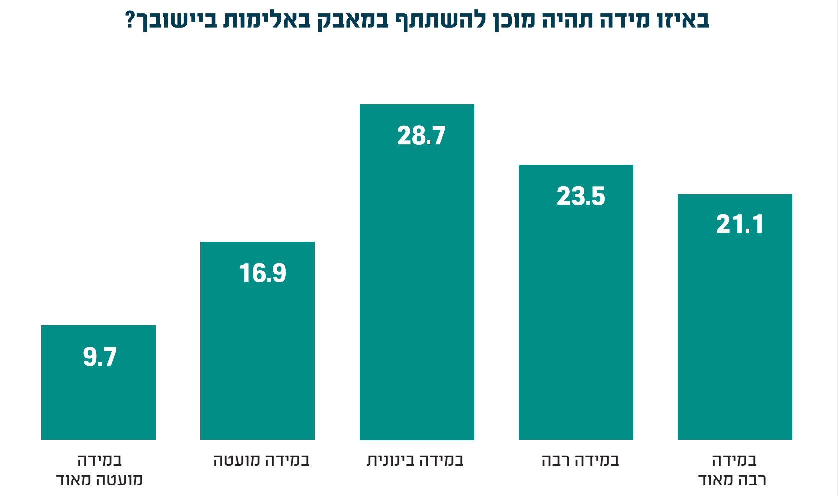

מתוך התרשים נובע כי למרות מספר הקורבנות והחששות הרבים ליפול קורבן לאלימות, הנשאלים בחברה הערבית מגלים מידה לא מועטה של נכונות להשתתף במאבק באלימות ביישוביהם. לכך במידה רבה או אף רבה מאוד; כ-29% מהנשאלים מוכנים לכך במידה בינונית וכ-27% מהנשאלים מוכנים לכך במידה מועטה או אף פחות מכך. ממצאים אלו מלמדים על שלוש מגמות מקבילות: ייאוש גובר לנוכח התופעה עד כדי תפיסתה כגזירת גורל; חשש ופחד כבדים מההתמודדות עם מחוללי האלימות והפשיעה ובייחוד עם כנופיות הפשע; ומנגד - שיעור לא מבוטל של אזרחים מגלים נכונות להיאבק בתופעות אלה למרות הסוגיות שציינו קודם לכך.

2.2.3 עמדות כלפי מוסדות וגופים המטפלים באלימות בחברה הערבית

תרשים 14: מידת שביעות הרצון מיעילות הטיפול בצמצום תופעת האלימות, לפי סוג המוסד (אזרחים ערבים)

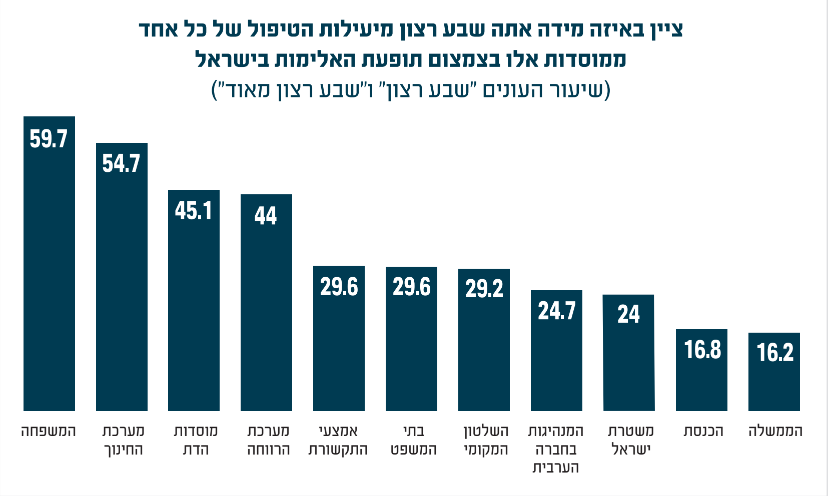

מתוך התרשים ניתן לראות כי המוסדות הזוכים לשביעות הרצון הרבה ביותר מצד החברה הערבית מיעילות טיפולם בצמצום האלימות בישראל הם המשפחה (כ-60% מהנשאלים בחברה זו ציינו כי הם שבעי רצון או שבעי רצון מאוד מיעילות הטיפול של המשפה בתופעה) ומערכת החינוך (כ-55%). מן העבר השני, המוסדות אשר זוכים לשביעות הרצון המועטה ביותר בהקשר זה הם הכנסת (כ-17% בלבד ציינו כי הם שבעי רצון או שבעי רצון מאוד מיעילות טיפולה) והממשלה (כ-16%).

יתר המוסדות זכו בדרגות שונות של שביעות רצון מיעילות הטיפול באלימות. מוסדות הדת בחברה הערבית זוכים לשביעות רצון גבוהה יחסית (כ-45% מהנשאלים ציינו כי הם שבעי רצון או שבעי רצון מאוד מיעילות טיפולם) ומערכת הרווחה (כ-44% מהנשאלים). בשביעות רצון מעטה יחסית זכו בתי המשפט ואמצעי התקשורת (בהתייחס לכל אחד משני המוסדות הללו, כ-30% מהנשאלים ציינו כי הם שבעי רצון או שבעי רצון מאוד מיעילות טיפולם), השלטון המקומי (כ-29% מהנשאלים ציינו את שביעות רצונם מיעילות טיפולו), המנהיגות בחברה הערבית (רק כרבע מהנשאלים) ומשטרת ישראל (כ-24% מהנשאלים בלבד ציינו כי הם שבעי רצון או שבעי רצון מאוד מיעילות טיפולה בצמצום תופעת האלימות). העובדה כי כמעט 60% מהנשאלים שבעי רצון מטיפול המשפחה אמורה להדיר שינה מעינינו מאחר שחלק מהמשפחות נוקטות דרכים מסוכנות ביותר בבואן "לטפל" באירועי אלימות ולהגיב עליהם.

תרשים 15: הנכונות לפנות לגורמים לטיפול בשל פגיעה מאלימות, לפי סוג הגורם (אזרחים ערבים)

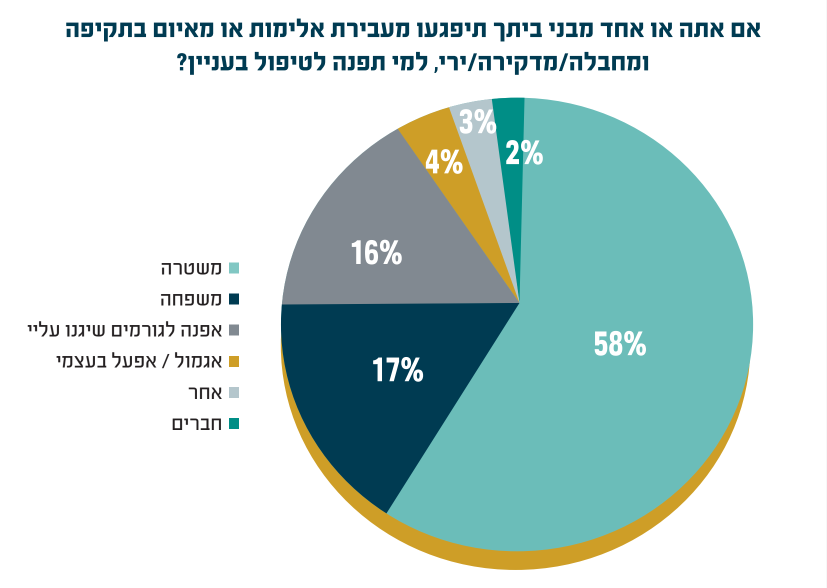

מתוך הנתונים נובע כי אף שהאמון במשטרה אינו רב (הנתונים מובאים בתרשים הבא), המשטרה היא הגורם העיקרי שאליו יפנו הנשאלים בחברה הערבית לטיפול באירוע אלימות ובאיום בתקיפה וכן בעת גרימת נזק גופני. כ-58% מהנשאלים בחברה זו יפנו אליה אם ייפגעו בעצמם או אם ייפגע מי מבני ביתם.

הגורם השני שאליו יפנו הוא המשפחה (כ-17% מהנשאלים). בנוסף, בולט שיעור הנשאלים שיפנו לגורמים שיגנו עליהם (כ-16% מהנשאלים). הגורמים שאליהם יפנו פחות מכול הם גורמים שלא הוצעו לנשאלים (כ-3% מהנשאלים בחרו באפשרות זו) וחברים (כ-2% מהנשאלים ציינו כי יפנו אליהם). רק כ-4% מהנשאלים ציינו כי יגמלו לתוקף או יפעלו בעצמם.

2.2.4 נשק חם בחברה הערבית

תרשים 16: עמדות כלפי נשק חם, לפי מגזר

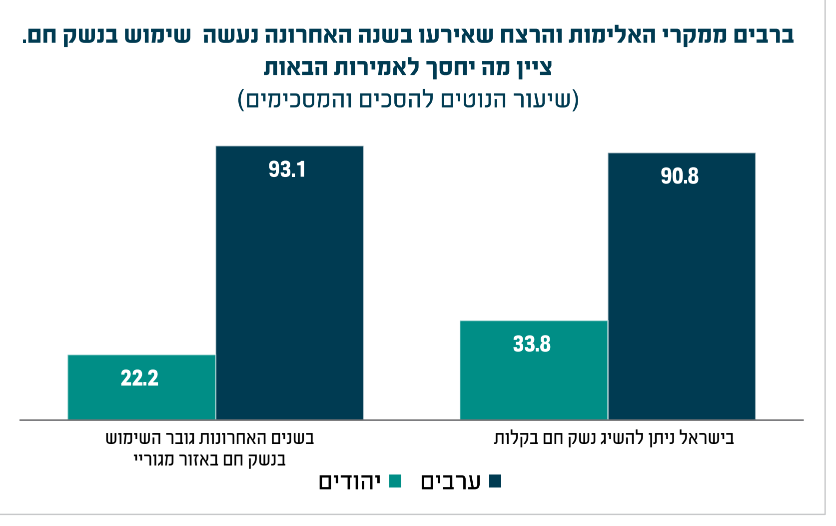

תרשים זה ממחיש את השוני בתפיסה של האזרחים הערבים ביחס לנשק חם לעומת האזרחים היהודים.

כ-91% מהנשאלים בחברה הערבית (לעומת כ-34% מהנשאלים בחברה היהודית) נוטים להסכים או מסכימים לטענה כי בישראל ניתן להשיג נשק חם בקלות. בנוסף, כ-93% מהנשאלים בחברה הערבית (לעומת כ-22% בלבד מהנשאלים בחברה היהודית) נוטים להסכים או מסכימים לטענה כי בשנים האחרונות גובר השימוש בנשק חם באזור מגוריהם. הקלות שבה ניתן להשיג נשק חם והשימוש בו מגבירים מאוד את תחושת חוסר הביטחון של הפרט ושל הקהילה. כשקולות הירי נעשים לחלק משגרת הלילה ביישובים הערביים, השגרה הופכת למעשה לחירום.

ניתן להסביר את תחושת האזרחים הערבים כי קל להשיג נשק חם בישראל

באמצעות שלושת המקורות המרכזיים לנשק חם בלתי מורשה במדינה:

1. גניבות נשק מצה"ל - לפי הערכות, גניבות נשק מצה"ל הן המקור העיקרי לנשק בלתי מורשה בישראל בכלל ובחברה הערבית בפרט. חיילים מנצלים את הנגישות לכלי נשק שונים (רובים ותחמושת, טילי לאו, רימונים, לבנות חבלה, מרעומים ועוד) ומוכרים אותם לעבריינים מארגוני פשיעה.

   לפי דו"ח מבקר המדינה מאוגוסט 2018, בין השנים 2017-2016 לא דווח כלל למשטרה הצבאית החוקרת על אמצעי הלחימה שנגנבו מצה"ל. במקרים רבים הבסיסים הצבאיים שמהם נגנבו אמצעי הלחימה כלל לא ידעו כי אמצעי הלחימה נגנבו.[3] היעדר המידע ואי-שיתוף הפעולה עם המשטרה מקשים על המשטרה להתמודד עם תופעה רחבת היקף זו.

2. הברחות נשק מגבול ירדן - לפי דו"ח מבקר המדינה, מבריחי הנשק הם פלסטינים או בדואים תושבי הכפרים הפזורים לאורך הגבול, המנצלים את קשרי העבודה או את קשרי המשפחה עם ערביי ישראל ועם פלסטינים וערבים ממזרח ירושלים למכירת כלי נשק לגורמים פליליים ולגורמי טרור.[4]

3. ייצור אמצעי לחימה - רובים מסוג "קרל גוסטב" מיוצרים בבתי מלאכה בשטחי יהודה ושומרון. סוחרי אמל"ח מעבירים אותם לשטח ישראל, ולאחר מכן מפיצים אותם סוחרי אמל"ח מישראל. רובים מסוג זה זולים יחסית, ומחירם נע בין 3,500 ש"ח ל-6,500 ש"ח, מחיר הנמוך ממחירם של כלי נשק תקניים.

מקורות נוספים להשגת נשק חם בלתי מורשה בישראל, כפי שעולה מהדו"ח על הנשק הקל במרחב האזרחי (פרויקט "האקדח על שולחן המטבח", מזלי ואח', 2017), הם חברות אבטחה פרטיות אשר מנהלות סחר בלתי חוקי בכלי ירייה וברישיונות לנשיאת נשק; גניבות של עובדים במפעלים לייצור נשק בטרם הוטבע על כלי הנשק מספר סידורי המעלה במידה רבה את ערכו ואת מחירו מאחר שלא ניתן לאתר את מקורו, וכן גניבות מחיילים השוהים מחוץ לבסיסי הצבא (שם).[5]

בחינת המקורות הללו מעלה כי האזרחים הערבים נהנים מיתרון ביחס לאזרחים היהודים בהשגת גישה לכלי נשק דרכם, ולכן קל להם יותר להשיג נשק חם בישראל.

(3). דו"ח מבקר המדינה, אוגוסט 2018, https://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_640/47b736c1-4538-49ad-a5a0-799aa30902df/amlach.pdf

(4). שם.

(5). פרוייקט "האקדח על שולחן המטבח" הוא קואליציה של 16 ארגוני חברה אזרחית אשר פועל לצמצום תפוצת הנשק הקל במרחב האזרחי ולמיגור האלימות שזמינותם של כלי ירייה מאפשרת ומעודדת. עמותת יוזמות אברהם חברה בקואליציה.

תרשים 17: עמדות בנוגע לגורמים המשפיעים על תפוצת נשק ועל השימוש בו לצורכי אלימות ופשיעה, לפי מגזר

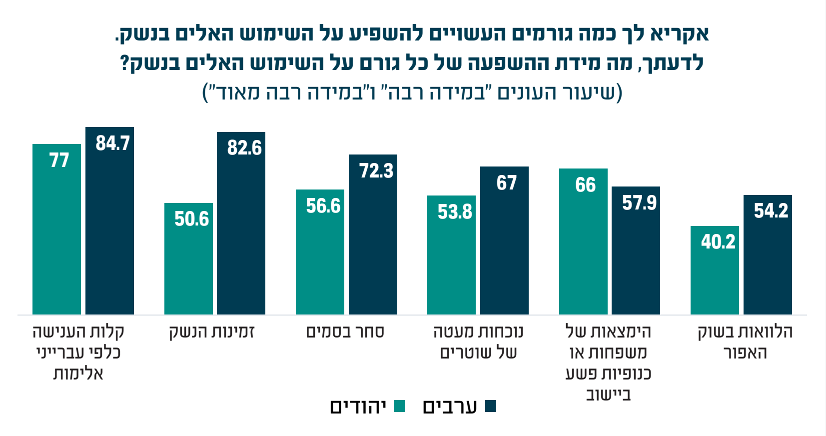

התרשים מצביע על כמה ממצאים:

ראשית, מלבד הגורם של הימצאותן של משפחות או כנופיות פשע ביישוב, הנשאלים הערבים מרגישים בהשפעתם של יתר הגורמים יותר משמרגישים הנשאלים היהודים.

שנית, בשתי החברות ניכרת הסכמה בדבר הגורם המשפיע ביותר על השימוש האלים בנשק והוא העונשים הקלים המושתים על עברייני אלימות. כ-85% מהנשאלים בחברה הערבית סבורים כי גורם זה בעל השפעה רבה עד רבה מאוד על השימוש בנשק החם, וכך סבורים גם כ-77% מהנשאלים בחברה היהודית. ניכרת הסכמה בין שתי החברות גם על הגורם בעל ההשפעה המועטה ביותר מבין הגורמים המוצגים - הלוואות בשוק האפור: כ-54% מהנשאלים בחברה הערבית סבורים כי גורם זה מעודד מאוד את השימוש בנשק, וכך סבורים גם כ-40% מהנשאלים בחברה היהודית.

שלישית, בדומה לתרשימים הקודמים המשווים בין החברות, ההבדל בין הנשאלים בחברה הערבית לבין הנשאלים בחברה היהודית בהערכת השפעת הגורמים הוא בקיצוניות. לשם המחשה, ההבדל בהערכת ההשפעה של קלות העונשים המושתים על עברייני האלימות הוא כ-8% בלבד, ואילו ההבדל בין הערכת ההשפעה של גורם זמינות הנשק שונה במידה רבה בין החברות. כ-83% מהנשאלים בחברה הערבית סבורים כי גורם זה הוא בעל השפעה רבה עד רבה מאוד על השימוש האלים בנשק, אולם רק כ-51% מהנשאלים בחברה היהודית סבורים כך.

2.2.5 אלימות בתקופת הבחירות לרשויות המקומיות

לשלטון המקומי הערבי בישראל מאפיינים מיוחדים משלו הנובעים ממצבה של אוכלוסייה זו, ממעמדה המיוחד במדינה וממערך יחסיה עם המוסדות הרשמיים. מצב זה משפיע גם על תפיסת תפקידו של השלטון המקומי ועל מעמדו בקרב האזרחים הערבים, תפיסה השונה מזו הרווחת בקרב האזרחים היהודים.

זה שנים רבות נתון השלטון המקומי הערבי בישראל במשבר, והתמשכותו מובילה לחיכוכים נוספים בין האוכלוסייה הערבית לבין המדינה. נראה כי משבר זה מחריף בשל המגמות לרפורמה בעולם בכלל ובישראל בפרט, החושפות את חולשתו של השלטון המקומי הערבי ואת חוסר יכולתו להסתגל לשינויים בקצב הנדרש (חמאיסי, 2012).

התחרות בין המתמודדים בבחירות לרשויות המקומיות מגיעה לעיתים לאלימות, והיא מושפעת מהמעמד המיוחד של בחירות אלו בחברה הערבית. השיוך המשפחתי והחמולתי תופס מקום מרכזי בתקופת הבחירות ומשפיע על היריבות בין המשפחות ביישובים הערביים משום שהרשות המקומית נתפסת כגוף החשוב ביותר בחיי התושבים ובקביעת סדר יומם. היעדר הביטחון האישי המלווה את האזרחים הערבים ממילא והשכיחות הרבה של הנשק הבלתי-חוקי ביישוביהם הופכים את היריבות בתקופת הבחירות לאלימה ולבעלת פוטנציאל קטלני.

במסגרת פעילותו של מיזם "קהילות בטוחות" של יוזמות אברהם הושק בחודש ספטמבר 2018 מסע ציבורי לקידום "בחירות ללא אלימות" בחברה הערבית. הפעילות כללה אמנה שעליה חתמו מועמדים ומנהיגים ובה הם התחייבו לעריכת בחירות הוגנות ללא אלימות וכן סרטונים ברשתות החברתיות. מאות אלפי אנשים נחשפו לפעילות זו והיא קידמה את העלאת הנושא לשיח הציבורי יותר מאי פעם.

תרשים 18: עמדות כלפי אלימות ביישוב בתקופת הבחירות לשלטון המקומי (אזרחים ערבים)

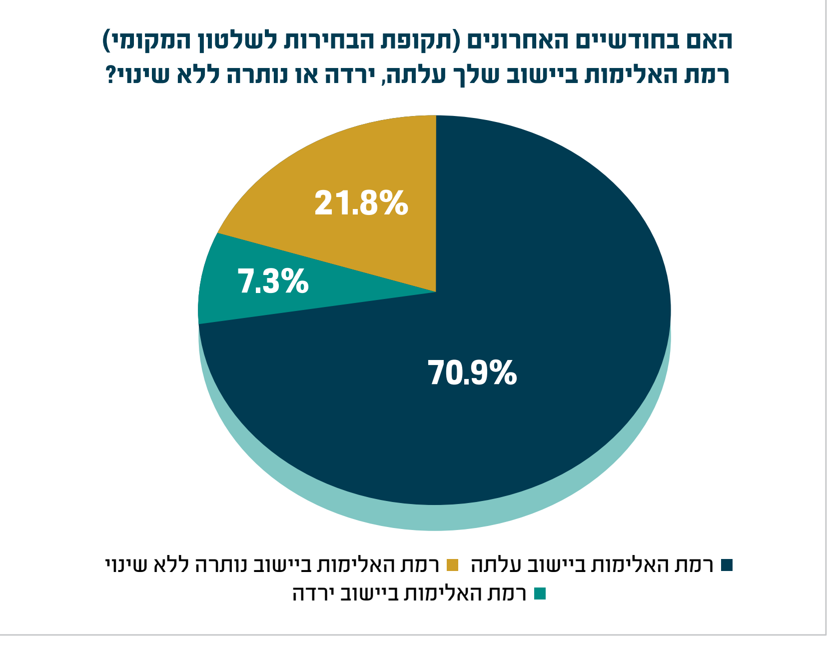

נתוני המחקר מראים כי הרוב הגדול (כ-71%) של הנשאלים בחברה הערבית סבורים כי רמת האלימות ביישוביהם בתקופת הבחירות עלתה. כ-22% מהנשאלים ציינו כי לדעתם לא חל כל שינוי ברמת האלימות ורק כ-7% מהנשאלים ציינו כי רמת האלימות בתקופת הבחירות לשלטון המקומי בחברה הערבית ירדה.

נתונים מדאיגים אלה אינם מפתיעים נוכח התגברות האלימות סביב הבחירות האחרונות לרשויות המקומיות הן במרחב הפיזי והן במרחב הווירטואלי. בכמה יישובים התחוללו קטטות המוניות לאחר היוודע תוצאות הבחירות. בקלנסווה נסוג מועמד מוביל מההתמודדות בבחירות בעקבות איומים על חייו ועל חיי בני משפחתו, וגם ברשויות מקומיות בצפון הארץ אירעו בתקופת הבחירות ולאחריה קטטות, הצתות וקרבות ירי.

פרק 3:

היחסים בין החברה הערבית ובין המשטרה

3.1 רקע

הספרות התאורטית העוסקת במשטרה מונה כמה מטרות כלליות שהמשטרה אמורה להשיג: אכיפת החוק, שמירת הסדר הציבורי ומתן שירותים לציבור הרחב. הגדרות רחבות אלה מותירות לרשות המבצעת ולמשטרה מרחב תמרון רב ושיקול דעת לגבי סדר העדיפות הרצוי ולגבי דרך הביצוע של המוטל על המשטרה. עם זאת, ככל שהחברה דמוקרטית יותר, המגבלות על המשטרה רבות יותר והמשטרה נעשית בעלת אוריינטציה שירותית יותר, מאיימת פחות ונתונה לביקורת במידה רבה יותר.

המשטרה בכל מדינה היא הגוף האמון על אכיפת החוק והחוק מקנה לה סמכות להשתמש בכוח כדי לבצע את תפקידה. עם זאת, מכיוון שהמשטרה פועלת בקרב אזרחים, עליה להשתמש בסמכותה בזהירות בלא להפעיל כוח מעבר לנדרש. הפעלה בלתי מידתית של כוח היא גורם מרכזי בהיווצרות חוסר אמון במשטרה ובמוסדות המדינה באופן כללי; לפיכך על המשטרה ליצור מנגנונים שימנעו שימוש מופרז בכוח ולנקוט אמצעים נגד שוטרים המשתמשים בכוח לא מידתי. בדרך כלל הנפגעים העיקריים מאלימות המשטרה הם בני אוכלוסיות מיעוט, וזאת בשל שלל גורמים המניעים שוטרים לנקוט אלימות כלפי קבוצות אלו, כגון דעות קדומות, חשש ופחד של השוטרים מפני אוכלוסיות אלו ומשטרה המאפשרת "התרת רסן" בקשר עימן (אמיר, 1998).

לאמיתו של דבר, יחסי המשטרה עם קבוצות חברתיות משקפים במידה רבה את המיצוב החברתי של אותן קבוצות. ידוע כי מערכת היחסים בין קבוצות מיעוט לאומי ואתני לבין המשטרה במדינות דמוקרטיות רוויה מתחים. יחסים אלה מאופיינים בשכיחות גבוהה של עימותים אלימים, בייצוג-יתר של קבוצת המיעוט בבתי המעצר, בעמדות שליליות של המיעוט כלפי המשטרה ובביקורת על התנהלותה האי-שוויונית של המשטרה בטיפולה בקהילת המיעוט. ככל שגדל המתח בין קבוצת המיעוט לבין קבוצת הרוב, גובר המתח בין קבוצת המיעוט למשטרה (חמאיסי, 2005).

ליחסים בין המשטרה ובין החברה הערבית בישראל מאפיינים דומים ליחסים בין משטרות רבות ברחבי העולם ובין אוכלוסיות מיעוט. מצד המשטרה בא

הדבר לידי ביטוי בהקצאה לא-שוויונית של משאבי שיטור, בשיטור חסר ובשיטור יתר. החברה הערבית מצידה רוחשת אי-אמון למשטרה, אינה מוכנה לקבלה כגוף אוכף חוק ואף נמנעת מלפנות אליה ולדרוש את שירותיה.

עוינות הציבור הערבי כלפי הגוף האמון על אכיפת חוקי המדינה נובעת מריחוק ומזרות בין המשטרה לתושבים ביישובים הערביים. מצב זה נוצר עקב הנוכחות המוגבלת של אוכפי החוק ביישובים אלה בשל הקצאה בלתי-מספקת של שוטרים לתחנות המשטרה המשרתות תושבים ערבים. בנוסף, מגע השוטרים עם ערבי אזרח ישראל מצומצם יחסית לעומת המגע בין השוטרים לאזרח יהודי (חמאיסי, 2005).

מנהיגי החברה הערבית, ראשי הרשויות ובעיקר האזרחים מן השורה מצפים כי המשטרה תפעל למיגור האלימות לנוכח גל האלימות והפשיעה הגואה בחברה הערבית, אולם ציפייתם אינה מתממשת. תכניות נבנות, באות והולכות, אך כפי שעולה מהממצאים - התוצאות אינן משביעות רצון והחברה הערבית איננה מקבלת את השירות הראוי.

3.2 ממצאי הסקר בנוגע לעמדות האזרחים הערבים כלפי המשטרה

תרשים 19: שיעור האזרחים שהגישו תלונה במשטרה מקרב האזרחים שחוו איום באלימות או אלימות מילולית (אזרחים ערבים)

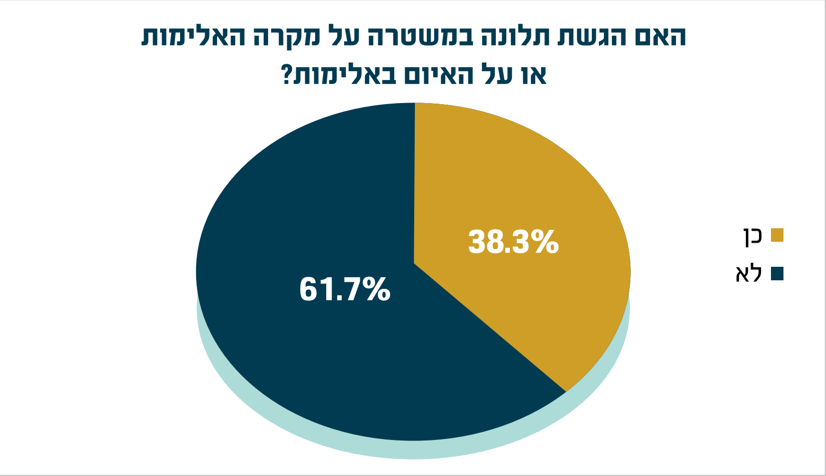

הנתונים מראים כי בשנה האחרונה רוב הנשאלים שחוו סוג כלשהו של אלימות בחברה הערבית (כ-62%) לא הגישו על כך תלונה במשטרה. ממצא זה מצביע

על חוסר האמון המובהק של האזרח הערבי במשטרה. אזרחים רבים סבורים כי היעדר האמון ברשויות האכיפה ובמשטרה מצדיק חיפוש חלופות לרשויות החוק לצורך פתרון הבעיה.

תרשים 20: עמדות ביחס לאיכות הטיפול מצד המשטרה, לפי מגזר

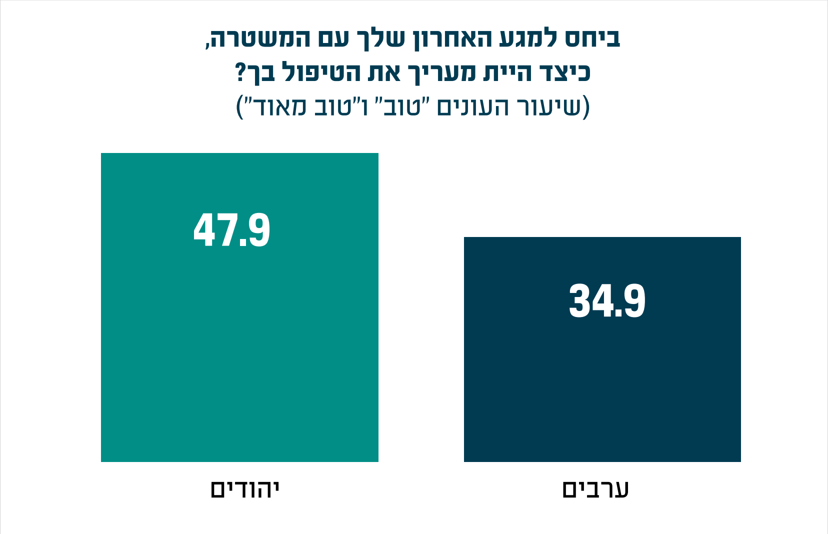

התרשים מראה כי יהודים מעריכים שטיפול המשטרה בתלונותיהם טוב יותר מכפי שמעריכים הערבים. כ-48% מהנשאלים בחברה היהודית (לעומת כ-35% מהנשאלים בחברה הערבית) מעריכים כי הטיפול של המשטרה במגעם האחרון עימה היה טוב או טוב מאוד. ממצא זה עולה בקנה אחד עם הידוע על ההבדלים בין הקבוצות האתניות ביחס הנתפס של מוסדות המדינה כלפיהם. גם כאן, תפיסת המשטרה כגוף עוין וזר משפיעה מאוד על ההערכה כלפי טיפולה באזרחים הערבים. העובדה שהמשטרה אינה "אזרחית" אלא נתפסת כגוף ביטחוני משפיעה על התחושה הזו.

תרשים 21: עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בחברה הערבית, לפי תחום הפעילות (אזרחים ערבים)

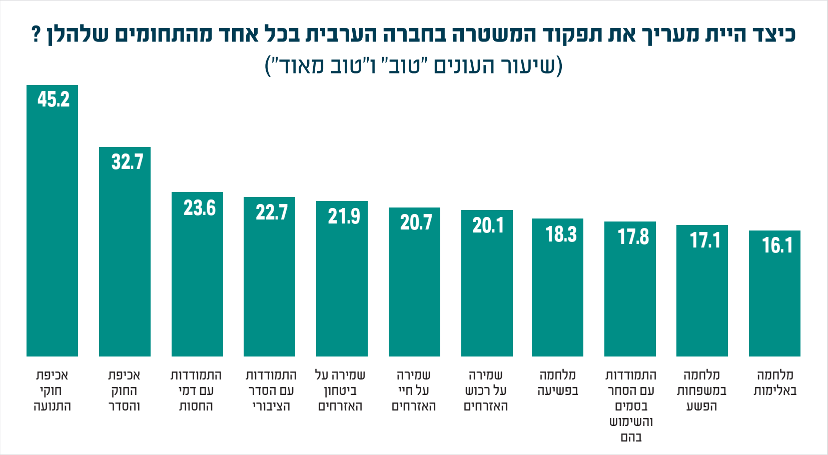

מהנתונים נובע כי הנשאלים בחברה הערבית סבורים כי המשטרה מתפקדת היטב בתחומים אשר קשורים לאכיפת החוק. כ-45% מהנשאלים בחברה זו ציינו כי תפקוד המשטרה באכיפת חוקי התנועה הוא טוב או טוב מאוד. בנוסף, כ-33% מהנשאלים ציינו כי תפקוד המשטרה באכיפת החוק והסדר בחברה הערבית הוא טוב או טוב מאוד. לעומת זאת, הנושא שזכה להערכה הנמוכה ביותר הוא מלחמה באלימות בחברה הערבית: כ-16% בלבד מהנחקרים ציינו כי תפקוד המשטרה בעניין זה הוא טוב או טוב מאוד.

יתר הנושאים זכו להערכה שונה. להערכה טובה יותר זכו ההתמודדות עם דמי חסות ביישובים הערביים (כ-24% מהנשאלים ציינו כי תפקוד המשטרה בתחום זה הוא טוב או טוב מאוד), ההתמודדות עם הסדר הציבורי בחברה הערבית (כ-23%), שמירה על ביטחון האזרח הערבי (כ-22% מהנשאלים), שמירה על חיי האזרח הערבי (כ-21% מהנשאלים ציינו כי תפקוד המשטרה בתחום זה הוא טוב או טוב מאוד), ושמירה על הרכוש של האזרחים הערבים (כ-20%). תחומים שזכו להערכה פחותה הם המלחמה בפשיעה בחברה הערבית (כ-18% מהנשאלים ציינו כי תפקוד המשטרה בתחום זה הוא טוב או טוב מאוד) וההתמודדות עם הסחר בסמים ועם השימוש בהם בחברה הערבית (כ-18% מהנשאלים).

הממצאים מצביעים על ביקורת גלויה של הציבור הערבי על הטיפול בבעיית האלימות והפשיעה ולמעשה הוא סבור כי המשטרה נכשלה בהתמודדות עם בעיות אלה בחברה הערבית.

תרשים 22: נכונות להתלונן במשטרה כקורבן פגיעה, לפי סוג הפגיעה (אזרחים ערבים)

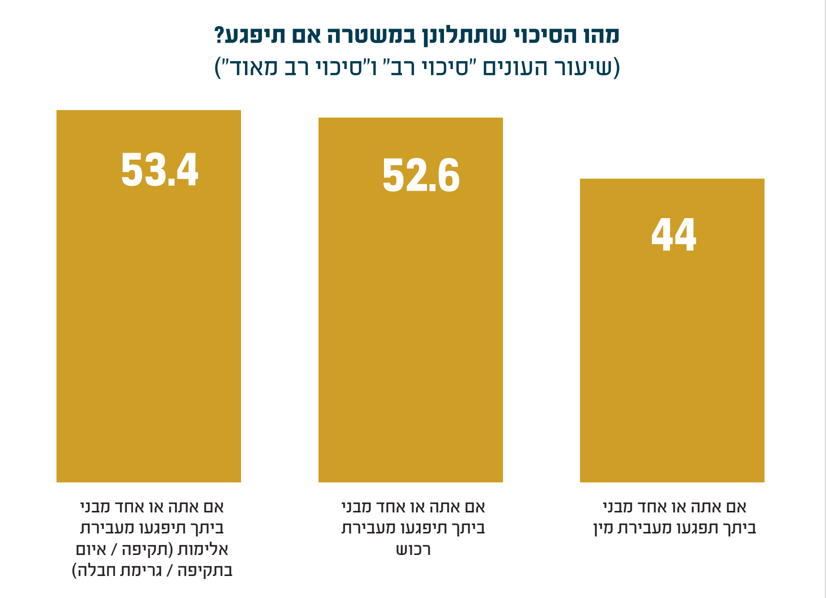

מהנתונים עולה כי התרחיש שבו סביר ביותר שאזרח ערבי יתלונן במשטרה הוא כאשר הנשאל או מי מבני ביתו ייפגעו מעבירות אלימות (כ-53%). לעומת זאת, התרחיש שבגינו סביר פחות מכול שאזרח ערבי יתלונן במשטרה הוא היפגעות מעבירות מין - כ-44% מהנחקרים ציינו כי סיכוי רב עד רב מאוד שיתלוננו למשטרה בגין עבירה זו. ניתן לייחס ממצא זה לסגירות האופיינית לחברות מסורתיות בכל הקשור לבעיות מין ולהטרדות מיניות ונראה שהנשאלים מעדיפים להסתיר את התקיפה או לטפל בה בדל"ת אמותיהם.

תרשים 23: נכונות להעיד במשטרה על פגיעה, לפי סוג הפגיעה (אזרחים ערבים)

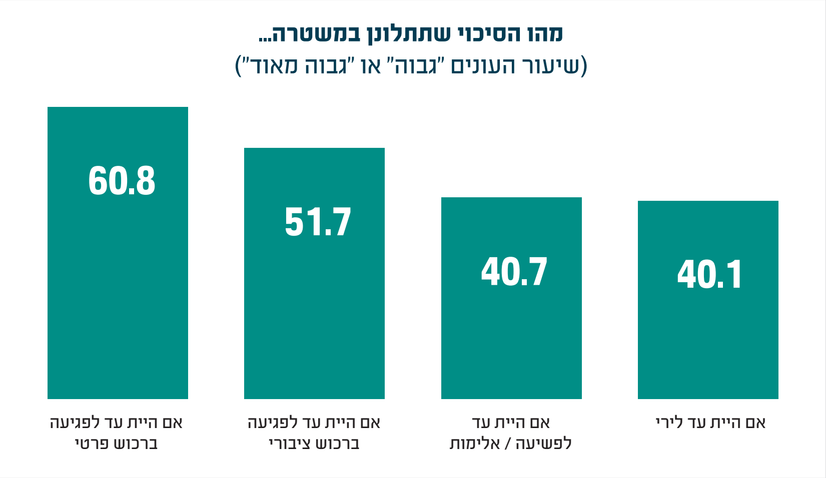

מתוך הנתונים נובע, כי הסיכוי הגבוה ביותר שאזרח ערבי יתלונן כעד במשטרה הוא כאשר היה עד לפגיעה ברכוש פרטי. כ-61% מהנשאלים בחברה זו ציינו כי יש סיכוי או סיכוי גבוה שהיו מתלוננים למשטרה במצב זה. לעומת זאת, המצב שבו הסיכוי שהנשאל יתלונן במשטרה הוא הנמוך ביותר הוא כאשר היה עד לירי. כ-40% מהנשאלים ציינו כי יש סיכוי או סיכוי גבוה כי היו מתלוננים במשטרה במקרה מעין זה.

יתר המצבים זכו להערכות שונות. הסיכוי להעיד במשטרה על פגיעה ברכוש ציבורי גבוה יותר מן הסיכוי להעיד על פשיעה אלימה. כ-52% מהנשאלים ציינו כי יש סיכוי או סיכוי גדול שיתלוננו על פגיעה ברכוש ציבורי, ואילו רק כ-41% מהנשאלים ציינו כי יש סיכוי או סיכוי גדול שיתלוננו על פשיעה אלימה.

נראה שהמתלונן הפוטנציאלי מחשב בקפידה את צעדיו. אדם הפוגע ברכוש אינו אלים בהכרח ולאו דווקא מאיים, ועל כן הסיכוי להתלונן על מעשהו מגיע ליותר מ-50%. לעומת זאת, אם התוקף אלים ואף יורה בנשק חם או משתמש בנשק קר, המתלונן הפוטנציאלי חושש מתגובתו של אדם זה משום אלימותו. נראה כי המתלוננים אינם סומכים על הגנת המשטרה מפני התוקף אם יעידו על מעשהו.

תרשים 24: מידת האמון במשטרת ישראל, לפי מגזר

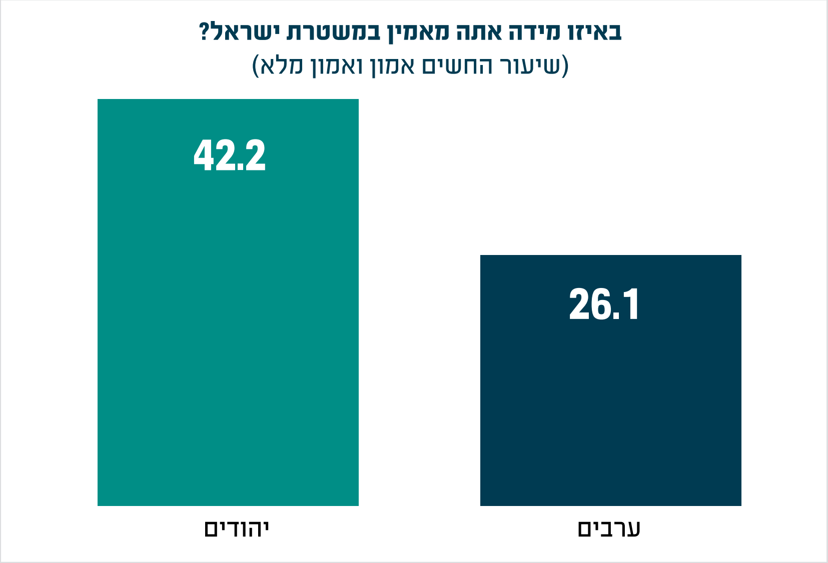

שיעור האמון במשטרה נמוך הן בקרב היהודים והן בקרב הערבים, אולם הנתונים מראים כי החברה היהודית רוחשת למשטרה אמון רב יותר בהשוואה לחברה הערבית: כ-42% מהנשאלים היהודים הביעו אמון או אמון מלא במשטרה, אולם רק כ-26% מהנשאלים בחברה הערבית הביעו את אותן רמות אמון במשטרה.

3.3 התפתחויות ביחסים בין המשטרה לבין החברה הערבית בשנת 2018

בסעיף זה מובאת סקירה של יחסי המשטרה והחברה הערבית בשנת 2018 תוך התמקדות בכמה סוגיות מרכזיות שלהן השפעה מכרעת על אמון האזרחים הערבים במשטרה ולכן גם על תחושת הביטחון האישי שלהם.

3.3.1 הרג אזרחים ערבים בידי שוטרים

מאז אירועי אינתיפאדת אל-אקצא באוקטובר 2000, קיפחו 56 אזרחים ערבים את חייהם בידי שוטרים. מקרים אלה של הרג אזרחים ערבים בידי שוטרים הביאו לשיאו את המתח הקיים ממילא בין האזרחים הערבים לבין המשטרה.

אזרחים אלה ראו בכך משום הוכחה שהם נתפסים כאיום ביטחוני בעיני המשטרה, ומשום כך גברו לאין שיעור אי-האמון והניכור מצידם כלפיה.

בשנת 2017 נהרגו שלושה אזרחים ערבים בידי שוטרים, ולהלן עדכון בדבר החקירות של מותם:

- בתקרית אום אל-חיראן בינואר 2017 נהרג יעקוב אבו-אלקיען בידי שוטר, ובמאי 2018 הודיע פרקליט המדינה, עו"ד שי ניצן, על סגירת תיק החקירה בקובעו כי אין חשד סביר לעבירה פלילית מצד מי מהשוטרים.
- ביוני 2017 נהרג מוחמד טאהא, בן 27, בכפר קאסם, בידי מאבטח של חברה פרטית אשר שמר על הכניסה לתחנת המשטרה באותו יום. הציבור הערבי תופס זאת כהריגה בידי שוטר בשל התפקיד שמילא המאבטח בהפגנה שהתרחשה במקום. היורה מעולם לא נחקר כחשוד.
- ביולי 2017 נהרג מהדי סעדי, בן 22, תושב יפו, בידי שוטרים בעיר. במאי 2019 הוחלט לסגור את התיק הפלילי בעניינו של השוטר שפתח לעברו באש, ובכך קיבלו אנשי המחלקה לחקירות שוטרים את גרסתו של השוטר כי הוא חש שהיה נתון בסכנת חיים ולכן ירה.

סגירת תיקי החקירה הללו ללא העמדה לדין של המעורבים בתקריות, מגבירה את התחושה בקרב הערבים כי חייהם אינם שווי-ערך לחייהם של האזרחים היהודים.

בשנת 2018 לא נהרג אזרח ערבי כלשהו בידי כוחות המשטרה.

3.3.2 קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית, 2018

במהלך 2018 קיפחו את חייהם 71 אזרחיות ואזרחים ערבים: 15 נשים ו-56 גברים. המבוגר שבהם הוא עזאם רדואן אלסיורי, בן 66 מיפו, והצעיר ביותר הוא פרסאן חאלד מקלד אבו עזיז, בן 13 מאום אל-פחם. פרסאן ודודו נורו למוות במהלך אירוע משפחתי.

45 מהנרצחים ב-2018, שהם 63% מכלל האזרחים הערבים שנרצחו בשנה זו, נרצחו בירייה ואמצעי הרג זה הוא השכיח ביותר. סכין הוא כלי הנשק השני בשכיחותו לביצוע רצח של אזרחים ערבים ב-2018, ובאמצעותו נרצחו 11 נפשות (15%). שאר הקורבנות קיפחו את חייהם בהצתת מבנה, במטען חבלה ובדריסה מכוונת באמצעות כלי רכב.

לוח 1: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית בשנת 2018

	השם	היישוב	הגיל	מגדר הקורבן	תאריך האירוע
1	סולטאן אבו קרדוד	נגב	49	ז	9.1.2018
2	סאמר עואד	יפיע	33	ז	4.1.2018
3	אסעד אמארה	זלפה	35	ז	12.1.2018
4	קוסאי סולטאן	טירה	34	ז	26.1.2018
5	מוסטפא אבו סיף אלאטארש	חורה	50	ז	29.1.2018
6	מוחמד חאתם מסארווה	טייבה	28	ז	17.2.2018
7	רביע פריג'	כפר קאסם	23	ז	17.3.2018
8	מכרם גאבר	טייבה	29	ז	31.3.2018
9	ניזאר גהשאן	נצרת	56	ז	1.4.2018
10	מוחמד עבדאלגני סעאדה	אום אלפחם	50	ז	3.4.2018
11	שפיק אבו מקלד	אום אלפחם	48	ז	18.4.2018
12	פרסאן חאלד מקלד אבו עזיז	אום אלפחם	13	ז	18.4.2018
13	מוסא מחאמיד	יפו	22	ז	19.4.2018
14	יזיד מואייד הבראת	נעורה	26	ז	25.4.2018
15	קרם ממדוח סולטאן	טירה	22	ז	29.4.2018
16	עלי עאמר	כפר קאסם	38	ז	2.5.2018
17	זובידה מנסור	טירה	19	נ	13.5.2018
18	אכרם אבו עאמר	רמלה	18	ז	13.5.2018

	השם	היישוב	הגיל	מגדר הקורבן	תאריך האירוע
19	ראמי פטאירגי	יפו	22	ז	13.5.2018
20	יוסף מחאמיד	אום אלפחם	22	ז	16.5.2018
21	נורית מלוק	יפו	21	נ	17.5.2018
22	חיאת מלוק	יפו	19	נ	17.5.2018
23	זאהי אבו אלקיעאן	חורה	26	ז	23.5.2018
24	עבד אלסלאם עדבה	קלנסווה	23	ז	27.5.2018
25	סמר חטיב	יפו	33	נ	29.5.2018
26	פאדיה קדיס	יפו	52	נ	7.6.2018
27	מוחמד זיתאוי	זלפה	31	ז	23.6.2018
28	מוחמד זיאד מגרבי	רמלה	25	ז	27.7.2018
29	עודי אבו עמאר	לקיה	18	ז	31.7.2018
30	רסמייה מסאלחה	דבוריה	60	נ	30.7.2018
31	נורא אבו סלב	חורה	37	נ	12.8.2018
32	אחמד זוהדי עתאמנה	באקה אל-גרבייה	40	ז	12.8.2018
33	עבדאללה עומרייה	אבטין	21	ז	19.8.2018
34	מחמוד חגאג	טירה	20	ז	30.8.2018
35	רימה אבו חיט	טירה	19	נ	30.8.2018
36	רדאד רדאד	ג'סר אל-זרקא	32	ז	31.8.2018
37	יונתן נויסרי	ריינה	24	ז	1.9.2018
38	עזאם רדואן אלסיורי	יפו	66	ז	2.9.2018

	השם	היישוב	הגיל	מגדר הקורבן	תאריך האירוע
39	תחריר סעד	יפו	28	נ	2.9.2018
40	מואמן דעיף	עארה	22	ז	16.9.2018
41	מוחמד חמאד מחאמיד	אום אלפחם	33	ז	17.9.2018
42	עפאף אלגרגאוי	שגב שלום	21	נ	25.9.2018
43	ראוף כמאל עטור	ראמה	24	ז	28.9.2018
44	קוסאי אמיר עטור	ראמה	18	ז	28.9.2018
45	נאדר שקרה	יפו	30	ז	9.10.2018
46	גמיל עראקי	טירה	60	ז	19.10.2018
47	כמאל תפאל	שפרעם	51	ז	9.11.2018
48	סעד ג'בלי	טייבה	24	ז	13.11.2018
49	חליל אבו גאנם	לוד	32	ז	19.11.2018
50	מנאל פריזאת	תל שבע	+40	נ	21.11.2018
51	זייד אחמד עאסלה	עראבה	38	ז	23.11.2018
52	עבד זאיד אבו עלו	אום אלפחם	17	ז	24.11.2018
53	יארא איוב	גוש חלב	16	נ	26.11.2018
54	חאפז חוסין עיסא	נחף	38	ז	27.11.2018
55	פהד אלקסאסי	רהט	22	ז	29.11.2018
56	אחמד סלאמה חמדאן	ג'לג'וליה	60	ז	7.12.2018
57	אימאן אחמד עווד	עכו	28	נ	11.12.2018

	השם	היישוב	הגיל	מגדר הקורבן	תאריך האירוע
58	ראמי אבו גאבר	כפר קאסם	32	ז	12.12.2018
59	אשרף אבו קאעוד	יפו	43	ז	14.12.2018
60	מוחמד דיאק	יפיע	22	ז	15.12.2018
61	עלי אלאעסם	לוד	26	ז	15.12.2018
62	גדוע אלזבארקה	לוד	38	ז	15.12.2018
63	אמנה אזבארגה	לוד	37	נ	15.12.2018
64	חודיפה אלחרירי	ג׳לג׳וליה	21	ז	18.12.2018
65	קעקאע אלחרירי	ג׳לג׳וליה	31	ז	18.12.2018
66	עבדו שמשום	רמלה	25	ז	21.12.2018
67	כרים אלגעאר	רהט	16	ז	23.12.2018
68	סלים שייח גאבר גבארין	אום אלפחם	55	ז	25.12.2018
69	שאדייה מוסראטי	רמלה	29	נ	27.12.2018
70	מוחיי נסראללה	קלנסווה	43	ז	29.12.2018
71	חוסאם אבו רגיס	שפרעם	47	ז	31.12.2018

לוח 2: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית, 2018, לפי קבוצות גיל

קבוצת גיל	מספר הקורבנות	מין
20 ומטה	11	נ - 4 | ז - 7
21 עד 30	27	נ - 5 | ז - 22
31 עד 40	17	נ - 3 | ז - 14
41 עד 50	8	נ - 1 | ז - 7
51 ומעלה	8	נ - 2 | ז- 6

קבוצת הגיל שבה מספר הקורבנות הגבוה ביותר היא 21-30 ולאחריה 31-40. העובדה ש-44 מהנרצחות ומהנרצחים ב-2018 משתייכים לקבוצות גיל אלה מתיישבת עם הטענה שמבוגרים צעירים מועדים ביותר לאלימות ולפשיעה, מאחר שהם עדיין לא בעלי משפחה משלהם, ועל כן הם נוטים להסתכן יותר מבני 40 ומעלה. חשוב לציין כי סכסוכים על רקע של פשיעה שראשיתם בגילאים צעירים גובים במקרים רבים קורבנות בנפש מבוגרים יותר.

לוח 3: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית, 2018, לפי יישוב המגורים של הקורבנות

לוח 3 מציג בסדר יורד את 31 היישובים אשר בהם התגוררו קורבנות של הריגה או רצח בחברה הערבית בשנת 2018. בדומה ל-2017, יפו היא הראשונה במספר הקורבנות ובה 10 הרוגים, ואחריה אום אל-פחם (7 הרוגים).

	היישוב	הקורבנות שנהרגו ביישוב	הקורבנות שנהרגו מחוץ ליישוב	המגדר	סה"כ
1	יפו	9	1	נ - 5 | ז - 5	10
2	אום אלפחם	7	0	ז - 7	7
3	טירה	6	0	נ - 2 | ז - 4	6
4	לוד	2	2	נ - 1 | ז - 3	4
5	רמלה	4	0	נ - 1 | ז - 3	4
6	ג'לג'וליה	1	2	ז - 3	3

	היישוב	הקורבנות שנהרגו ביישוב	הקורבנות שנהרגו מחוץ ליישוב	המגדר	סה"כ
7	חורה	2	1	נ - 1 | ז - 2	3
8	טייבה	3	0	ז - 3	3
9	כפר קאסם	1	2	ז - 3	3
10	זלפה	0	2	ז - 2	2
11	יפיע	2	0	ז - 2	2
12	ראמה	2	0	ז - 2	2
13	קלנסווה	2	0	ז - 2	2
14	רהט	2	0	ז - 2	2
15	שפרעם	2	0	ז - 2	2
16	אבטין	1	0	ז - 1	1
17	באקה אל-גרבייה	1	0	ז - 1	1
18	ג׳יש	1	0	נ - 1	1
19	ג׳סר אל-זרקא	1	0	ז - 1	1
20	דבורייה	1	0	נ - 1	1
21	לקיה	1	0	ז - 1	1
22	נחף	1	0	ז - 1	1
23	נעורה	0	1	ז - 1	1
24	נצרת	1	0	ז - 1	1
25	עארה	1	0	ז - 1	1
26	עכו	1	0	נ - 1	1
27	עראבה	1	0	ז - 1	1
28	ריינה	1	0	ז - 1	1
29	שגב שלום	1	0	נ - 1	1
30	תל שבע	1	0	נ - 1	1
31	כפר לא מוכר בנגב	1	0	ז - 1	1

לוח 4: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית, 2018, לפי האזור הגאוגרפי

אף שבמשולש הדרומי מתגוררים כ-8% מאזרחי ישראל הערבים, שיעור הקורבנות באזור זה ב-2018 עומד על כ-23%, כמעט פי שלושה משיעורם היחסי באוכלוסייה. באזור הצפון, לעומת זאת, מתגוררים מרבית אזרחי ישראל הערבים, אך שיעור קורבנות הרצח וההריגה בו עומד על מעט פחות מרבע (21%).

האזור הגיאוגרפי	המגדר	מספר הקורבנות
הצפון	נ - 3 | ז - 12	15
המשולש הצפוני	ז - 11	11
החוף	ז - 1	1
המשולש הדרומי	נ - 2 | ז - 15	17
המרכז	נ - 7 | ז - 11	18
הדרום	נ - 3 | ז- 6	9

לוח 5: מספר קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית - תמונה רב-שנתית

השנה	מספר הנרצחים בישראל בכלל האוכלוסייה	מספר הנרצחים הערבים	שיעור הנרצחים הערבים מכלל הנרצחים בישראל	מספר הנשים מכלל הקורבנות בחברה הערבית
2018	116	71	61%	15
2017	122	67	55%	9
2016	102	64	62%	10
2015	111	58	52%	14
2014	118	61	51%	8
2013	114	56	49%	15
2012	120	68	56%	9
2011	150	62	41%	9
2010	140	73	52%	** אין מידע

נתוני הרצח הארציים מבוססים על הדו"חות השנתיים של משטרת ישראל. נתוני החברה הערבית מבוססים על המידע שבידי יוזמות אברהם ומרכז אמאן.

3.3.3 תחנות משטרה ביישובים הערביים

ב-2018 נפתחו חמש תחנות משטרה חדשות ביישובים ערביים (מג'ד אל-כרום, ערערה בנגב, כפר קאסם, כפר יאסיף ובאקה אל-גרביה).

הקמת תחנות ביישובים אלה עשויה להגביר את נוכחות המשטרה והאזרחים הערבים יזכו לנגישות רבה יותר של שירותי המשטרה. משטרת ישראל גורסת כי הקמת תחנת משטרה מקרבת אליה את התושבים הן מבחינה פיזית והן מבחינה תודעתית ובכך מגבירה את אמון התושבים בה ומפחיתה את הפשיעה ואת האלימות החמורה. אשר לאלימות במשפחה נטען כי מספר התלונות של התושבים עלה ביישובים שבהם נפתחו תחנות משטרה בשל האפשרות להתלונן מיד משום שתחנת המשטרה שוכנת בקרבת מקום ואין צורך לצאת בנסיעה אל מחוץ ליישוב.

עמותת **יוזמות אברהם** גורסת כי הקמת תחנות משטרה ביישובים כשלעצמה אינה ערובה לשיטור איכותי, מועיל ונגיש יותר. כדי לממש את הפוטנציאל הגלום בפתיחת תחנות יש לוודא שהן מעוצבות ומתפקדות כמרכזי שירות נגישים, שהן מאוישות במלואן, שצוותיהן קיבלו הכשרה ייעודית של שיטור למען החברה הערבית, שהיענות השוטרים לפניות האזרחים מהירה ויעילה ושהן נהנות ממשאבים מספקים על פי צורכי המקום. ללא עמידה בתנאים אלה, הקמת תחנות משטרה ביישובים הערביים עלולה דווקא להגביר את הניכור ואת אי-האמון של האזרחים הערבים במשטרה - למשל, זמן הגעה ארוך של המשטרה לאירוע אלימות כאשר יש ביישוב תחנת משטרה מעורר את הרושם ש"למשטרה לא אכפת מהערבים".

3.3.4 פיענוח פשעים

תדמית המשטרה בעיני החברה הערבית מושפעת מאוד משיעורם של פיענוחי פשעים חמורים (בעיקר מקרי רצח) ומשיעור הבאת הפושעים לדין. הדעה הרווחת בקרב האזרחים הערבים היא, כי שיעור הפיענוחים של מקרי פשע נגד אזרחים ערבים נמוך במידה רבה בהשוואה לפיענוחים בחברה היהודית.

עם זאת, לפי נתוני משטרת ישראל התקפים למאי 2019, הוגשו כתבי אישום במחצית ממקרי הרצח של אזרחים ערבים. בשנת 2017 הוגשו כתבי אישום נגד

הרוצח (32 כתבי אישום, לאחר ש-64 אזרחים ערבים נהרגו או נרצחו באלימות ב-2017).

פרט למעצר חשודים ולהגשת כתבי אישום, נודעת חשיבות רבה להטלת עונשים חמורים כפי שמתיר החוק בגין עבירות של אלימות ופשיעה. מקרי רצח שמסתיימים בהסדרי טיעון, למשל, נתפסים פעמים רבות כמקילים עם הרוצח, ולכן חשוב להקדיש מאמצים לפיענוח מקרי פשיעה. בנוסף, פרסום הנימוקים להחלטה על העונש או על ההסדר נתפס כדיווחיות טובה יותר בקרב החברה הערבית וגם הוא אמצעי חשוב לבניית אמון מצידה.

3.3.5 דיאלוג בין המשטרה למנהיגים

שיח גלוי בין המשטרה למנהיגי החברה הערבית מוסיף למלא תפקיד חשוב בבניית האמון בין הצדדים.

משטרת ישראל, ככלל, סבורה כי היא זוכה לתמיכה מצד ראשי הרשויות המקומיות בחברה הערבית בכל הקשור להקמת תחנות משטרה. זאת בניגוד לעבר, כאשר הצהרות של ראשי רשות מקומית על הקמת תחנת משטרה נתקבלו בביקורת רבה מצד התושבים, וראש הרשות היה עלול לאבד תמיכה ולשלם בתבוסה בבחירות בגינה. עם זאת, חלק מראשי הרשויות המקומיות עדיין מתנגדים להקמת תחנות משטרה בשטח שבאחריותם, תפיסה אשר משפיעה במידה רבה על הלך הרוח כלפי המשטרה ביישוב.

בנוסף, נרקמים קשרי עבודה עם אנשי דת בחברה המוסלמית (אימאמים) לצורך העברת מסרים למיגור האלימות והפשיעה באמצעות הכריזה במסגדים ובתפילות.

מתוך הבנת החשיבות של דיאלוג מעין זה בין המשטרה לבין מנהיגי החברה הערבית, ערך מיזם "קהילות בטוחות" של יוזמות אברהם בשנת 2018 כנסים אזוריים בכפר קאסם, בג'סר אל-זרקא ובטמרה. בכנסים השתתפו מנהיגי הרשויות המקומיות באזור, גורמים מקצועיים ברשויות המקומיות ותושבים פעילים לצד ארגוני חברה אזרחית העוסקים - במישרין או בעקיפין - בנושא הביטחון האישי. כמו כן השתתפו בכנסים נציגי משרדי ממשלה ונציגי תחנות המשטרה המקומיות. הכנסים נועדו לשמש פלטפורמה לדיון בסוגיות המטרידות את הרשויות המקומיות ולהציג את התוכניות והפעולות של משרדי הממשלה השונים בתחום זה.

מודל זה יושם בתחילה בידי יוזמות אברהם; לאחר מכן אימצו אותו חלק מתחנות המשטרה והן עורכות מיוזמתן כנסים מעין אלה.

מנגנון נוסף המשפר את השותפות בין המשטרה והקהילה ביישובים הערביים הוא "ועדות מייעצות". בוועדות המייעצות חברים פעילים בקהילה, ראש הרשות המקומית וחברי מועצה, גורמי מקצוע בכירים ברשות המקומית, מפקד תחנת המשטרה ונציגים נוספים, והן מתכנסות אחת לחודשיים כדי להגדיר יחד מהן הסוגיות המטרידות את התושבים אשר על המשטרה לטפל בהן. ועדות אלה משמשות פלטפורמה חשובה לדיווח של המשטרה ושל גורמי המקצוע על הנעשה בתחומים השונים וכן הן מאפשרות למשתתפים להעלות סוגיות בתחום עבודתה של המשטרה באופן שקוף ושוויוני. בדיונים הנערכים בוועדות אלה התושבים הם בעלי זכות אמירה לא פחות מנציגי המשטרה.

3.3.6 דוברות ותקשורת למען הציבור הערבי

המִנְהלת לשיפור שירותי המשטרה בחברה הערבית פועלת להרחבת הדוברות של המשטרה בשפה הערבית, ומשטרת ישראל טוענת כי כלל פרסומיה נעשים הן בעברית והן בערבית.

ואכן, פרסומי המשטרה בפלטפורמות השונות - באתר האינטרנט של משטרת ישראל וברשתות החברתיות - נעשים גם בערבית. בעמוד הפייסבוק של משטרת ישראל בערבית, למשל, מסוקרים באופן תדיר נושאים שונים הקשורים למשטרה וכן פעולות המשטרה הרלוונטיות לאזרחים הערבים.

הרחבת התקשורת של משטרת ישראל לחברה הערבית מעידה על שיפור בתפיסת השירות של המשטרה כגוף אשר נדרש להעניק שירותים לאזרחים הערבים ורואה בהם לקוחות אשר יש לדווח להם ברציפות על הנעשה למענם.

3.4 מעקב אחר יישום החלטת ממשלה 1402 מיום 10 באפריל 2016

שיפור רמת הביטחון האישי במגזר הערבי וחיזוק הביטחון בירושלים

(דו"ח זה עוסק רק בשיפור רמת הביטחון במגזר הערבי)

נוסח ההחלטה:

> להטיל על משרד האוצר ועל המשרד לביטחון הפנים לפעול לקידום תוכנית פעולה רב שנתית לשנים 2010-2016 לטובת שיפור רמת הביטחון האישי במגזר הערבי ולטובת חיזוק הביטחון במחוז ירושלים (להלן: התכנית הרב-שנתית) אשר תכלול הקמת תחנות משטרה חדשות, חיזוק תחנות משטרה קיימות, חיזוק מערכים מבצעיים נוספים וחיזוק

מערכי תמיכה במשטרה בהיקפים של 2600 תקנים חדשים בעלות של 2 מיליארד ש"ח אשר 1 מיליארד ש"ח מתוכם יהיו בבסיס התקציב. אישור התכנית הרב-שנתית יהיה בהתאם למפורט להלן: שלב א' - בשנת 2016 יקצה משרד האוצר 500 תקני כוח אדם למשטרת ישראל. לטובת ביצוע שלב זה יקצה המשרד לביטחון הפנים מתקציבו 100 מיליון ש"ח בבסיס התקציב. יתר הסכום שיידרש לשלב א' של התכנית יוקצה ע"י משרד האוצר כסכום חד פעמי של עד 100 מיליון ש"ח, וזאת אם יידרש ובשים לב לקצב הביצוע של תקציב המשרד לביטחון הפנים בשנת 2016 ובאופן שלא יפגע בפעילות המשרד לביטחון הפנים.

תקצוב 200 תקנים מתוך 500 התקנים האמורים לשנת 2017 ואילך, ידון במסגרת דיוני התקציב של שנת 2017, וככל שלא יימצא מקור במסגרת התקציב המתוכנן של המשרד לשנים 2017-2019, יוקטן הגיוס העתידי במשטרה בשנת 2017 בהתאמה לעלות התקנים האמורים. פתיחת תחנות המשטרה החדשות וחיזוק תחנות המשטרה הקיימות יקבעו בשיתוף משרד האוצר. כמו כן, יקבעו מדדים ויעדים מפורטים ליישום שלב א'. שלב ב' - במסגרת דיוני התקציב של שנת 2017 יגבשו יחד המשרד לביטחון הפנים ומשרד האוצר מתווה ליישום התכנית הרב-שנתית בשנים 2017-2020, לרבות בחינת קצב יישום התוכנית ומציאות מקורות התקציב התוספתיים הנדרשים ליישום התכנית הרב-שנתית בשנים אלה. אין בהחלטה זו כדי להוות אישור לשלב ב' של התכנית הרב שנתית, אשר מותנה במציאת מקורות התקציב הנדרשים לשנים 2017-2020.(6)

מרכיבי ההחלטה המרכזיים ותמונת המצב של יישומם

א. הגדלת מספר השוטרים ביישובים הערביים

1. אחד מהאמצעים להגברת האמון כלפי המשטרה ביישובים הערביים הוא שילוב של שוטרים ערבים רבים בשורות המשטרה.

2. מיום הקמת המִנהלת לשיפור שירותי המשטרה בחברה הערבית הוגדל מספרם של השוטרים המוסלמים במשטרת ישראל. משנת 2016 ועד סוף 2018 גויסו לשורות המשטרה 550 שוטרים ערבים, ו-225 מהם הצטרפו למשטרה בשנת

(6). https://www.gov.il/he/departments/policies/2016_des1402

.2018

חשוב לציין כי מתוך שוטרים אלה הצטרפו למשטרה בשנים אלה 79 שוטרות ערביות, חלק ניכר מהן בשנת 2018. לשוטרות נודעת חשיבות רבה משום שהן מקנות לגיטימציה להצטרפות למשטרה בקרב החברה הערבית. יתר על כן, יש בכך סיוע רב לנשים הסובלות מאלימות במשפחה משום שהנפגעות ירגישו נוח לפנות לשוטרת, בפרט ערבייה, יותר משירגישו נוח לפנות לשוטר או לשוטרת יהודים.

כידוע, כל שוטר ושוטרת במשטרת ישראל מחויבים לקבל הכשרה של חודשיים בקירוב בתנאי פנימייה. סוג זה של הכשרה הוא חסם בפני נשים ערביות המונע מהן להצטרף למשטרה מאחר שהתנתקותה של אישה ממשפחתה לזמן ממושך יחסית עדיין מקובלת פחות בחברה הערבית ביחס לחברה היהודית. המשטרה גורסת כי הכשרה במתכונת זו הכרחית לצורך הכנה איכותית של השוטרים והשוטרות לתפקידם וכן בהתחשב במהותו של תפקיד השיטור אשר מחייב גמישות בשעות העבודה, כוננות מתמדת ומשמרות עבודה ארוכות.

3. תגבור תקני כוח אדם בתחנות ובמערכים תומכים של החברה הערבית: תוכנית החומש הקצתה למעלה מ-1,300 תקנים לתגבור כוח האדם בתחנות המשטרה. בשנים 2018-2016 הוקצו 722 תקנים, וקרוב ל-200 מהם הוקצו בשנת 2018, מספר העומד ביעדי תוכנית החומש. התקנים מיועדים לאיוש תחנות משטרה חדשות ביישובים הערביים ולתגבור תחנות קיימות ומערכים תומכים.

המִנְהלת לשיפור שירותי המשטרה ביישובים הערביים מפעילה מערכת תמיכה רחבה המותאמת לצרכים הייחודיים של כל מועמד כדי לסייע לשיפור סיכויי הצלחתו בתהליך המיון. במהלך השנים 2018-2016 נפתחו 122 כיתות הכנה, ו-48 מהן נפתחו בשנת 2018. בכיתות הללו למדו 1820 מועמדים לאורך 2018-2016, ו-710 מהם למדו בהן ב-2018. בשנת 2018 נערכו 31 סדנאות הכנה למבחן הקבלה המעשי ("גיבושון"), תוספת ניכרת ל-81 הסדנאות שנערכו בשנים .2018-2017

4. במהלך השנים 2018-2016. הגישו כ-5,700 מועמדים קורות חיים לצורך קבלה למשטרה, ו-1,700 מהם עשו זאת בשנת 2018. הפרסום של משטרת ישראל לגיוס שוטרים חדשים מופיע בפלטפורמות שונות: בפייסבוק בערבית, באתר לשכת הגיוס של המשטרה, במכללות, באוניברסיטאות, בלשכות התעסוקה, במועצות מקומיות, באמצעות משוחררי הארגון, בתנועות הנוער ובלשכות להכוונת חיילים משוחררים. שיטה נוספת לפרסום הגיוס היא "חבר מביא חבר" והיא זוכה להצלחה.

ב. מעטפת ההכשרות לשוטרים ביישובים הערביים וכן לשוטרים ערבים

המִנהלת לשיפור שירותי המשטרה ביישובים הערביים מפעילה מערכת התומכת הן בשוטרים הערבים והן בשוטרים המשרתים בתחנות המשטרה ביישובים הערביים שאינם ערבים.

הכשרתם של השוטרים הערבים מותאמת לאתגרים שעימם הם מתמודדים לנוכח הניכור והיעדר האמון בין החברה הערבית למשטרה. לצורך ההכשרה פיתחה המִנהלת חומרים כתובים המתארים את האתגרים היחודיים לשוטרים הערבים ואת הדרכים להתמודד עימם. בנוסף עורכת המנהלת הכשרות לסגלי ההכשרה של השוטרים הערבים כדי להקנות להם כלים לסיוע לשוטרים החדשים בהתמודדות מורכבת זו.

המִנהלת לשיפור שירותי המשטרה ביישובים הערביים פיתחה הכשרות נוספות המיועדות לשוטרים העובדים בתחנות המשטרה ביישובים אלה. הכשרות אלה נעשות ביישוב עצמו והן מיועדות להעמיק את הידע של השוטרים על החברה הערבית. הן כוללות תכנים הנוגעים לדת האסלאם, לחגים, למנהגים, למאפייני החברה (חברה מסורתית, מעמדן של הגברים ושל הנשים) ועוד.

נוסף על הקניית ידע משמשות ההכשרות כפלטפורמה שבה השוטרים יכולים לשתף את חבריהם בדילמות שבהן הם נתקלים, אשר לעיתים הן ייחודיות לעבודה בחברה הערבית.

ג. גיבוש תוכנית רב-שנתית לשנים 2020-2017

אסטרטגיה פנים-ארגונית לשיפור שירותי המשטרה לחברה הערבית
הקמתה של המִנהלת לשיפור שירותי המשטרה ביישובים הערביים היא ציון דרך חשוב בשיפור שירותי המשטרה לחברה הערבית ובעבודה עימה.

לצד תוכניות כגון "כוכב הצפון" שהמשטרה מפעילה במחוז הצפון וכוללת סדנאות לשיפור הכשירות התרבותית של השוטרים תוך התמקדות בחברה הערבית, פותחו תוכניות חדשות ובהן תוכנית מיוחדת לתושבי הדרום הבדואים. התוכנית נועדה להכין את המועמדים לשלב המיון במשטרה.

ד. הקמת תחנות משטרה חדשות בישובים ערבים ותגבור תחנות קיימות

- על פי תוכניתו של המשרד לביטחון הפנים, עד 2020 אמורות לקום תחנות משטרה חדשות ביישובים אלה: סח'נין, איכסל, מע'אר, כפר כנא, טמרה, מג'ד אל-כרום, ג'סר אל-זרקא, באקה אל-גרבייה, עכו, קלנסווה, כפר קאסם, אום אל-פחם, טובא זנגריה, ערערה בנגב וכפר יאסיף.
- עד כה הוקמו בין השנים 2018-2016 תחנות משטרה חדשות בשבעה יישובים:
  - בשנת 2017 נחנכו תחנות משטרה חדשות בג'סר אל-זרקא ובכפר כנא.
  - בשנת 2018 נחנכו תחנות משטרה במג'ד אל-כרום, בערערה בנגב, בכפר קאסם, בכפר יאסיף ובבאקה אל-גרבייה.
  - תחנת טמרה הוקמה אף היא, אולם היא שוכנת מחוץ לעיר ולכן איננו מחשיבים אותה במניין תחנות המשטרה החדשות בחברה הערבית. התחנה צפויה לעבור למבנה בטמרה באוגוסט 2019.
  - השפעת התחנות החדשות - משטרת ישראל סבורה כי התחנות שנפתחו הגבירו את אמון התושבים במשטרה, הביאו לידי ירידה בהיקפי הפשיעה והאלימות החמורה והגדילו במידה ניכרת את מספר הפניות למשטרה ובכלל

זה פניות בנושאים הקשורים לאלימות במשפחה. זאת בזכות האפשרות להתלונן באופן מהיר יותר מבעבר בלא להידרש לנסיעה אל מחוץ ליישוב, אשר לעיתים מחייבת היערכות מיוחדת, בעיקר מצד נשים המאוימות על ידי בני זוגן. פרט למידע החלקי שיש בידי המשטרה על השפעת התחנות החדשות על היקפי הפשיעה והאלימות ביישובים, נראה שרב הצורך במדידה אמפירית ואובייקטיבית של נושא זה, בין השאר מכיוון שגורמים רבים בחברה הערבית מבססים את התנגדותם להקמת תחנות משטרה ביישובים על הדעה כי התחנות שהוקמו לא זו בלבד שלא הביאו לידי צמצום הפשיעה, אלא אף גרמו להתגברותה.

- קיצוץ תקציבי בסך 400 מיליון ש"ח אשר יועדו למיגור הפשיעה בחברה הערבית פגע באפשרות להקים תחנות משטרה נוספות ב-2018 והשפעתו צפויה להימשך גם בשנים הבאות. מפכ"ל המשטרה לשעבר, רב-ניצב רוני אלשיך, הביע את מורת רוחו מההחלטה על הקיצוץ בתקופה שבה משטרת ישראל פועלת להגברת השיטור בחברה הערבית.

בשנת 2018 הושגה בְּמִנהל התכנון הסכמה, ולפיה תוקצה למשטרה קרקע להקמת תחנות ביישובי החברה הערבית במסגרת הדיונים בהקצאת קרקעות ציבוריות ובשימושים המותרים בקרקע ציבורית. הסכמה זו מאפשרת להקים תחנות משטרה גם אם הרשות המקומית מתנגדת לכך. מהלך זה יסייע למשטרה לעמוד בתוכניתה להקים תחנות משטרה ביישובים הערביים וכך להגביר את נוכחותה בהם.

המלצות

להלן ההמלצות העיקריות לשיפור הביטחון האישי של האזרחים ביישובים הערביים:

1. **יש להקים צוות בין-משרדי למיגור האלימות והפשיעה בחברה הערבית** - צוות זה יתכנן ויוציא לפועל תוכנית מערכתית כוללת למיגור תופעות אלה תוך טיפול בגורמי העומק היוצרים אותן. זאת בשל ייצוג היתר של האזרחים הערבים הן בקרב קורבנות הפשיעה והן בקרב מבצעי פשעים ומחוללי אלימות ובשל העובדה כי מַגֵּפת האלימות נעשית לחסם של ממש בפני פיתוח כלכלי וחברתי של היישובים הערביים. צוות מעין זה חייב לכלול נציגים מקרב מנהיגי החברה הערבית שיהיו שותפים לתכנון התוכנית ולהוצאתה לפועל.

2. **נוכחות קבועה ומיטיבה של המשטרה ביישובים הערביים** - אמנם נודעת חשיבות רבה להקמת תחנות חדשות ביישובים הערביים, אבל כשלעצמה אין בה ערובה לביטחון האישי של האזרחים. על כן על המשטרה לאמץ גישה שירותית ומבוססת קהילה כלפי התושבים. יש להשקיע מאמץ עילאי בפיענוח פשעים בכלל ובמעשי רצח בפרט משום שהוא התנאי לרכישת אמון הציבור. בנוסף, כדי לממש את הפוטנציאל הגלום בפתיחת תחנות, יש לוודא שהן מעוצבות ומתפקדות כמרכזי שירות נגישים, שהן מאוישות במלואן, שצוותיהן קיבלו הכשרה ייעודית למען החברה הערבית, שהיענות השוטרים לפניות האזרחים מהירה ויעילה, ושהן זוכות למשאבים מספקים בהתאם לצורכי המקום.

   על מנת לאפשר נוכחות מיטיבה של משטרת ישראל ביישובים הערביים, יש לבטל את הקיצוץ בסך של כ-400 מיליון ₪ אשר עליו הוחלט ב-2018, תקציב המיועד לבינוי תחנות משטרה ביישובים אלה.

3. **הידברות ממוסדת בין המשטרה לקהילה** - חשיבות רבה נודעת למנגנוני הידברות קבועים בין דרג הפיקוד בתחנות המשטרה לבין הציבור. מנגנונים אלה יאפשרו שקיפות ודיווחיות מצד המשטרה כלפי התושבים, תיאום בין הגורמים המטפלים וקביעת סדר עדיפויות לאתגרים ולהקצאת משאבים.

4. **הקמת "מתחמי שירותי חירום" ביישובים הערביים** - היעדר שירותי חירום (כיבוי אש והצלה, מד"א ומיגון) מגביר את היעדר הביטחון האישי בקרב האזרחים הערבים. לפיכך יש להקים מתחמים אשר בהם ימוקמו תחנת המשטרה, תחנת כיבוי אש והצלה, חדרי מיון או רפואת חירום ו"חדר מצב" יישובי. למתחמים אלה יש הצדקה מבצעית וכלכלית, והם יגבירו את הלגיטימציה כלפי המשטרה כשירות מציל חיים.

5. **מתן עדיפות לטיפול בנשק הבלתי חוקי ביישובים הערביים** - נשק בלתי חוקי הוא אחד ממחוללי האלימות המרכזיים ביישובים הערביים. יש למסד את המבצעים למסירת הנשק מרצון תוך הבטחת אנונימיות וחסינות מפני העמדה לדין. בה בעת יש להגביר את מבצעי האכיפה ואת תפיסת הנשק וכן להחמיר את העונשים על עבירות נשק.

6. **החמרה בעונשים כלפי עברייני אלימות** - כיום ישנה תחושה רווחת בקרב הציבור הערבי כי העונשים המוטלים על העבריינים קלים מדי, ועל כן אינם מייצרים הרתעה.

7. **פתרון בעיית היצע הקרקע המוגבל בחברה הערבית** - הגדלת היצע הקרקע המוגבל ואישור תוכניות בנייה ביישובים הערביים הם קריטיים כדי להפחית את המתחים ואת המצוקה בתחום הבנייה והדיור בחברה הערבית. בה בעת יש לזרז את הקמתן של ערים ערביות חדשות בגליל, במשולש ובנגב.

8. **הגברת נוכחותם של מוסדות המדינה ביישובים הערביים** - נוכחות של המדינה ומוסדותיה ביישובים הערביים תקנה לתושבים תחושת שייכות למדינה. יתר על כן, משתמע ממנה כי החוק והסדר חלים גם עליהם. לכן חשוב כי שירותים ומוסדות הנוכחים ביישובים היהודיים יזכו לנוכחות גם ביישובים הערביים כגון שירותי בנקאות, ביטוח לאומי, מרכזים קהילתיים, מתקני ספורט של "מפעל הפיס" ועוד.

9. **חינוך נגד אלימות** - בחברה הערבית השתרשו בחוגים מסוימים נורמות כגון החזקת כלי נשק ושימוש בהם לצד אלימות כלפי נשים אשר עודנה לגיטימית בקרב חוגים מסוימים. לכן חשוב לפתח ולהפעיל תוכניות לחינוך נגד אלימות במסגרות החינוך הפורמליות והבלתי פורמליות ביישובים הערביים. יש להתאים את התוכניות למאפייני החברה הערבית.

10. **טיפול במשפחות במצוקה** - יש להרחיב את תוכנית הטיפול למשפחות במצוקה ואת הסיוע הניתן להן. כן יש לפתח תוכניות עבור בני נוער שנדחקו לשוליים תוך הקצאת תקנים למטפלים ולעו"סים בהתאם למדד העוני

והאלימות ביישובים.

11. **התמודדות עם תופעת האלימות כלפי נשים -** במסגרת מיגור תופעת האלימות כלפי נשים יש להרחיב את ההגדרה החוקית של אלימות במשפחה ולכלול בה את סוגי האלימות השונים במשפחה ולא רק אלימות בין בני זוג, וכן להרחיב את תוכנית עו"ס משטרה ביישובים הערביים כדי לספק פתרון הולם לנשים הסובלות מאלימות מצד בני זוגן.

ביבליוגרפיה ומקורות לעיון

אבו-עסבה ואחרים. 2013. **מוכנות היישובים הערביים לחירום**. ירושלים: יוזמות קרן אברהם.

אבו-עסבה, ח'אלד, ג'יוסי וורוד ונעמה צבר-בן יהושע. 2011. "זהותם של בני נוער פלסטינים אזרחי ישראל, מידת הזדהותם עם המדינה ועם התרבות היהודית וההשתמעויות למערכת החינוך. **דפים: כתב עת לעיון ולמחקר בחינוך של מכון מופ"ת**, 52, עמ' 11-46.

אוסצקי-לזר, שרה. 2001. "עיצוב יחסי יהודים-ערבים בעשור הראשון". בתוך: אניטה שפירא (עורכת), **מדינה בדרך: החברה הישראלית בעשורים הראשונים** (עמ' 61-71). ירושלים: מרכז זלמן שזר לחקר תולדות העם היהודי.

אלחאג', מאג'ד. 1997. "זהות ואוריינטציה בקרב הערבים בישראל: מצב של פריפריה כפולה". **מדינה, ממשל ויחסים בינלאומיים**, 41-42, עמ' 104-122.

אמיר, מנחם. 1998. **כח בפיקוח: התנהגות אלימה של שוטרים - אנשים, מצבים וארגון**. ירושלים: מדינת ישראל, המשרד לביטחון הפנים, לשכת המדען הראשי.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. 2016. **אוכלוסייה**. ירושלים, http://www.cbs.gov.il/pub-lications16/yarhon0416/pdf/b1.pdf).http://www.cbs.gov.il/publications16/yarhon0416/pdf/b1.pdf).

ועדת אור. 2003. **ועדת חקירה ממלכתית לבירור התנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים בחודש אוקטובר 2000**. ירושלים.

חמאיסי, ראסם. 2005. "עיור והתעיירות ביישובים הערבים בישראל". **אופקים בגאוגרפיה**, 64-65, עמ' 293-310.

חמאיסי, ראסם. 2012. "הטרנספורמציה מכפריות לעירוניות בקרב היישובים הערבים בישראל". **אופקים בגאוגרפיה**, 81-82, עמ' 122-142.

יוזמות קרן אברהם. 2009. **החברה הערבית בישראל: אוגדן מידע**. ירושלים: יוזמות אברהם.

מזלי, רלה, בן נתן, סמדר, חכלילי, ניב, ולובצקי, גלית. 2017. **לא נצור: נשק קל במרחב האזרחי - כמה כלים וכמה פיקוח?** פרויקט "האקדח על שולחן המטבח", תל-אביב: אשה לאשה - מרכז פמיניסטי.

מנאע, עאדל. 2008. **ספר החברה הערבית בישראל (2) : אוכלוסייה, חברה, כלכלה**. ירושלים: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.

נתנאל, נחשון שמחה. 2018. **משטרת ישראל והמגזר הערבי: אמון ואכיפה**. ירושלים: המכון לאסטרטגיה ציונית.

סמוחה, סמי. 1999. **אוטונומיה לערבים בישראל?** רעננה: המרכז לחקר החברה הערבית בישראל.

סמוחה, סמי. 2012. **לא שוברים את הכלים: מדד יחסי ערבים-יהודים בישראל 2012**. חיפה וירושלים: אוניברסיטת חיפה והמכון הישראלי לדמוקרטיה.

סמוחה, סמי. 2013. **לא שוברים את הכלים: מדד יחסי יהודים ערבים בישראל 2012**. חיפה וירושלים: אוניברסיטת חיפה והמכון הישראלי לדמוקרטיה.

סנטו, יואב ועלי נוהאד. 2008. **עמדות והערכות ציבור הערבים אזרחי ישראל כלפי משטרת**

ישראל. ירושלים: דיאלוג ולשכת המדען הראשי במשרד לביטחון הפנים.

סעדה, רסול, שטיין, עדי ועלי נוהאד. 2018. **מדד הביטחון האישי: אלימות, פשיעה ושיטור ביישובים הערבים** - דו"ח 2017. ירושלים: יוזמות אברהם.

עלי, נוהאד. 1998. **התנועה האסלאמית בישראל: אידיאולוגיה, מטרות ומאפיינים מיוחדים**. חיפה: אוניברסיטת חיפה (עמ' 18-32).

עלי, נוהאד. 2007. "תפיסת 'אל-מוגתמע אל-עצאמי' של התנועה האסלאמית בישראל". בתוך: אלי רכס (עורך), **המיעוט הערבי בישראל והבחירות לכנסת ה-17** (עמ' 100-110). תל-אביב: אוניברסיטת תל-אביב, מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה ותוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי.

עלי, נוהאד. 2009. "שינויים בזהות ותמורות בעמדות בקרב תומכי התנועה האסלאמית בישראל ומתנגדיה". בתוך: ראסם ח'מאיסי (עורך), **ספר החברה הערבית בישראל (3): אוכלוסייה, חברה, כלכלה** (עמ' 304-324). ירושלים: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.

עלי, נוהאד. 2013. **בין עובדיה לעבדאללה: פונדמנטליזם יהודי ואסלאמי בישראל**. תל-אביב: רסלינג.

עלי, נוהאד. 2014. **אלימות ופשיעה בחברה הערבית בישראל: קונספירציה ממסדית או פשיעה תרבותית**. חיפה: אוניברסיטת חיפה, המרכז היהודי ערבי ומרכז אמאן.

רכס, אלי, ורודינצקי, אריק. 2009. **החברה הערבית בישראל: אוגדן מידע**. ירושלים: יוזמות אברהם.

שנהב, יהודה. 2012. "הפוליטיקה והתיאולוגיה של התרגום: כיצד מתרגמים נכבה מערבית לעברית?" **סוציולוגיה ישראלית**, 14/1, עמ' 157-184.

Al-Haj, Majid .2004. “The Status of the Palestinians in Israel: A Double Periphery in Anethno-National State”. In A Dowty (ed.), *Critical Issues in Israeli Society* (pp. .109–126), Westport, CT: Praeger

Ali, Nohad. 2004. “Political Islam in an Ethnic Jewish State: Its Historical Evolu-’ .tion and Contemporary Challenges”. *Holy Land Studies*, 3/1, pp. 69-92

Ali, Nohad. 2019. “Arab-Palestinian in Israel: Sociological Profile”. In M. Haj-Ya-‘ hia, I, Levav, and O, Nakash (eds.), *Mental Health among Palestinians in Israel*. .Indiana: Indiana University Press

Al-Atawneh, Muhamad, and ’Ali, Nohad. 2018. *Islam in Israel: Muslim Communi- .ties in Non-Muslim States*. Cambridge: Cambridge University Press

مبادرات إبراهيم هي جمعية يهودية- عربية للتغيير الاجتماعي ولتطوير الدمج والمساواة بين العرب واليهود في إسرائيل، من أجل مجتمع مزدهر، وآمن وعادل.

أقيمت الجمعية في العام 1989 على يد الأمريكي ألن ب. سليفكا والبروفيسور يوجين وينر، رحمهما الله.

ركزت الجمعية في العقد الأول من نشاطها على توزيع منح من أجل تنفيذ نشاطات في مجال التعايش والتربية للحياة المشتركة بين اليهود والعرب. بعد أحداث أكتوبر 2000، تطور الفهم في الجمعية بأنه يتطلب نشاط منهجي لتغيير السياسات بكل ما يتعلق بعلاقات اليهود والعرب في إسرائيل والعلاقات بين الأقلية العربية والدولة.

في ضوء ذلك، تبنت الجمعية إستراتيجية ترشدها حتى يومنا هذا: تطوير نماذج مبتكرة وتطبيقها كمبادرات واسعة النطاق كأدوات للعلاقات العامة أمام متخذي القرارات في الوزارات الحكومية، والحكم المحلي، والمؤسسات الجماهيرية، والأكاديميا، والمنظمات الاجتماعية والجمهور الواسع.

تعمل الجمعية لتحقيق الوعد الذي نص عليه في وثيقة الاستقلال بالـ"المساواة في الحقوق الاجتماعية والسياسية الكاملة لجميع مواطنيها، دون تفرقة على أساس الدين، أو العرق، أو الجنس" وترسيخ "المواطنة الكاملة والمتكافئة" لليهود والعرب، في الدولة، لتكون البيت القوميّ للشعب اليهوديّ وبيت مواطنيها العرب، وذلك إلى جانب دولة فِلَسطينية تعيش بسلام إلى جانب دولة إسرائيل.

المديران العامان الشريكان للجمعية هما أمنون بئيري سوليتسيانو والدكتور ثابت أبو راس.

عنوان الجمعية: شارع هملأخا 5، المنطقة الصناعية الشمالية، اللد 7152011
هاتف: 02-3733000, فاكس: 02-3733001
بريد إلكتروني: info@abrahaminitiatives.org.il
يمكن تحميل إصدارات مبادرات إبراهيم من خلال الموقع:
www.abrahaminitiatives.org.il

מוסד שמואל נאמן
למחקר מדיניות לאומית

أقيمت مؤسسة شموئيل نأمان عام 1978 في التخنيون بمبادرة من السيد شموئيل (سام) نأمان، وتعمل على غرس رؤيتها لتطوير دولة إسرائيل من الناحية العلمية-التكنولوجية، والاقتصادية والاجتماعية.

مؤسسة شموئيل نأمان هي معهد أبحاث يركز على صياغة سياسة قومية حول مواضيع العلوم والتكنولوجيا، والصناعة والتربية والتعليم العالي، والبنية التحتية، والبيئة والطاقة ومواضيع إضافية ذات أهمية للقوة القومية لإسرائيل. تقدم المؤسسة مساهمة خاصة في هذه المجالات. يتم في المؤسسة إجراء أبحاث سياسات واستبيانات، وتستخدم نتائجها وتوصياتها من قبل صناع القرار في الاقتصاد على كافة مستوياته. ويتم إجراء أبحاث السياسات على يد طواقم مختارة من الأكاديمية، والتخنيون، ومؤسسات إضافية، ومن مجال الصناعة. ويتم اختيار الأشخاص الملائمين للطواقم، وأصحاب قدرات ومهارات في مجالهم. وعلى الأغلب، يتم العمل من خلال تعاون مع وزارات حكومية، وأحياناً تأتي المبادرة من معهد شموئيل نأمان دون تعاون مباشر مع وزارة حكومية. ويعتبر معهد شموئيل نأمان معهداً رائداً في إسرائيل لأبحاث السياسات في مواضيع صياغة سياسة قومية تهتم في العلوم التكنولوجية والتعليم العالي.

تم حتى اليوم إجراء مئات أبحاث السياسات والاستطلاعات في معهد شموئيل نأمان، تخدم متخذي القرارات وأصحاب المهن في الاقتصاد والسياسة. مسح المشاريع المختلفة التي أجريت في المعهد، معروضة في موقع الإنترنت التابع للمعهد. بالإضافة إلى ذلك، يساهم معهد شموئيل نأمان في مشاريع قومية مثل مجموعات وزارة الصناعة والتجارة ومركز أبحاث وتطوير تكنولوجي في المجالات التالية: التقنيات النانوية، والإعلام، وعلم البصريات، والطب، والكيمياء، والطاقة، وجودة البيئة، ومشاريع إضافية ذات أهمية اجتماعية- قومية. وينظم معهد شموئيل نأمان أياماً دراسية شاملة في المجالات التي يعمل بها.

رئيس معهد شموئيل نأمان هو بروفيسور زئيف تدمور، والمدير العام هو البروفيسور موشيه سيدي.

عنوان المؤسسة: معهد شموئيل نأمان، كريات التخنيون، حيفا 3200003
هاتف: 04-8292329, فاكس: 04-8231889
بريد إلكتروني: info@neaman.org.il
www.neaman.org.il

المحتويات

كلمات شكر 79

افتتاحية وملخّص 80

مقدمة 90

الجزء الأول: المجتمع العربي في إسرائيل 96

الجزء الثاني: استطلاع الأمن الشخصي والمجتمعي 2018 99

2.1 خلفية ومنهجية 99

2.2 نتائج استطلاع الأمن الشخصي والمجتمعي 2018 100

2.2.1 مواقف الجمهور تجاه الشعور بالأمن الشخصي، وتجاه الأمن المجتمعي وتجاه أنواع العنف 101

2.2.2 الخوف من التعرض لأنواع من العنف، وهوية المعتدي والاستعداد للمشاركة في محاربة العنف 107

2.2.3 مواقف تجاه مؤسسات وهيئات تعالج العنف في المجتمع العربي 115

2.2.4 السلاح الناري في المجتمع العربي 117

2.2.5 العنف في فترة الانتخابات للسلطات المحلية 120

الجزء الثالث: علاقة المجتمع العربي والشرطة 123

3.1 خلفية 123

3.2 نتائج الاستطلاع حول مواقف المواطنين العرب تجاه الشرطة 124

3.3 التطورات في العلاقات بين الشرطة والمجتمع العربي خلال عام 2018 130

3.4 مراقبة تنفيذ قرار الحكومة 1402 143

الجزء الرابع: توصيات 149

رسومات بيانية

رسم بياني 1: مواقف تجاه الأمن الشخصي في منطقة السكن، حسب المجتمع 101

رسم بياني 2: مواقف تجاه ظاهرة العنف والجريمة، حسب نوع الظاهرة (مواطنين العرب) 102

رسم بياني 3: مواقف تجاه العنف ضد النساء، حسب الجندر (مواطنين عرب) 103

رسم بياني 4: مواقف تجاه العنف في العائلة، حسب الجندر (مواطنين عرب) 105

رسم بياني 5: نسبة المهددين بالعنف أو المتضررين من العنف الكلامي (مواطنين عرب) 106

رسم بياني 6: مواقف تجاه احتمال التضرر من العنف والجريمة، حسب نوع الظاهرة (مواطنين عرب) 107

رسم بياني 7: مواقف تجاه احتمال التضرر من الجرائم الجنسية، حسب الجندر (مواطنين عرب) 108

رسم بياني 8: مواقف تجاه التهديد لظواهر العنف، حسب نوع الحيز العام (مواطنين عرب) 109

رسم بياني 9: نسبة المتضررين من جرائم العنف (مواطنين عرب) 110

رسم بياني 10: نسبة المتضررين من العنف، حسب نوع العنف والمجتمع 111

رسم بياني 11: معرفة المعتدي أو المهدد بالاعتداء (مواطنين عرب) 112

رسم بياني 12: هوية المعتدي أو المهدد بالاعتداء (مواطنين عرب) 113

رسم بياني 13: استعداد للمشاركة في مكافحة العنف في البلدة، حسب درجة الاستعداد (مواطنين عرب) 114

رسم بياني 14: درجة الرضا من نجاعة العلاج في تقليص ظاهرة العنف، حسب نوع المؤسسة (مواطنين عرب) 115

رسم بياني 15: استعداد التوجه إلى السلطات للعلاج بسبب ضرر من عنف، حسب نوع السلطة 116

رسم بياني 16: مواقف تجاه السلاح الناري، حسب المجتمع 117

رسم بياني 17: مواقف فيما يتعلق بالعوامل المؤثرة على انتشار السلاح وعلى استخدامه بهدف العنف والجريمة، حسب المجتمع 119

رسم بياني 18: مواقف تجاه العنف في البلدة خلال فترة الانتخابات للسلطات المحلية (مواطنين عرب) 122

رسم بياني 19: نسبة المواطنين الذين قدموا بلاغاً في الشرطة من المواطنين الذين تعرضوا لتهديد بالعنف أو العنف الكلامي (مواطنين عرب) 124

رسم بياني 20: مواقف بالنسبة لجودة خدمة الشرطة، حسب المجتمع 125

رسم بياني 21: مواقف بالنسبة لعمل الشرطة في المجتمع العربي، حسب مجال النشاطات (مواطنين عرب) 126

رسم بياني 22: استعداد لتقديم شكوى في الشرطة كضحية، حسب نوع الإصابة 127

رسم بياني 23: استعداد لتقديم شهادة في الشرطة على إصابة، حسب نوع الإصابة (مواطنين عرب) 128

رسم بياني 24: مستوى الثقة في شرطة إسرائيل، حسب المجتمع 129

لوائح

لائحة 1: ضحايا القتل والقتل المتعمد في المجتمع العربي، عام 2018 131
لائحة 2: ضحايا القتل والقتل المتعمد في المجتمع العربي، عام 2018، حسب مجموعة الجيل 135
لائحة 3: ضحايا القتل والقتل المتعمد في المجتمع العربي، عام 2018، حسب منطقة السكن للضحايا 136
لائحة 4: ضحايا القتل والقتل المتعمد في المجتمع العربي، عام 2018، حسب المنطقة الجغرافية 138
لائحة 5: عدد ضحايا القتل والقتل المتعمد في المجتمع العربي – صورة متعددة السنوات 139

ملخص باللغة الانجليزية Abstract in English 166

كلمات شكر

كتابة تقرير الأمن الشخصي بمرافقة ودعم أشخاص أعزاء كثر، منهم زملاء، باحثين وشركاء للطريق. وهذا الوقت لشكرهم.

شكراً لـ د. ريما دعاس التي رافقتنا بالاستشارة الاحصائية وبناء استمارة الاسئلة ولطاقم الباحثين المهني والأمين. شكر خاص لـ د. روبن جال، زميل كبير في مؤسسة شموئيل نأمان. روبن رافقنا منذ البداية وحتى كتابة هذا التقرير.

نشكر من القلب علا نجمي-يوسف، المديرة الشّريكة في مشروع "مجتمع آمن" في مبادرات إبراهيم. اجتهدت علا في قراءة التّقرير وتحريره باللّغة العربيّة. بفضلها متوفّر الآن نص دقيق ومتاح للقرّاء العرب.

شكر خاص لـ أمنون بئيري سولتسيانو و د. ثابت أبو راس، المديران العامان الشريكان لـ "مبادرات ابراهيم" على القراءة ومساهمتهم السخية من تجربتهم الغنية ونشاطهم سنوات عدة لتحسين الأمان لدى المواطنين العرب.

لهم جمعياً ولآخرين نحن شاكرين.

نهاد و روت

افتتاحية وملخّص

مـؤشر الأمـن الشـخصي للعـام 2018 هـو التقريـر الثـاني حـول موضـوع "العنـف والجريمـة وتواجـد الشرطـة في البلـدات العربيـة".

وتنـشر جمعيـة "مبـادرات إبراهـيم" التقاريـر سـنويّاً لمنـح القـرّاء صـورة عـن وضـع مواقـف المواطنين العـرب تجـاه موضوع خدمات الشرطة والعنـف. كما أن التقارير تراقـب عمـل الشرطـة تجـاه المجتمـع العربـي، وتطبيـق قـرار الحكومـة رقـم 1402 لزيـادة الأمـن الشـخصي في البلـدات العربيـة.

صدر المـؤشر في واقـع دمـوي في المجتمـع العربـي، وفي السـنوات الأخـيرة، طـرأ ارتفـاع حاد في نسـبة العنـف والجريمـة في هـذا المجتمـع. في العـام 2018، قتـل 71 مواطنـاً عربيّـاً، وبلغـت نسـبتهم مـن كافـة القتـلى في إسرائيـل 61%، أي مـا يعـادل ثلاثـة أضعـاف نسـبة العـرب في المجتمـع.

الأسـباب المركزيـة للعنـف في المجتمـع العربـي هـي: تواجـد غـير كافٍ للشرطـة في البلـدات العربيـة، والوضـع الاجتماعـي- الاقتصـادي للمجتمـع العربـي (تعتـبر نصـف العائـلات العربيـة فقـيرة، ومـا يقـارب ثلـثي الأطفـال العـرب يعيشـون تحـت خـط الفقـر)، وانتشـار البطالـة خصوصـاً عنـد الشـباب والشـابات، والتغيـيرات في دور الأسرة في المجتمـع العربـي والانتقـال إلى مجتمـع فـردي أكـثر، وهـو مـا يـؤدي إلى جعـل العائلـة ليسـت مصـدراً للأمـن وتطبيـق القانـون كمـا كانـت في السـابق، كمـا أن السـلطات لا تقـوم بهـذه الوظيفـة حـتى الآن بشـكل كافٍ في حيـاة المواطنـين العـرب، وعـدم المسـاواة في الخدمـات المقدمـة للمواطنـين العـرب، بمـا في ذلـك التواجـد المحـدود للمؤسسـات الحكوميـة في البلـدات العربيـة ومـا شـابه.

بـات واضحـاً في السـنوات الأخـيرة لـدى عوامـل حكوميـة، الاعـتراف بـأن علاقـة الشرطـة تجـاه المجتمـع العربـي عـلى مـدار سـنوات غـير كافيـة وغـير متسـاوية. في الوقـت نفسـه، أصبـح المجتمـع العربـي يـدرك حقيقـة أن العنـف والجريمـة يشـكلان تهديـداً اسـتراتيجيّاً يمـسّ جـدّاً مختلـف مجـالات الحيـاة. ويبـدو أن كلا الطرفـين -الحكومـة والجمهـور العربـي- عـلى درايـة بـأن التعـاون القـائم عـلى الثقـة بينهـما ضروري للنضـال الفعّـال ضـد الجريمـة والعنـف.

خصـص القـرار الحكومـي رقـم 922، الـذي صـودق عليـه في شـهر كانـون الأول 2015، ميزانيـات غـير مسـبوقة لتطويـر البلـدات العربيـة اقتصاديّـاً. مـع ذلـك، فـإن إدراك أن

التطوير الاقتصادي غير ممكن طالما أن هذه البلدات تعاني من الجريمة، أدى إلى قرار حكومي رقم 1402 هذا القرار خصص إلى تحسين الأمن الشخصي في المجتمع العربي وفي القدس. وقد تمت الإشارة فيه إلى عدة أهداف منها: إنشاء مديرية جديدة لتحسين خدمات الشرطة في البلدات العربية، وتجنيد آلاف الشرطيين بما في ذلك من المجتمع العربي، وإقامة محطات شرطة جديدة في البلدات العربية، وتعزيز مراكز شرطة قائمة.

يركز مؤشر الأمن الشخصي للعام 2018 على أربعة مجالات:

- شعور ومواقف المواطنين العرب تجاه حجم العنف والجريمة في بلداتهم وتجاه ظواهر العنف التي تصف بلدات سكناهم.
- حجم انكشاف المواطنين العرب لظواهر العنف والجريمة، بطريقة مباشرة أو من خلال الأصدقاء أو الأقارب الذين تعرضوا لهذه الظواهر.
- استعداد المواطنين العرب لمحاربة العنف.
- مواقف المواطنين العرب تجاه الشرطة وشعورهم حيال تصرف الشرطة تجاههم.

إعتمد المؤشر على عينة تمثيلية من المجتمع العربي ككل. ومن أجل مقارنة النتائج، تم إجراء استطلاع قطري على أساس عينة تمثيلية من المجتمع اليهودي.

تشير نتائج الاستطلاع إلى وجود نقص في تواجد الشرطة في المجتمع العربي، وتدل أجوبة العرب على واقع قاتم بالنسبة لظواهر العنف والجريمة ولتأثيرهم على حياة المواطنين العرب، منها استخدام السلاح الناري، وتجارة المخدرات، والعنف الجسدي، والتهديدات.

نتائج الاستطلاع:

- يشعر أكثر من ثلث المواطنين العرب (35.8%) إلى نقص بالأمن الشخصي في منطقة سكناهم بسبب العنف، مقارنةً مع 12.8% فقط من المواطنين اليهود.
- الظواهر المقلقة بشكل أكثر لدى المواطنين العرب هي العنف -نسبة القلقين منها هي 80.3%- وإطلاق النار واستخدام السلاح (77% قلقون وقلقون كثيراً من ذلك). توضح نسبة القلق العالية الخطر الحقيقي على الحياة، الذي يهدد هذا الجمهور نتيجة العنف واستخدام السلاح. المرتبة الثالثة في تصنيف الظواهر المقلقة للجمهور العربي هي الجريمة؛

73.5% من العرب المستطلعة آراؤهم يشعرون بالقلق أو قلقون حيالها.

- العنف ضد المرأة يثير قلق المواطنين العرب: النساء قلقات أكثر من الرجال: حوالي 71% من النساء العربيات قلقات من العنف الموجه ضد النساء، مقارنة بـ 53% من الرجال.

- على عكس العنف ضد المرأة، فإن العنف داخل العائلة، الذي يشمل أيضاً عنف الأهل تجاه أولادهم، يقلق المجتمع العربي بصورة أقل؛ 48% من النساء و45% من الرجال قلقون أو قلقون كثيراً من هذه الظاهرة.

- الخوف من التعرض للضرر من ظواهر العنف والجريمة المختلفة أعلى في المجتمع العربي من المجتمع اليهودي؛ 19.6% فقط من المواطنين اليهود يخافون من التعرض للضرر من العنف، مقارنة مع 59.3% من المواطنين العرب. جرائم الأملاك أيضاً تقلق المجتمع العربي أكثر من المجتمع اليهودي؛ 51.8% مقارنة مع 18.7%. من ناحية ثانية، فإن نسبة الخوف من الجرائم الجنسية أقل بكثير في كلا المجتمعين، وتبلغ 35.9% عند المجتمع العربي و27.6% عند اليهود.

- فيما يتعلق بالأماكن التي يشعر فيها المواطنون العرب بانعدام بالأمن الشخصي، فإن أماكن الترفيه كانت أكثر الأماكن التي تهدد الأمن الشخصي (32.1% أشاروا إلى أنهم يشعرون بالتهديد الكبير في هذه الأماكن)، والمكان التالي بعدها هو بلدة المسكن (31.8%). رغم ذلك، يشار إلى أن البيت هو أكثر الأماكن أمناً (6% فقط من العرب المستطلعة آراؤهم يشعرون بالتهديد على أمنهم الشخصي في بيتهم). يدل هذا المعطى على أن بيت المواطنين العرب أصبح معقلاً لهم، ويُنظر إليه باعتباره المكان الوحيد الذي يمكنه حمايتهم من العنف والجريمة.

- مقارنة مع المجتمع اليهودي، فإن نسبة العرب الذين تعرضوا، هم أو أحد أفراد عائلتهم أو أصدقائهم، لحالات العنف المختلفة، أعلى بكثير في كل الظواهر من المجتمع اليهودي: على سبيل المثال، 11% من العرب الذين استطلعت آراؤهم أشاروا إلى أنهم، هم أو أحد معارفهم، تضرروا بسبب استخدام السلاح الأبيض أو الناري، بالمقارنة مع 1.2% فقط من اليهود.

- ما يقارب ربع المواطنين العرب (23.5%) تعرضوا، هم أو أحد أفراد عائلتهم، لتهديد بالعنف أو استخدم ضدهم عنف كلامي.

- 67% من الذين تعرضوا لعنف أو تهديد بالعنف أشاروا إلى أن الشخص المعتدي أو الذي هددهم كان معروفاً لهم. في 38% من الحالات، كان المعتدي أو الذي هدد بالاعتداء جاراً أو صديقاً أو معروفاً لهم. في 16% من الحالات، كان المعتدي أحد أفراد العائلة، وفي 11%، تم التعرف على المعتدي من مكان العمل.

- بالنسبة إلى المواقف تجاه الشرطة، قال 61.7% من المواطنين العرب الذين تعرضوا للعنف إنهم لم يقدّموا بلاغاً في الشرطة. هذا المُعطى يعكس انعدام الثقة الواضح في الشرطة، الذي يدفع العديد من المواطنين للبحث عن بدائل غير القانون.

- 34.9% من المواطنين العرب يقيّمون خدمات الشرطة لهم من خلال تواصلهم الأخير مع الشرطة كخدمة جيد أو جيدة جدّاً، مقارنة مع 47.9% من المجتمع اليهودي.

- يرى المواطنون العرب أن أداء الشرطة جيد بالنسبة للمواضيع المتعلقة بتطبيق القانون والنظام. وأشار 45.2% من المواطنين العرب إلى أن أداء الشرطة جيد أو جيد جدّاً فيما يتعلق بتطبيق قوانين السير في المجتمع العربي، و32.7% راضون عن أداء الشرطة في كل ما يتعلق بتطبيق القانون والنظام في هذا المجتمع. مع ذلك، تقل نسبة الرضا عندما سألنا عن أداء الشرطة في مجالات الحفاظ على أمن المواطن العربي، ومحاربة الجريمة في المجتمع العربي، ومواجهة الشرطة لقضية تجارة وتعاطي المخدرات، ومحاربة عائلات الإجرام في المجتمع العربي، ومحاربة العنف في المجتمع العربي. وبالنسبة للمجال الأخير، يعتقد 16.1% من المواطنين العرب فقط أن أداء الشرطة جيد أو جيد جدّاً.

- نتيجة مقلقة إضافية تتطرق إلى مشاعر المواطنين العرب بالنسبة للأسلحة النارية. يوافق او يميل الى الموافقة 90.8% من العرب مع الادعاء بأنه في إسرائيل يمكن الحصول على سلاح ناري بسهولة، وذلك مقارنة مع 33.8% من المجتمع اليهودي. كما أن 93.1% من المستطلعين العرب يشعرون أنه في السنوات الأخيرة ازداد استخدام السلاح الناري في منطقة سكناهم (مقارنة مع 22.2% من المجتمع اليهودي). تثبت هذه المعطيات المكانة التي يحتلها السلاح الناري في المجتمع العربي، الذي يحوّل روتين حياة المواطنين العرب إلى حالة طوارئ مستمرة.

- العامل الأكثر تأثيراً على الاستخدام العنيف للسلاح هو العقوبة غير

الرادعة ضد مرتكبي العنف (84.7% من المستطلعين العرب يعتقدون أن هذا العامل يؤثر جدّاً، و77% من المستطلعين اليهود). إضافة إلى أن العديد من المستطلعين العرب (82.6%) يعتقدون أن لتوّفر السلاح تأثيراً كبيراً على استخدامه العنيف، وذلك مقارنة بـ 50.6% من المجتمع اليهودي. في هذا السياق، تجدر الإشارة إلى أن التواجد المحدود للشرطة يؤثر على الاستخدام العنيف للسلاح (67% من المستطلعين العرب و53.8% من المستطلعين اليهود).

- حوالي 44% من المواطنين العرب على استعداد للمشاركة في محاربة العنف في بلداتهم بشكل كبير أو بشكل كبير جدّاً، وحوالي 29% من العرب على استعداد للمشاركة بمستوى متوسط فقط. تدل هذه النتيجة على الاستعداد القليل جدّاً للمساهمة في محاربة العنف وعلى الشعور باليأس الذي يؤدي بالعرب إلى التشكيك في قدرتهم على تغيير واقعهم، ولذلك يتنازلون من الأساس عن بذل كل جهد لمحاربة العنف في المجتمع.

- إجابة على السؤال حول نجاعة العوامل المختلفة في مكافحة العنف، أجاب معظم المستطلعة آراؤهم بأن العائلة هي العامل الأكثر نجاعة في تقليص العنف في إسرائيل (59.7% أشاروا إلى أنهم راضون أو راضون جدّاً عن نجاعة معالجتها للموضوع). يحظى جهاز التربية برضا كبير نسبيّاً: 54.7% من المواطنين راضون من عمله. رغم ذلك، يُنظر إلى القيادة في المجتمع العربي، وشرطة إسرائيل، والكنيست، والحكومة، كعوامل نجاعتها قليلة في تقليص العنف في إسرائيل: 24.7% فقط من المواطنين العرب راضون عن عمل القيادة العربية، و24% راضون عن عمل الشرطة، و16.8% عن عمل الكنيست، و16.2% عن عمل الحكومة.

- بشكل عام، مستوى ثقة المواطنين العرب في شرطة إسرائيل منخفض ويبلغ 26.1% (مقارنة مع 42.2% من المجتمع اليهودي).

- مع ذلك، رغم مستوى الثقة المنخفض، فإن الشرطة هي العامل المركزي الذي يتوجه إليه المستطلعة آراؤهم في المجتمع العربي في حالة تعرضوا هم أو أي شخص من بيتهم لجريمة عنف أو تهديد بالاعتداء والتسبب بالعنف: أشار 58% إلى أنهم سيتوجهون إلى الشرطة، 17% أجابوا بأنهم سيتصرفون من تلقاء أنفسهم، و16% أشاروا إلى أنهم سيتوجهون لعوامل إضافية بهدف طلب حمايتهم.

فيما يتعلق بضحايا العنف، فقد لقي 71 مواطناً ومواطنة عرباً حتفهم خلال العام 2018، منهم 56 رجلاً و15 امرأة.

من الواضح أن الشرطة تعمل على تحسين الخدمة للمجتمع العربي، ففي عام 2018، افتتحت مراكز شرطة جديدة في مجد الكروم، وعرعرة النقب، وكفر قاسم، وباقة الغربية، وكفر ياسيف. وفي طمرة، أنشئت محطة خارج المدينة، وبالتالي فهي ليست مدرجة هنا في عدد المحطات الجديدة التي أقيمت في البلدات العربية. تقول الشرطة الإسرائيلية إنه وفق المعطيات المحتلنة لشهر أيار 2019، قُدمت لوائح اتهام ضد القتلة في 50% من حالات القتل التي حدثت في المجتمع العربي في العام 2017. بالإضافة إلى ذلك، يجري قادة الشرطة حواراً مع قيادة المجتمع العربي المنتخبة، كما أن الشرطة تنشر كل محتويات المؤسسة باللغة العربية في منصاتها الإعلامية المختلفة.

تظهر مراقبة تنفيذ القرار الحكومي رقم 1402 ما يلي: (أ) ازداد عدد عناصر الشرطة العرب في شرطة إسرائيل، ومن العام 2016 وحتى نهاية 2018 تم تجنيد 550 شرطيّاً عربيّاً: 225 منهم تجندوا في صفوف الشرطة خلال عام 2018. ومن عام 2016 وحتى نهاية عام 2018، التحقت 79 شرطية عربية بالشرطة، معظمهن في عام 2018. (ب) تدير مديرية تحسين خدمات الشرطة في المجتمع العربي نظام دعم واسع النطاق من أجل عناصر الشرطة العرب، يشمل تأهيلاً خاصّاً متلائماً مع التحديات التي يواجهونها. (ج) تجري المديرية تأهيلاً لطاقم المؤهلين لعناصر الشرطة العرب، وتأهيلات خاصة على مستوى البلدة لعناصر الشرطة في محطات الشرطة في البلدات العربية بكل ما يتعلق بالحساسية الثقافية المطلوبة عند التعامل مع المجتمع العربي.

مع ذلك، من الجدير ذكره أن التقليص المالي الذي يصل إلى 400 مليون شيقل من ميزانية بناء محطات الشرطة، وخصوصاً في البلدات العربية والضواحي، مسّ كثيراً في عدد محطات الشرطة التي كانت ستُقام خلال العام 2018 وخلال العامين 2019-2020. وقد رافق القرار بهذا التقليص انتقاد شديد من مراقب الدولة، الذي ادعى أن قرار التقليص الذي تمت المصادقة عليه في وزارة الأمن الداخلي تم دون أي استشارة مع الشرطة ودون فهم الأضرار التنفيذية والمالية التي من الممكن أن تحدث للشرطة ومورديها[1].

(1). نظام الامتلاك في شرطة إسرائيل: مراقب الدولة، آذار 2019, https://www.mevaker.gov.il/sites/DigitalLibrary/Documents/%D7%93%D7%95%D7%97%D7%95%D7%AA%20%D7%9E%D7%99%D7%95%D7%97%D7%93%D7%99%D7%9D/2019-Mishtara/2019-Mishtara.pdf

يخصص التقرير جزءاً لفترة الانتخابات للحكم المحلي، لأن صراعات القوة في المنافسة على رئاسة السلطات المحلية العربية تتصاعد في هذه الفترة، وفي بعض الأحيان، تكون هناك أضرار في الأملاك والأجساد وحتى في الأرواح. وبالفعل، تدعم نتائج الاستطلاع هذا الوصف. إجابة عن السؤال "هل العنف في الشهرين الأخيرين (فترة الانتخابات للسلطات المحلية) على مستوى بلدتك، ارتفع أم انخفض أم بقي كما هو؟"، أجاب 70.9% من المستطلعة آراؤهم بأنه حصل ارتفاع على مستوى العنف. يعكس هذا المعطى أن السلطة المحلية بالذات، التي من المفترض أن تكون أداة هامة لإدارة حياة المواطنين العرب، تتحول إلى معركة صراع دامية.

تولي "**مبادرات إبراهيم**" أهمية كبرى لمحاربة العنف والجريمة في المجتمع العربي، ولذلك أقامت مشروع "مجتمع آمن" الذي يعمل على تطوير خدمات شرطة للمواطنين العرب، وتأسيس أنظمة حوار بين الشرطة والمجتمع، واستيعاب برامج تربوية ضد العنف في المدارس، وإقامة خدمات منقذة للحياة في البلدات العربية. تدير المشروع روت لفين - حين وعلا نجمي - يوسف.

التوصيات الأساسية لتحسين الأمن الشخصي في البلدات العربية:

1. **إقامة طاقم متعدد الوزارات لتقليص العنف والجريمة في المجتمع العربي**: هذا الطاقم يخطط وينفذ مشاريع واسعة النطاق وشاملة لتقليص هذه الظواهر من خلال معالجة العوامل العميقة التي تنشئها. وذلك بسبب التمثيل الزائد للمواطنين العرب في نسبة ضحايا الجريمة أو منفذيها بسبب حقيقة أن وباء العنف أصبح العائق الفعلي أمام التطوير الاقتصادي والاجتماعي للبلدات العربية. يجب أن يشمل هذا الطاقم ممثلين من قيادة المجتمع العربي ليكونوا شركاء في تخطيط المشروع وتنفيذه.

2. **تواجد ثابت وجيد للشرطة في البلدات العربية**: ربما هناك أهمية كبيرة في إقامة مراكز شرطة في البلدات العربية، ولكن هذا الأمر لا يضمن الأمن الشخصي للمواطنين. لذلك، على الشرطة أن تتبنى توجهاً خدماتيّاً على أساس جماهيري تجاه المواطنين. ومطلوب استثمار جهد كبير في فك ألغاز الجريمة بشكل عام، وفي حالات القتل بشكل خاص، لأن هذا شرط للحصول على ثقة الجمهور. بالإضافة إلى ذلك، ومن أجل تحقيق إمكانية فتح المراكز، يجب التأكد من أنه تم تصميمها كمراكز خدمات متاحة، يتواجد فيها موظفون بشكل كلي، وحصول الطواقم العاملة فيها على تأهيل خاص حول المجتمع العربي، واستجابة عناصر

الشرطة لتوجهات المواطنين تكون سريعة وناجعة، وأن تحصل على موارد كافية ملائمة لاحتياجات المكان. وللحصول على خدمات جيدة من شرطة إسرائيل في البلدات العربية، يجب إلغاء التقليص المالي الذي يصل حوالي إلى 400 مليون شيقل، إذ تقررت عام 2018 ميزانية تم تخصيصها لبناء مراكز شرطة في هذه البلدات.

3. **حوار مؤسس بين الشرطة والمجتمع**: هنالك أهمية كبيرة لأنظمة الحوارات الثابتة بين مستوى القيادة في مراكز الشرطة وبين الجمهور. تسمح هذه الأنظمة بالشفافية والتبليغ من جهة الشرطة تجاه المواطنين، وملاءمة بين العوامل المعالجة وتحديد سلم أولويات للتحديات وتخصيص الموارد.

4. **إقامة "مراكز خدمات طوارئ" في البلدات العربية**: انعدام خدمات طوارئ (إطفائية وإنقاذ ومراكز إسعافات أولية وحماية) يزيد من انعدام الأمن الشخصي عند المواطنين العرب. لذلك، يجب إقامة مراكز تشمل محطات شرطة، ومحطات إطفائية وإنقاذ، وغرف للطوارئ أو الإسعاف الأولي و"غرفة طوارئ" محلية. وهذه المراكز لها مصداقية من ناحية تنفيذية واقتصادية، وتزيد الشرعية تجاه الشرطة كخدمات منقذة للحياة.

5. **منح أفضلية لمحاربة قضية السلاح غير المرخّص في البلدات العربية**: السلاح غير المرخص هو أحد الأمور المثيرة للعنف المركزي في البلدات العربية. يجب تأسيس حملات تسليم السلاح طوعاً من خلال التعهد بالسرية والحصانة من التقدم للقضاء. في الوقت ذاته، يجب زيادة حملات تطبيق القانون في هذا المجال والقبض على السلاح والتشديد في المعاقبة على جرائم السلاح.

6. **انزال العقوبات الشديدة اتجاه المجرمين** - هناك احساس قوي لدى الجمهور العربي أن العقوبات التي تنول بحق المجرمين خفيفة جداً، لذلك لا تشكل العقوبات رادع.

7. **حل مشكلة عرض الأراضي المحدود في المجتمع العربي**: زيادة عدد الأراضي المحدود والمصادقة على مشاريع بناء في البلدات العربية هما أمران ضروريان للحد من التوترات ومن ضائقة البناء والسكن في المجتمع العربي. في الوقت ذاته، يجب تسريع إقامة مدن عربية جديدة: في الجليل والمثلث والنقب.

8. **زيـادة تواجـد مؤسسـات الدولـة في البلـدات العربيـة:** تواجـد الدولـة ومؤسسـاتها في البلـدات العربيـة يمنـح السـكان الشـعور بالتبعيـة للدولـة. وإضافـة إلى ذلـك، فـإن هـذا الأمـر يعـني أن القانـون والنظـام ينطبقـان عليهـم أيضـاً. لذلـك، فإنـه مـن المهـم أن الخدمـات والمؤسسـات المتواجـدة في البلـدات اليهوديـة، تحظـى بتواجـد مماثـل في البلـدات العربيـة مثـل خدمـات البنـوك والتأمـين الوطـني والمراكـز الجماهيريـة والنـوادي الرياضيـة التابعـة لـ"مفعـال هبايـس" ومـا شـابه.

9. **التربيـة ضد العنـف:** ترسـخت في بعـض المناطـق في المجتمـع العربي معايـير خاصـة مثـل امتـلاك واسـتخدام السـلاح إلى جانـب العنـف ضـد المـرأة، ومـا زالـت هـذا المعايـير شرعيـة في المناطـق ذاتهـا. لذلـك، يتوجـب تطويـر وتنفيـذ برامـج للتربيـة ضد العنـف ضمـن إطـار التربيـة المنهجيـة واللامنهجيـة في البلـدات العربيـة. ويجـب ملاءمـة هـذه البرامـج مـع خصائـص المجتمـع العربـي.

9. **معالجة العائـلات المعرّضة للفقـر والعنـف:** يجـب توسـيع برامـج المعالجة للعائـلات الـتي تعـاني مـن ضائقـة والمسـاعدة المقدمـة لهـم. ويجـب تطويـر برامـج للشـباب المهمشـين مـع تحديـد وظائـف لمعالجـين وعاملـين اجتماعيـين بمـا يتوافـق مـع مـؤشر الفقـر والعنـف في البلـدات.

10. **مواجهـة ظاهـرة العنـف ضـد النسـاء:** بهـدف القضـاء عـلى ظاهـرة العنـف ضـد النسـاء، يجـب توسـيع التعريـف القانـوني للعنـف العائـلي ليشـمل أنـواع العنـف المختلفـة في العائلـة، وليـس فقـط العنـف بـين الزوجـين، ويجـب توسـيع مـشروع الأخصائيـين الاجتماعيـين والشرطـة في البلـدات العربيـة مـن أجـل توفـير حـل مناسـب للنسـاء اللـواتي يعانـين مـن العنـف مـن أزواجهـن.

هـذا التقريـر هـو الثـاني مـن سلسـلة تقاريـر الـتي تنشرهـا جمعيـة "**مبـادرات إبراهيـم**" سـنويّاً، بالتعـاون مـع مؤسسـة شـموئيل نأمـان في التخنيـون، والأول ضمـن مـؤشر سـنوي الـذب يهـدف إلى توفـير صـورة واقعيـة حـول مواقـف المواطنـين العـرب بشـأن خدمـات الشرطـة والعنـف. كمـا أن التقريـر يهـدف إلى مراقبـة عمـل الشرطـة في المجتمـع العربـي وتطبيـق قـرار الحكومـة 1402 لزيـادة الأمـن الشـخصي في البلـدات العربيـة.

مـشروع "مجتمـع آمـن" - وهـذا التقريـر أيضـاً- لا يتعامـل مـع خدمـات وتواجـد الشرطـة في شرقي القـدس أو في تقـديم الخدمـات لغـير المواطنـين، لأن هـدف "**مبـادرات إبراهـيم**" تطويـر الدمـج والمسـاواة بـين العـرب واليهـود مواطـني الدولـة.

نريـد أن نشـكر كاتبـي التقريـر، د. نهـاد عـلي و روت لفـين- حـين. لـلأول الشـكر عـلى الاستشـارة الاكاديميـة الشريكـة للمـشروع ويمـد نشـاطه بالمعرفـة المحتلنـة فيمـا يتعلـق بالمواضيـع المتعلقـة بخدمـات الشرطـة في مجتمـع منقسـم والقضايـا ذات الصلـة. شـكر خـاص للمحامـي رسـول سـعدة، الـذي شـغل منصـب المديـر المشـارك لمـشروع "مجتمـع آمـن" في فـترة كتابـة التقريـر.

د. ثابت أبو راس **أمنون بئيري سوليتسيانو**

مديران عامان شريكان، جمعية مبادرات إبراهيم

برو. موشية سيدي

مدير عام مؤسسة شموئيل نأمان في التخنيون

مقدمة

قضية العنف في العالم وإسرائيل بشكل عام وفي المجتمع العربي في إسرائيل بشكل خاص، مدرجة في جدول الأعمال باعتبارها مشكلة مركزية تؤرق النظام العام وتهدد الأمن المجتمعي والفردي. إن العنف ضد الفرد المنتمي إلى مجموعة دينية، اجتماعية، إثنية- قومية، ثقافية أو جندرية، ليست ظاهرة جديدة، وهي قائمة منذ الأيام الأولى للبشرية.

لقد طور المجتمع البشري آليات وقواعد للحد من هذه الظواهر ولتعزيز الصفات الإيجابية للإنسان والمجتمع. وتشمل هذه الآليات القيم والمعايير القائمة على التصور الأخلاقي والرغبة في ضمان قيمة الحياة وكرامتها. في الوقت نفسه، طوّر المجتمع قواعد لمواجهة مرتكبي أعمال العنف من أجل القضاء على الظاهرة أو على الأقل الحد منها.

يهدف بحث العنف كظاهرة اجتماعية إلى فهم نطاقه وأشكاله ومستوياته وتأثيره على الفرد والجماعة، وله مساهمة نظرية وعملية. ومن أجل فهمه، يجب بحث التغييرات والتوجهات في تطوره، ومسح أنواعه وفقاً للمجموعة الاجتماعية والمكان الجغرافي وشكل البلدة وتوقيت العنف، لأن العنف هو ظاهرة ديناميكية تتغير بمرور الوقت، ووفقاً للمكان والمعايير الأخلاقية المقبولة في مجتمع معين. إن المساهمة العملية لبحث العنف تمنح المجتمع القدرة على بلورة قواعد التدخل من أجل الحد من الظاهرة للحفاظ على أمن الفرد والجمهور ولسيادة النظام العام القائم على أساس المعايير والقيم المرغوبة وفق المتعارف عليه في المجتمع.

من الممكن دراسة ظاهرة العنف قبل وقوعها كفعل أو كحدث، أي تحديد الخلفية التي قد تؤدي إلى حدوثها وفهم دوافع حدوثها. من الممكن أيضاً بحث الظاهرة بعد حدوثها وتحديد أسبابها واستخلاص العبرة للمستقبل من أجل تقليل المسّ بالأفراد والمجتمع.

العنف ظاهرة عالمية تتجاوز الدول والمجتمعات والثقافات والأديان، لكن الفارق بين مجتمع وآخر يتجلى في مدى العنف، وشرعية العنف في أعين الناس، واستعداد المجتمع للتعامل معه، والطرق التي يتم التعامل معها والتفسير المقدم لها.

ظاهرة العنف في إسرائيل آخذة في الازدياد، خاصة في المجتمع العربي. إن الوضع الجيوسياسي، والصراعات، والانقسامات العرقية- القومية، والتوترات، والصعوبات على الخلفية الاجتماعية والاقتصادية في إسرائيل، كلها أمور تخلق أرضاً خصبة

لنمو العنف بمختلف أشكاله ومظاهره. كما أنها تساهم بشكل مباشر وغير مباشر في نمو العنف في المجتمعات العربية (سعدة، شتاين، وعلي، 2018).

يمس وباء العنف كل مجال تقريباً من مجالات الحياة في المجتمع العربي: فقد أدى الافتقار إلى الحصول على رأس المال والائتمان إلى إنشاء سوق للقروض خارج البنوك بفوائد غير ممكنة، وتم جباية الديون المستحقة بسببهم بواسطة تهديدات شديدة وعنف؛ يدفع أصحاب المصالح الذين يعملون في بيئة غير محمية رسوم الحماية الإجبارية ويقعون ضحية للسيطرة على الصراعات بين العصابات.

إن النضالات السياسية في واقع حكم محلي قائم على العشائرية ويكافئ المقربين (على خلفية البطالة الشديدة ونقص الوظائف)، تشحن المعارك الانتخابية المحلية بعنف جسدي شديد وتعرض الناخبين للأذى. وأصبحت النزاعات بين العائلات والعشائر تنافساً مستمرّاً منذ عقود، وتشتمل على نوبات عنيفة وهجمات دموية متعددة الأجيال تهدد الآلاف من الناس من كل جانب، والخطيئة الوحيدة للأغلبية الساحقة هي انتماؤهم العائلي. ويعتبر قتل النساء والعنف ضد المرأة في أعقاب النزاعات العائلية ظاهرة صعبة لا تزال تُعتبر شرعية عند بعض الفئات. والقيادة بشكل مخالف للنظام والجدال حول استخدام الطريق، يتدهوران سريعاً إلى أحداث عنيفة وأحياناً إلى شجارات متعددة المشاركين. ويتعرض موظفو النظام التعليمي، بما في ذلك المدرسون ومدراء المدارس، للعنف الكلامي الشديد، ويتعرضون في بعض الأحيان للاعتداء من قبل الطلاب وعائلاتهم، وكذلك موظفو أقسام الرفاه الاجتماعي وغيرهم من موظفي القطاع العام؛ كما أن التخريب وتدمير الممتلكات في الحيّز العام أمور شائعة، كتعبير عن الاحتجاج أو الملل أو السيطرة على الحيّز العام.

كل هذه الأمور، إلى جانب قلة تواجد الشرطة، الذي لا يفيد المجتمع العربي، تدفع الكثير من المواطنين العرب إلى التزوّد بالسلاح الناري من أجل حماية أنفسهم وعائلاتهم. ويلعب هذا التسلح دوراً حاسماً في الأحداث العنيفة الموصوفة أعلاه. وتشير التقديرات إلى أن عشرات الآلاف من الأسلحة يمتلكها المواطنون العرب دون ترخيص، بدءاً من الأسلحة البيضاء، والمسدسات، والمتفجرات، إلى الأسلحة والذخيرة "المعتمدة"، بما في ذلك القنابل اليدوية، والبنادق الهجومية، وحتى صواريخ الكتف.

وقد ذُكر انتشار الأسلحة في المجتمع العربي في تقرير خاص لمراقب الدولة، نُشر في شهر آب 2018، في الفصل الذي المعنون "تعامل الشرطة الإسرائيلية مع الأسلحة غير المشروعة وأحداث إطلاق النار في المجتمع العربي وفي المدن". ويشير التقرير إلى أنه بين عامي 2016-2014 "كان معدل جرائم إطلاق النار في المجتمع العربي

أعلى بنسبة 17.5 مرة من معدل الجرائم المذكورة في المجتمع اليهودي"، وأن "نسبة المصابين في حوادث العنف التي استخدم بها السلاح بين السكان العرب أعلى بـ 2.5 إلى 12 ضعفاً عن تلك الموجودة في فئات ثانية في المجتمع الإسرائيلي"[2].

هذه هي الأسباب الرئيسية للعنف الشديد:

1. **نقص مستمر في تواجد خدمات الشرطة المتساوية والعادلة**: عشرات السنوات من "النقص في تواجد الشرطة" الذي ينعكس من خلال إهمال معالجة الجريمة في المجتمع العربي من جهة الشرطة، وضعف في تطبيق القانون، واستجابة بطيئة للبلاغات، ونسبة منخفضة في فك ألغاز الجريمة، وتخصيص غير كافٍ لموارد الشرطة بهدف معالجة الجريمة والعنف في المجتمع العربي. وتنتهج الشرطة في الوقت نفسه "خدمات شرطة زائدة" تتمثل في استخدام العنف المفرط ضد المواطنين العرب واتخاذ إجراءات شبيهة بالإجراءات العسكرية تجاههم، سواء كانت خلفية هذه الأفعال إجرامية أو نشاطات احتجاجية والإخلال بالنظام العام. ومصدر التوتر بين خدمات الشرطة الناقصة والدور الزائد للشرطة، يأتي من خلال الطريقة التي تنظر بها الشرطة للمواطنين العرب في مجالين: المجال المدني الذي يتوجب عليها من خلاله توفير خدمات شرطيّة ناجعة، والمجال الأمني الذي تراهم الشرطة من خلاله، أو جزءاً منهم، تهديداً محتملاً على السلطة وعلى النظام.

   هذا التناقض بين المجالين لدور الشرطة تجاه العرب يتسبب في انعدام ثقة عميق بين الجانبين ويشكل صعوبة على الشرطة في خدمة المواطنين العرب ومكافحة الجريمة في مجتمعاتهم.

2. **الفقر والبطالة**: العلاقة بين النقص والصعوبات الاقتصادية وبين ظواهر العنف والجريمة معروفة في أرجاء العالم أجمع وفي إسرائيل. نصف إجمالي العائلات العربية في إسرائيل معرّفة كعائلات فقيرة، ونحو ثلثي الأطفال العرب في إسرائيل هم تحت خط الفقر. وتحتل البلدات العربية أسفل السلم الاقتصادي- الاجتماعي، ويعاني الكثير منها من نقص تطوير ملحوظ، وبطالة كبيرة، وأجهزة تربية ورفاه ضعيفة، وبنى تحتية سيئة.

3. **صراع على الموارد؛ أراض ووظائف**: المكانة الخاصة للأرض والارتباط العاطفي بها إلى جانب النقص الحاد بها لتصبح نادرة، تعمق النزاعات بين العائلات وأيضاً بين بعضهم. وفي الوقت نفسه، فإن العرض

(2). تقرير مراقب الدولة، آب 2018, https://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_640/47b736c1-4538-49ad-a5a0-799aa30902df/amlach.pdf

الهزيل للوظائف والمناصب في البلدات العربية يزيد من التنافس على كل وظيفة، لتتحول هذه المنافسة إلى صراع تتجند فيه عائلات بأكملها. وهذا أيضاً سبب مركزي للنزاعات الصعبة التي ترافق انتخابات السلطات المحلية التي لا تكون لها على الأغلب علاقة بالمخطط الأيديولوجي أو للبلدة ذاتها، إنما للسيطرة على مجموعة الوظائف، والحصول على الغنيمة المتوقعة التي ستكون نصيب

أولئك الذين ينتمون إلى المجموعة الفائزة في الانتخابات.

4. **التغييرات الداخلية في الهياكل الاجتماعية**: المجتمع العربي مجتمع تقليدي، لكن التغييرات الاجتماعية العالمية لا تتخطاه (بما في ذلك وسائل الإعلام الجديدة والشبكات الاجتماعية وغيرها). الانتقال من الثقافة التقليدية الدينية والقروية والجماعية إلى ثقافة أكثر حداثة وانفتاحاً وفردية مرتبط بجدل شديد يتجلى أحياناً في التهديدات والعنف ضد أولئك الذين يتحدون نمط الحياة التقليدي والفجوات بين الجنسين. والخطاب الأيديولوجي المهدد، الذي تعززه الشبكة الاجتماعية، منتشر أيضاً في المجالات الأخرى وفي النزاعات السياسية والأيديولوجية. تآكل سلطة العائلة هو تعبير آخر عن هذه التغييرات. إن النزاعات التي حُلت في الماضي على يد مخاتير العائلات وزعمائها، وكبار الشخصيات، ولجان الصلح، تتحول الآن إلى شجارات متعددة المشاركين. ويسعى الفرد إلى تحقيق ذاته حتى على حساب الانفصال عن المجموعة، وبالتالي تفقد المجموعة وسائل الردع والإشراف عليها.

5. **الفراغ لدى الشبّان**: تصل نسبة الشبان والفتيات العرب البالغة أعمارهم 18- 22 عاماً من الذين لا يقومون بأي عمل، أي لا يدرسون ولا يعملون في إطار منتظم، إلى 40% تقريباً. بينما يحظى اليهود من أبناء جيلهم بمسار واضح ومحدد. ويواجه خريجو المدارس الثانوية مستقبلاً غامضاً يتضمن فرص تشغيل وأطراً تأهيلية مهنية قليلة. وهم أيضاً ليسوا جاهزين فعليّاً للتعليم الأكاديمي. علاوةً على ذلك، يجب إضافة قلة المراكز الجماهيرية، والمراكز الرياضية، وإمكانيات الاستجمام. ويشكل واقع الملل وقلّة الآمال هذا أرضاً خصبة لنمّو سلوكيات مخالفة للتقاليد الاجتماعية، كالتخريب والعنف.

6. **التواجد الضئيل للسلطات الحكومية**: تشهد البلدات العربية نقصاً واضحاً في الخدمات الأساسية، مثل المستشفيات، ومحطات الحافلات المركزية، ومحطات القطارات، ومراكز الإطفاء والإنقاذ، ومراكز نجمة داود الحمراء.

كما أن مجمّعات المراكز الحكومية غير موجودة تقريباً في البلدات العربية. ويثير هذا النقص شعوراً بغياب القانون، والفوضى، ولامبالاة الدولة بالمواطنين العرب.

7. **منالية محدودة لرأس المال والائتمان المصرفي:** التطور الإيجابي للمبادرات والتجارة والبناء في البلدات العربية تؤدي إلى طلب لرأس المال والائتمان المصرفي، وهما غير متوفرين في المجتمع العربي، لذلك يتوجه المواطنون العرب للمساعدة بالقروض مع فوائد عالية، الأمر الذي يشكل أرضية خصبة لجباية الديون بالعنف والابتزاز ورسوم الحماية (الخاوة).

8. **الاحتجاج والاغتراب واليأس:** التمثيل المفرط للمواطنين العرب في الجريمة وظاهرة عدم الانصياع للقانون يمكن أن تُعبر أيضاً عن الاحتجاج ضد الدولة وسلطاتها وتعريفها ونظامها الاجتماعي، بسبب الشعور باليأس وانعدام أفق عند المواطنين في الأقلية العربية. ويأتي هذا الاحتجاج للتعبير بأن السيادة في البلدات العربية متواجدة، أو يجب أن تتواجد، من قبل عناصر من داخل المجتمع العربي وليس من قبل سلطات الدولة.

9. **القضاء على الجريمة في المدن اليهودية:** التعامل الناجع من قبل سلطات إنفاذ القانون مع الجريمة المنظمة في البلدات اليهودية لم يقضِ عليها نهائيّاً، بل دفع بها إلى المدن العربية المتميزة بتواجد تطبيق ضعيف للقانون وغير ناجع (منطقة المثلث ووادي عارة على سبيل المثال). وهكذا تحولت البلدات العربية والأحياء العربية في المدن المختلطة إلى مناطق "مُفضلة" لنشاطات الإجرام وإلى ساحة خلفية للدولة.

وأصبح من الواضح للمسؤولين الحكوميين في السنوات الأخيرة أنه على مر السنين، كانت علاقة الشرطة تجاه المواطنين غير كافية وغير متساوية وغير عادلة. وأضيف إلى ذلك أنه دون تعاون قائم على الثقة من جانب المجتمع العربي، ستجد الشرطة صعوبة في مكافحة الجريمة بنجاعة.

في الوقت ذاته، أصبح المجتمع العربي يدرك أن العنف والجريمة هما اليوم تهديد إستراتيجي يضر به بشدة. إن عدد الضحايا، والأسر المدمرة، والتهديد الكبير الذي يشعر به المواطنون عند كل منعطف، قد أدى إلى تفهم أن هذه الظواهر لا يمكن القضاء عليها دون وجود شرطة ناجعة، وأن القانون والنظام هما من حقوق الإنسان والمواطن، ويستحقهما المواطنون العرب كحق وليس كصدقة.

سعى القرار الحكومي رقم 922، الذي تمت المصادقة عليه في شهر كانون الأول 2015، إلى تعزيز التنمية الاقتصادية للبلدات العربية والمجتمع العربي، وتخصيص

ميزانيات غير مسبوقة في حجمها للاستثمار في مجالات واسعة.

بالإضافة إلى ذلك، حدد قرار الحكومة آليات تخصيص معدّلة من شأنها أن تقلل خلال السنوات القريبة من الفجوات في المخصصات بين اليهود والعرب. ومع ذلك، لا يمكن تحقيق التنمية الاقتصادية الحقيقية في البلدات العربية دون تكثيف النضال ضد العنف والجريمة ودون زيادة الشعور بالأمن فيها.

ويهدف القرار الحكومي رقم 1402 الصادر في شهر نيسان 2016 إلى تحسين مستوى الأمن الشخصي في المجتمع العربي والقدس، ويحمل في طياته بشرى هامة للغاية. ويحدد القرار أهدافاً ملموسة، بما في ذلك إنشاء مديرية جديدة لتحسين خدمات الشرطة في البلدات العربية؛ وتجنيد آلاف عناصر الشرطة، بما في ذلك من المجتمع العربي، وإقامة مراكز شرطة جديدة، وتعزيز المراكز الموجودة. وخصص القرار الميزانية اللازمة لتحقيق هذه الأهداف. وهذه خطوات في الاتجاه الصحيح، وينبغي اتخاذ مزيد من الخطوات لتعزيز خدمات الشرطة المجتمعية التي تهتم بالمشاكل التي تزعج المواطنين العرب وحلها بنجاعة.

المجتمع العربي في إسرائيل

مع قيام دولة إسرائيل، غادرت النخب السياسية والثقافية والاجتماعية والاقتصادية في المجتمع العربي، إضافة إلى طبقة المتعلمين والطبقة الوسطى، من البلاد، غادروا الوطن أو طُردوا منه. وهكذا، أصبح المجتمع العربي الفلسطيني في إسرائيل مجتمعاً مجزأً، ومعظم أفراده من القرويين، غير المتعلمين، من الطبقة الفقيرة (الحاج، 1997؛ علي، 1998, Ali 2004). العرب في إسرائيل -الذين كان عددهم 156 ألف نسمة في العام 1948- أصبحوا أقلية ضعيفة. في شهر نيسان 2018، بلغ عدد الأقلية العربية في إسرائيل حوالي 1,532,000 نسمة (لا يشمل شرقي القدس والجولان المحتل عام 1967) (دائرة الإحصاء المركزية).

يعاني العرب الفلسطينيون في إسرائيل كأفراد وكمجموعة من التمييز في معظم مجالات الحياة: الحق في الأرض والتعليم واللغة والتشغيل والاقتصاد والثقافة والبيئة والبنية التحتية والصحة والتمثيل السياسي والوصول إلى المعلومات والمخصصات والميزانيات. بشكل عام، مستوى معيشة المجتمع العربي الفلسطيني في إسرائيل أدنى من مستوى المجتمع اليهودي في الدولة (علي، 2009؛ علي، 2019). لذلك، تؤثر خصائص الأقلية العربية في إسرائيل، وخاصة الاجتماعية والديموغرافية، على مستقبلها، وعلى أنماط اندماجها في المجتمع العام، وعلاقاتها مع الأغلبية اليهودية والدولة ومؤسساتها.

المواطنون العرب في إسرائيل هم أقلية عرقية ودينية ولغوية وثقافية وقومية منفصلة لا تستوعب (سموحة، 2012). علاوة على ذلك، فإن هذه الأقلية غير متجانسة من حيث الدين والعرق: أكثر من 83% هم من المسلمين، و8.7% من المسيحيين، و8.3% من الدروز. وينتشر أفراد الأقلية في أربع مناطق سكنية: غالبية المواطنين العرب يعيشون في الجليل (حوالي 56%)، وفيهم مسلمون ومسيحيون ودروز. ويعيش حوالي 23% في منطقة المثلث، معظمهم من المسلمين. وفي منطقة النقب، يعيش حوالي 13% من المواطنين العرب في إسرائيل، وهم أيضاً مسلمون.

يعيش حوالي نصف سكان النقب في مناطق لا تعترف فيها دولة إسرائيل بمكانتهم البلدية، وبالتالي لا يتلقون خدمات من السلطة المحلية، مثل التعليم أو

خدمات الرفاه الاجتماعي أو الصحة أو أي خدمة أخرى داخل البلدة. وليست لديهم بنية تحتية للمياه والكهرباء والهاتف والطرق. المنطقة الرابعة التي يعيش فيها العرب (حوالي 8%) هي المدن المختلطة، الذين يعيش معظمهم في ضواحي المدن اليهودية الكبيرة وفي الأحياء الفقيرة (دائرة الإحصاء المركزية 2017 داخل Ali, 2018).

ويعتقد العديد من الباحثين أن المجتمع العربي في إسرائيل هو أقلية عرقية فريدة من نوعها في العالم بسبب المزيج في خصائصها:

1. هذه الأقلية تتعرض لصراع سياسي مع دولتها. من وجهة نظر لانداو (في الحاج، 1997)، يرتبط معظم هذا الجمهور في علاقات قومية وثقافية ولغوية، وإلى حد كبير دينية أيضاً. هذه الروابط تشجعه على التواصل مع شعبه الذي يعيش خارج حدود دولة إسرائيل.

2. تتمتع الأقلية العربية بالحقوق المدنية على المستوى الفردي، ولكن ليس على المستوى الجماعي، كمجموعة إثنية- قومية. تميز الدولة بين المكونات الدينية للأقلية القومية عند منحها حقوقاً لها من أجل نشر الصراع بينهم. مثال، منح المسيحيين والدروز استقلالاً ذاتيّاً كبيراً في إدارة شؤونهم الدينية وإدارة أراضي الوقف التابعة لهم وما شابه، بينما لم يكن للمسلمين أي حكم ذاتي على الإطلاق.

3. كما ذُكر أعلاه، فإن الأقلية العربية هي أقلية كبيرة نسبيّاً -حوالي خمس سكان البلاد- وتشعر أنها متمكنة في العديد من المجالات ومستضعفة في مجالات أخرى؛ متمكنة في المجال السياسي، حيث يحصل الكثير منهم على تعليم أكاديمي، وتتوسع الطبقة الوسطى العربية طوال الوقت وأكثر من ذلك. من ناحية أخرى، تعاني من الفقر والبطالة والإهمال والاستبعاد من عملية صنع القرار السياسي.

4. هذه الأقلية لديها عقلية الأغلبية. تشير الدراسات (على سبيل المثال Al-Atawnah and ʻAli, 2018) إلى أن العرب في إسرائيل لم يستوعبوا بعد توجهات الأقلية، وما زالوا يعيشون بشعور الأغلبية. ويبدو أن حقيقة أن العرب أغلبية في الشرق الأوسط تمكن الأقلية العربية في إسرائيل، وتشعر الأقلية العربية في إسرائيل من ناحية ثقافية بأنها تنتمي إلى الثقافة العربية المحيطة، التي هي عربية بأغلبها.

5. كما ذُكر أعلاه، فإن الأقلية العربية في إسرائيل هي أقلية غير متجانسة، وتختلف مجموعاتها بطرق مختلفة: الدين (المسلمون، والمسيحيون، والدروز)، نمط الحياة (سكان المدن، القرويون، والبدو)، الانتماء السياسي

للأحزاب والحركات. المستوى التقليدي والديني للمجتمع (مناع، 2008). علاوة على ذلك، يعيش العرب في إسرائيل في أربعة تجمعات جغرافية (الجليل والمثلث والنقب والمدن المختلطة)، وهنالك اختلاف في ثقافتهم وأسلوب حياتهم.

6. غالباً ما يتم التعبير عن موقف هذه الأقلية تجاه حالات الطوارئ دون مبالاة أو سلبية. منذ النكبة عام 1948، لم يتعرض أفراد الأقلية لتهديدات بوجودهم أو أحداث طوارئ جماعية. لذلك، لم يطوروا وعياً للطوارئ أو لغة الطوارئ. بالإضافة إلى ذلك، تنعكس التقليدية بين هذه الأقلية من خلال تعبيرات "القضاء والقدر" في دلالاتها السلبية -بعبارة "لن يحدث ذلك لي" أو "ربنا يستر"- مع اللامبالاة والتقاعس والسلبية. ويتجاهل هذا الجمهور حقيقة أن العنف والجريمة هما في الواقع تعبير عن حالة الطوارئ الشخصية والطوارئ الجماعية في المجتمع العربي في إسرائيل.

7. تشهد النساء والصبايا في المجتمع العربي تغيراً كبيراً في العقود الأخيرة: فقد ارتفعت مكانة هاتين الفئتين، وتغير وضعهما على السلم الاجتماعي.

استطلاع الأمن الشخصي والجماهيري 2018

2.1 خلفية ومنهجية

استطلاع الأمن الشخصي والجماهيري هو استطلاع علمي يتابع مواقف المواطنين العرب تجاه العنف والجريمة، وكذلك القضايا المركزية المتعلقة بهذه الظواهر، مثل ثقة المواطنين بالشرطة والشعور بالأمن الشخصي في المجتمع العربي.

يتم إجراء الاستطلاع سنويّاً، ويظهر اتجاهات ومواقف المجتمع الإسرائيلي فيما يتعلق بهذه القضايا، ويعكس أوجه التشابه والفجوات بين المجتمع اليهودي والمجتمع العربي في موضوعات الاستطلاع الرئيسية.

منهجية

أجرت **مبادرات إبراهيم** في الأشهر تشرين الثاني- كانون الأول 2018، بالتعاون مع **معهد شموئيل نأمان في التخنيون**، استطلاع مواقف شاملاً، تم خلاله فحص مواقف المواطنين بالنسبة لأمنهم الشخصي.

تم استطلاع العرب من خلال مقابلة مباشرة باللغة العربية. وتمت مقابلة اليهود باللغة العبرية وبعضهم باللغة الروسية.

لم يكن الاستبيان الخاص بالعرب واليهود متساوياً في حجمه وكذلك في عدد المستطلعة آراؤهم، فقد تمت مقابلة 718 عربيّاً، مقارنة مع 500 شخص يهودي. كذلك بالنسبة لحجم الاستبيان، فلم يكن متساوياً: فقد اشتمل الاستبيان الخاص بالعرب على 111 سؤالاً (بما في ذلك الأسئلة الأساسية)، والاستبيان الخاص باليهود شمل 34 سؤالاً.

تكونت عينة البحث من مواطني إسرائيل البالغين، وقد شمل المواطنين العرب الذين يعيشون داخل الخط الأخضر، بمن في ذلك الدروز والبدو. ولم تشمل عرب القدس الشرقية والدروز في الجولان، لأن معظمهم ليسوا من مواطني الدولة.

تم إجراء العينة التمثيلية للاستطلاع من العرب على مرحلتين:

في المرحلة الأولى، تم أخذ عينات من 28 بلدة تمثل شريحة للبلدات العربية من حيث الحجم، ومكانة البلدة، والمنطقة، والمجموعة (مستوى التطوير)، والتكوين الديني والعرقي. تم تحديد حد أعلى من المستطلعة آراؤهم في كل بلدة حسب حجمها. وفي المستوى الثاني، تم اختيار عيّنة عشوائية من كل البلدات شملهم سجل السكان التابع لوزارة الداخلية. وأجرى باحثون عرب 718 مقابلة وجهاً لوجه باللغة العربية في بيوت المستطلعة آراؤهم. بلغت نسبة غير المستجيبين 21%، معظمهم لأسباب تقنية، ونسبة صغيرة فقط بسبب رفض المشاركة في الاستطلاع. تمت إدارة الاستطلاع وتركيزه في نظام خاص أنشئ لهذا الغرض في معهد شموئيل نأمان في التخنيون.

عيّنة المجيبين اليهود 500 مستطلع تمت من خلال دليل الهاتف الأرضي، الذي تضمن جميع مناطق الاتصال. بالاضافة الي استطلاع عبر الانترنت، الاستطلاع عبر الانترنت كان مجمع مستطلعين ثابت، المجيبين كانوا من بين الآلاف الذين اجابو على على الاستطلاع، والذين يشلكون عينة ممثلة للمجتمع اليهودي من حيث الجيل، الطائفة ومكان السكن. نسبة الخطأ في العينة + أو – 3.7%. مركز استطلاع لخدمات الاستطلاعات والابحاث أجرى الاستطلاع في اوساط اليهود.

2.2 نتائج استطلاع الأمن الشخصي والجماهيري 2018

يعرض هذا القسم نتائج الاستطلاع. عرض الأسئلة والنتائج تم بلغة المذكر لتسهيل الأمر، ولكن من الجدير ذكره أن النتائج تشمل النساء والرجال.

بالنسبة لبعض القضايا التي تم فحصها، مثل المواقف تجاه العنف ضد المرأة، فقد تم إجراء تقسيم جندري لفهم الاختلافات بين الرجال والنساء في مواقفهم تجاه هذه الظواهر.

2.2.1 مواقف تجاه الشعور بالأمن الشخصي، وتجاه الأمن الجماهيري، وتجاه أنواع العنف

رسم بياني 1: مواقف تجاه الأمن الشخصي في منطقة السكن، حسب المجتمع

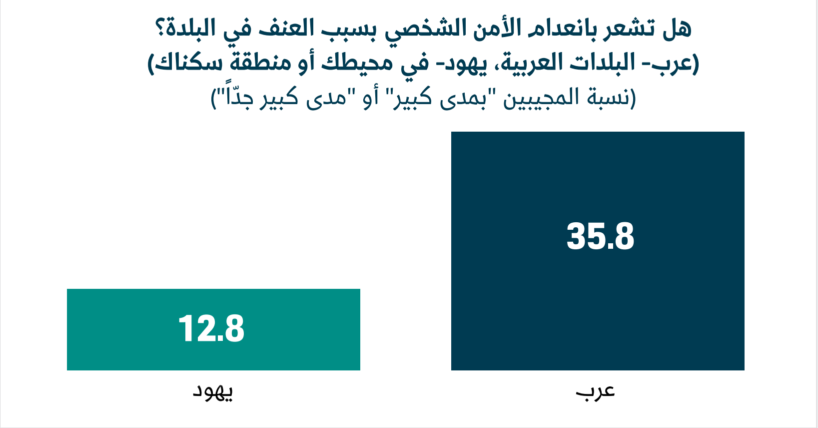

تشير البيانات إلى أن المجيبين في المجتمع العربي يشعرون بنقص أكبر في الأمن الشخصي بسبب العنف في بلداتهم، مقارنة مع المجيبين في المجتمع اليهودي. حوالي 13% من المجيبين في المجتمع اليهودي يشعرون بانعدام الأمن الشخصي بمدى كبير ومدى كبير جدّاً، في حين أن النسبة بين المشاركين العرب تبلغ 36%. الفجوات في الشعور بالأمن الشخصي في منطقة السكن بين المواطن اليهودي والمواطن العربي مرتفعة للغاية: حقيقة أن أكثر من ثلث المواطنين العرب لا يشعرون بالأمن في البلدة التي يقيمون بها تمس قدرتهم على الشعور بالانتماء إلى مكان إقامتهم، وتؤثر على العلاقات المتبادلة بينهم وبين محيطهم، وتسبب مشاعر الافتقار إلى الأمن الشخصي للغربة، وهذا الاغتراب يؤثر على العديد من مجالات حياة المواطن.

رسم بياني 2: مواقف تجاه ظاهرة العنف والجريمة، حسب نوع الظاهرة (مواطنون العرب)

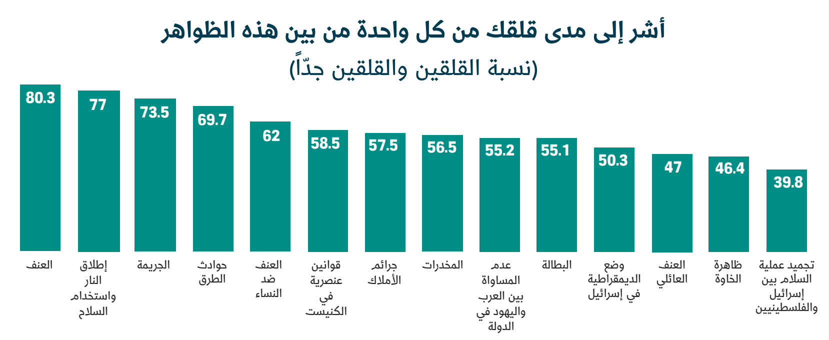

تشير البيانات إلى أن أكثر القضايا إثارة للقلق بالنسبة للمواطنين العرب هي أنواع العنف والجريمة التي تعرض حياة الإنسان للخطر. حوالي 80% من المجيبين العرب قلقون أو قلقون للغاية بشأن العنف، 77% من المجيبين قلقون أو قلقون جدّاً إزاء إطلاق النار واستخدام الأسلحة، حوالي 74% من المستجيبين قلقون أو قلقون جدّاً من الجريمة. بالإضافة إلى ذلك، حوالي 70% من المستطلعين قلقون أو قلقون جدّاً بشأن حوادث السير. من ناحية أخرى، فإن الظواهر التي من المحتمل أن تسبب أقل خسائر في الأرواح، فنسبتها أقل والقلق تجاهها منخفض أكثر.

تقلق ظاهرة الخاوة نسبة أقل عند المواطنين العرب، وحوالي 46% من المستطلعين قلقون أو قلقون للغاية حيالها.

يبدو أن المواطنين العرب قلقون أو قلقون جدّاً من ظواهر إضافية: العنف ضد المرأة (62%)، جرائم الأملاك (58%)، المخدرات (57%)، والبطالة (55%).

بالرغم من ذلك، هناك قضايا مهمة مثل حالة الديمقراطية في إسرائيل (حوالي 50% من المستطلعين قلقون أو قلقون جدّاً من هذه القضية)، وسن قوانين عنصرية في الكنيست (58.5% من المستطلعين قلقون أو قلقون جدّاً بشأن هذا الموضوع)، وقضية عدم المساواة بين العرب واليهود في البلاد (55.2% من المستطلعين قلقون أو قلقون جدّاً من هذه القضية)، تم تهميشهم من قبل اهتمامات المواطنين الإسرائيليين، وخاصة العرب، والعنف والجريمة هما أكثر القضايا إثارة للقلق.

من بين المجيبين الذين يشعرون بالقلق أو القلق الشديد بشأن هذه القضية، فقد تم دفعهم إلى هوامش قلق المواطنين الإسرائيليين، وخاصة العرب، والعنف والجريمة هما أكثر القضايا إثارة للقلق.

رسم بياني 3: مواقف تجاه العنف ضد النساء، حسب الجندر (مواطنين عرب)

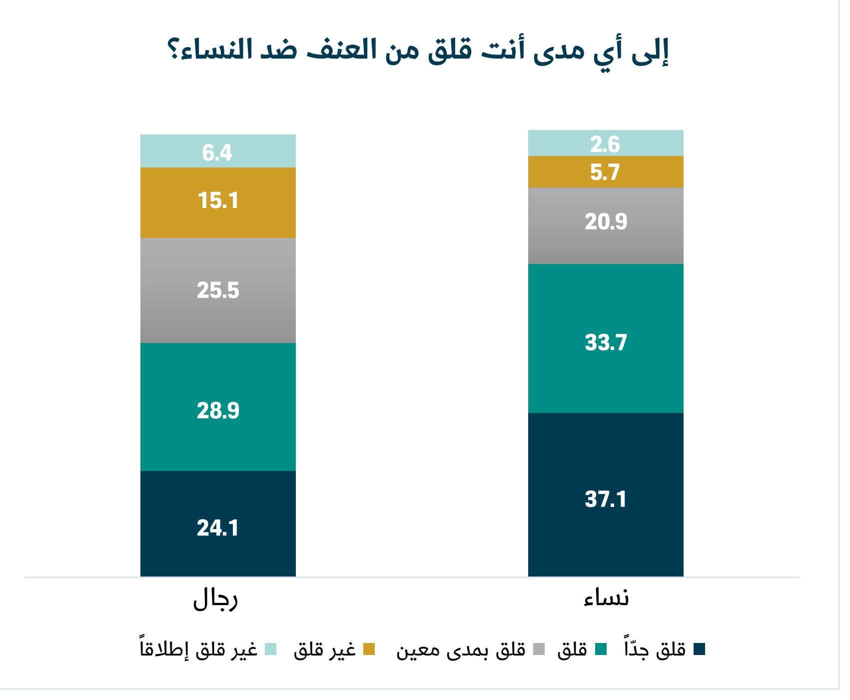

العنف ضد النساء هو ظاهرة اجتماعية عالمية تتضمن العنف الجسدي والكلامي والنفسي والاعتداء الجنسي أو الاعتداء الاقتصادي. في العقود الأخيرة، ونتيجة لتحسن مكانة المرأة، أصبحت هذه القضية محورية في الخطاب العام في المجتمع، وأصبح موضوع مكافحة العنف ضد المرأة جزءاً لا يتجزأ من الخطاب الديمقراطي والليبرالي.

ومع ذلك، وعلى الرغم من إحراز بعض التقدم في مكانة المرأة والتشريعات المتزايدة للقوانين التي تحمي وضعها، فإن الظاهرة ما زالت تحصد الضحايا. تشير النتائج إلى وجود نسبة عالية نسبيّاً من القلقين بشأن هذه الظاهرة في المجتمع العربي، ولكن يظهر التصنيف الجندري أن النساء قلقات من الموضوع أكثر من الرجال: 71% من النساء يشعرن بقلق أو قلق شديد بشأن هذه القضية، مقارنة بـ 53% من الرجال.

في هذا السياق، تجدر الإشارة إلى أنه في بعض الحالات يتم استخدام العنف ضد المرأة في المجتمع العربي بواسطة عناصر خارجية، "المرتزقة"، ولكن وفقاً لموقف

الشرطة، يتضمن تعريف جرائم العنف العائلي جرائم عنيفة بين الزوجين فقط، وبالتالي، لا تعتبر هذه الحالات حالات "عنف داخل العائلة".

بينما تدعي الشرطة الإسرائيلية أنه كان هناك انخفاض في عدد النساء اللواتي قُتلن في سياق العنف داخل العائلة، فإن المجتمع العربي ومنظمات المجتمع المدني تزعم زيادة كبيرة في عدد هذه الحالات، حتى لو لم يكن القتل نفسه قد نُفِّذ بواسطة زوج الضحية.

بالإضافة إلى ذلك، في الحالات التي تتوافق فيها طبيعة العنف مع تعريف الشرطة "للعنف داخل العائلة"، تجد الشرطة صعوبة في التعامل مع هذه الحالات بسبب العدد الضئيل من المحققين والمحققات المؤهلين للقيام بذلك. علاوة على ذلك، من المهم للغاية إجراء تحقيقات في شكاوى النساء ضحايا العنف من قبل محققات عربيات (على عكس المحققين وعلى عكس المحققات **المتحدثات** بالعربية وهن غير عربيات). يوجد اليوم عدد قليل من المحققات العربيات في مجال العنف داخل العائلة وهنّ غير قادرات على التعامل مع الحالات العديدة في مجالهن.

لذلك، تدعو **مبادرات ابراهيم** إلى توسيع التعريف القانوني للعنف داخل العائلة ليشمل الأنواع المختلفة من العنف في العائلة، بما في ذلك أنواع العنف المختلفة في العائلة وليس فقط العنف بين الزوجين (كما أوصت سابقاً لجنة النهوض بمكانة المرأة والمساواة بين الجنسين)، وتوسيع نطاق مشروع الأخصائيين الاجتماعيين والشرطيين في البلدات العربية من أجل إعطاء جواب لائق للنساء اللواتي يعانين من العنف من قبل أزواجهن.

(رسم بياني 4: مواقف تجاه العنف في العائلة، حسب الجندر (مواطنون عرب

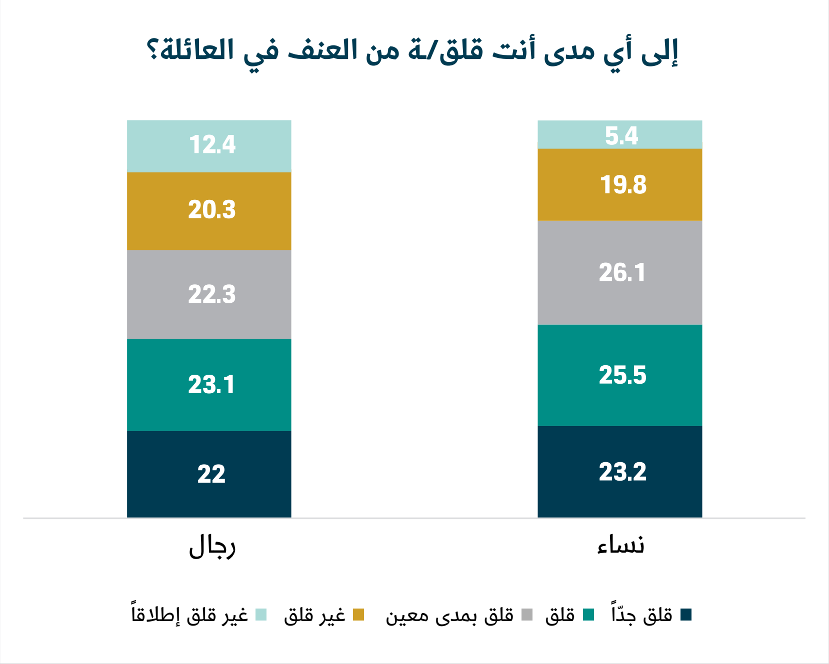

على عكس العنف ضد المرأة، فإن مصطلح "العنف داخل العائلة" عادة ما يكون موجهاً إلى عنف الرجال تجاه زوجاتهم، وكذلك العنف الذي يمارسه الأهل تجاه أطفالهم. يمكن أن يكون العنف داخل العائلة جسديّاً أو نفسيّاً أو كلاميّاً أو جنسيّاً. وتشمل السلوكيات التهديدات والإهانات اللفظية والجسدية والمطاردة والمضايقة والتضييقات والعزلة الاجتماعية وحرمان السيطرة على الموارد الاقتصادية. إن أكثر مظاهر العنف داخل العائلة هي محاولات القتل والقتل.

تظهر نتائج البحث أنه على عكس النتائج المتعلقة بالعنف ضد المرأة، فإن التصنيف الجندري للقلق من ظاهرة العنف داخل العائلة في المجتمع العربي يعكس اختلافاً بسيطاً بين الجنسين. حوالي ثلث الرجال وحوالي ربع النساء غير قلقين من الموضوع. الفرق بين نسبة النساء والرجال الذين يشعرون بالقلق أو القلق الشديد إزاء العنف داخل العائلة هو أقل: حوالي 45% من الرجال وحوالي 48% من النساء.

رسم بياني 5: نسبة المهددين بالعنف أو المتضررين من العنف الكلامي (مواطنون عرب)

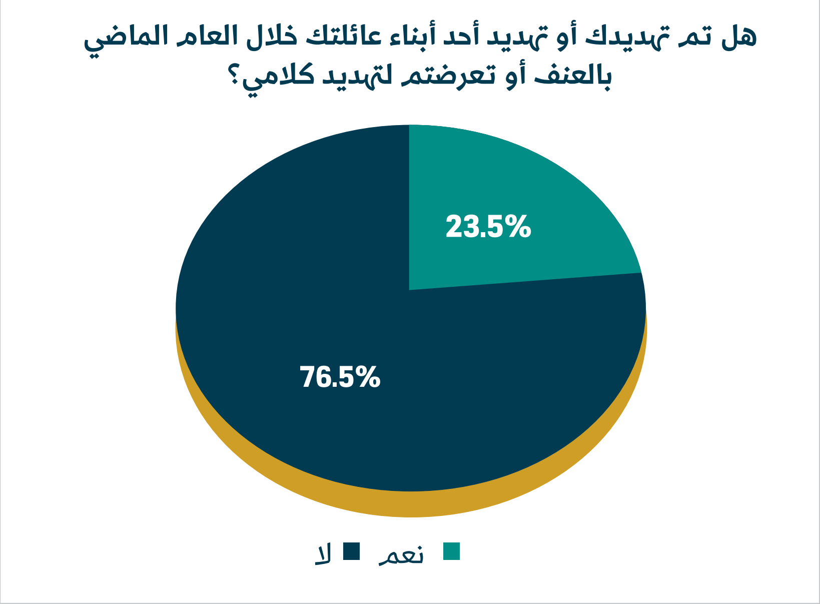

عنف كلامي: يوضح الرسم البياني أن غالبية المجيبين في المجتمع العربي (حوالي 76%) لم يتعرضوا للعنف ضدهم أو ضد عائلاتهم، وفي العام الماضي لم يتعرضوا للعنف الكلامي.

2.2.2 الخوف من التعرض للاعتداء من أنواع العنف، هوية المعتدي والاستعداد للمشاركة في مكافحة العنف

رسم بياني 6: مواقف تجاه احتمال التضرر من العنف والجريمة، حسب نوع الظاهرة (مواطنون عرب)

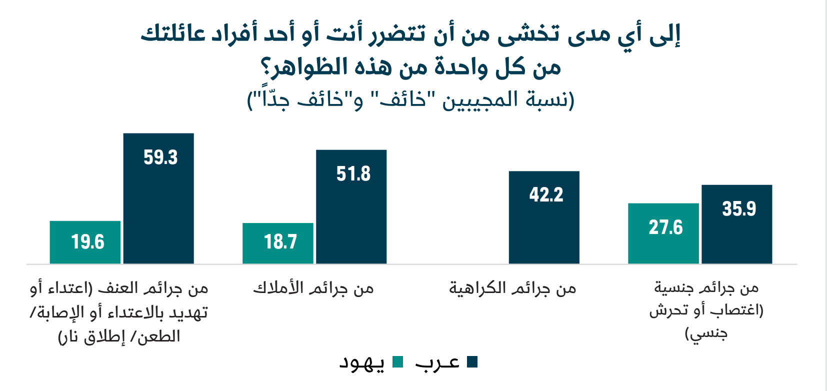

بحث هذا السؤال إلى أي مدى يخشى المواطنون العرب والمواطنون اليهود التعرض للعديد من ظواهر العنف. تشير البيانات إلى أن الخوف من الأذى في المجتمع العربي في جميع الجرائم أكبر منه في المجتمع اليهودي.

ومع ذلك، فإن درجة الاختلافات الشديدة بين المجتمعين تختلف من ظاهرة إلى أخرى. للتوضيح، يبلغ الفرق بين المجموعات من حيث نسبة أولئك الذين يخشون جدّاً ويخشون أن يكونوا ضحايا للعنف حوالي 40% (حوالي 59% بين المجيبين العرب، مقابل 20% بين المجيبين اليهود)، في حين أن الفرق بين المجموعات من حيث نسبة أولئك الذين يخشون ويخشون جدّاً أن يكونوا ضحايا الاعتداءات الجنسية هو حوالي 8% فقط (حوالي 36% من المجيبين في المجتمع العربي، مقارنة مع 28% من المجتمع اليهودي).

اتجاه آخر ينعكس من خلال البيانات: أكبر ما يثير القلق في المجتمع العربي هو التعرض للاعتداء من جرائم العنف (حوالي 59% خائفون أو خائفون جدّاً من التضرر من الظاهرة)، في حين أن القضية التي تثير أكبر خوف عند المجتمع اليهودي هي التضرر من الجرائم الجنسية (ما يقارب 28% من المجيبين في هذا المجتمع يخشون أو يخشون جدّاً من التضرر من الظاهرة).

هناك اختلاف أيضاً بين المجتمعين في الظواهر التي يكون بها القلق من التضرر منخفضاً جدّاً.

حوالي ثلث المواطنين فقط في المجتمع العربي يخشون أو يخشون جدّاً من التعرض للجرائم الجنسية (حوالي 36%)، ومن ناحية أخرى، فإن القضية الأقل اهتماماً بالمجتمع اليهودي هي جرائم الامتلاك (حوالي 19% من المجيبين في هذا المجتمع يخشون أو يخشون جدّاً من التعرض للأذى من هذه الظاهرة).

رسم بياني 7: مواقف تجاه احتمال التضرر من الجرائم الجنسية، حسب الجندر (مواطنون عرب)

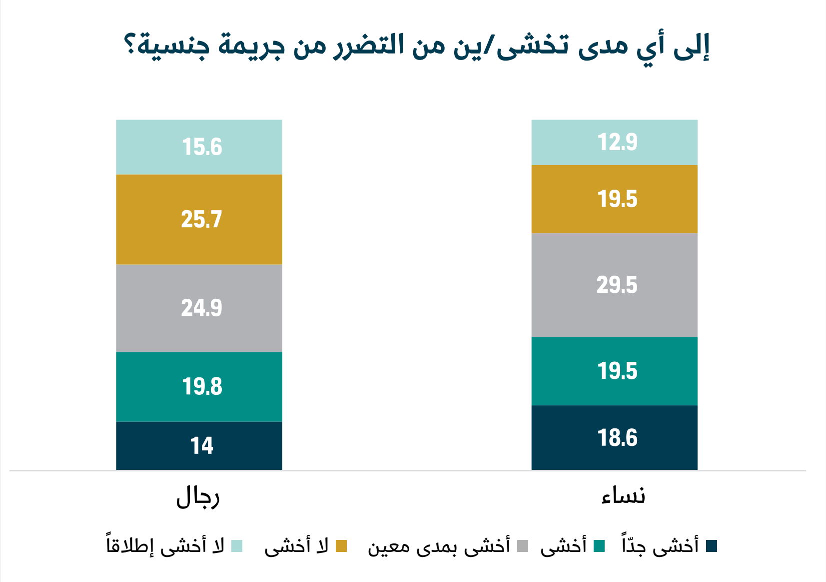

تشير البيانات إلى أن الفروق بين الجنسين فيما يتعلق بالقلق بشأن الجرائم الجنسية معتدلة: ما يقارب 41% من الرجال و32% من النساء لا يخشون ذلك. في مستويات القلق العالية، تكون الاختلافات أقل إثارة للانتباه: 34% من الرجال و38% من النساء قالوا إنهم يخشون أو يخشون جدّاً من الجرائم الجنسية.

رسم بياني 8: مواقف تجاه التهديد لظواهر العنف، حسب نوع الحيز العام (مواطنون عرب)

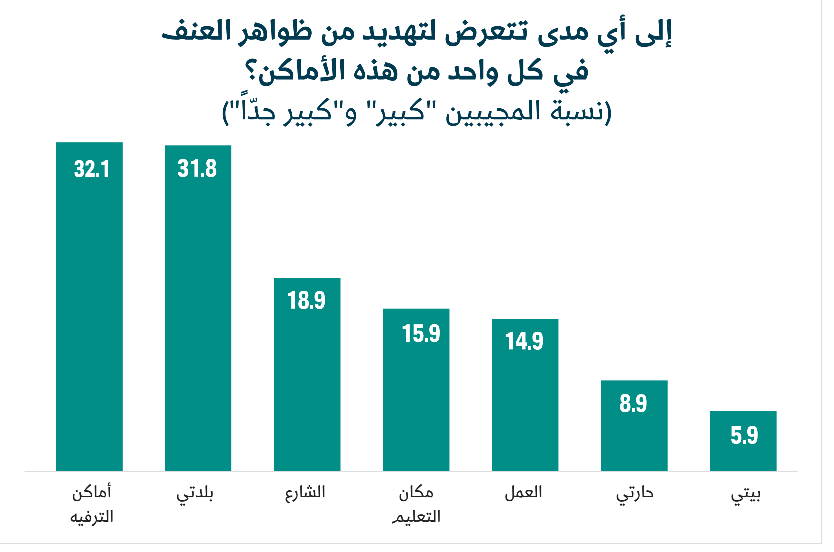

تشير ردود المجيبين العرب فيما يتعلق بالشعور بالتهديد الذي يسيطر عليهم بسبب ظواهر العنف على وجود اختلافات في الشعور (كبيرة جدّاً أحياناً) في مناطق مختلفة. أقوى شعور بالتهديد هو في أماكن الترفيه (حوالي 32% من المجيبين يشعرون بتهديد كبير أو كبير جدّاً في هذا المكان) وفي منطقة السكن (حوالي 32% أيضاً).

بالرغم من ذلك، أضعف شعور بالتهديد كان في الحي السكني (حوالي 9% يشعرون بتهديد كبير أو كبير جدّاً في هذه المنطقة) وفي المنزل (حوالي 6% فقط يشعرون بالتهديد الكبير أو الكبير جدّاً). القول المأثور "بيتي هو حصني" يصف هذا الموقف بدقة: تشير النتائج إلى التواجد في البيت وفي الحي كأماكن محمية، وإلى الحيّز العام الخارجي، وخاصة الغريب، (أماكن الترفيه، غير المتواجدة عادة في البلدات العربية) أصبحت أكثر تهديداً.

يشير الشعور بالأمان في المنزل وفي الحي إلى أن المواطن العربي يستمد الأمن من أفراد عائلته، وعلى الأغلب، فإن جيرانه هم أقاربه. مؤسسات تطبيق القانون التي من المفترض أن تحمي المواطن في الحيّز العام لا توفر حلاًّ مناسباً. يتراوح الشعور بالتهديد الناجم عن العنف في الأماكن الإضافية بين 15% (في مكان العمل) و19% (في الشارع).

رسم بياني 9: نسبة المتضررين من جرائم العنف (مواطنون عرب)

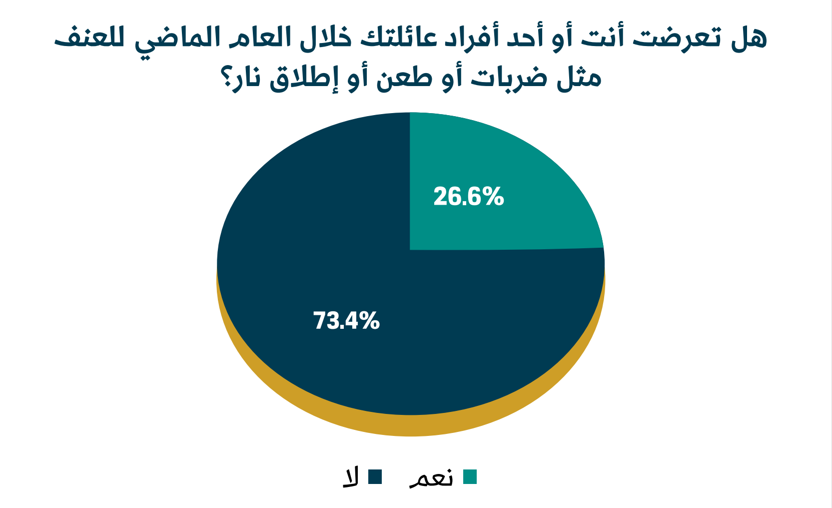

هذا السؤال مميز لأنه لا يطلب إجابة فيما يتعلق بمواقف المستطلعة آراؤهم تجاه الظواهر، بل يسعى إلى الإشارة إلى حقيقة: "هل تعرضت للعنف خلال العام الماضي؟". أكثر من ربع المواطنين العرب أو أفراد عائلاتهم كانوا ضحايا للعنف. هذا المعطى هو الأكثر إثارة للقلق ويمكن تفسيره من خلال طبيعة العنف والاعتداء. تحدث في المجتمع العربي شجارات متعددة المشاركين وعدد الإصابات مرتفع. بالإضافة إلى ذلك، تم إجراء الاستطلاع خلال عام الانتخابات للسلطات المحلية، وخلال هذه الفترة، يتزايد مستوى العنف والجريمة ويزداد عدد المشاحنات الجماعية في المجتمع العربي، كما سيظهر لاحقًا في التقرير.

رسم بياني 10: نسبة المتضررين من العنف، وفق نوع العنف والمجتمع

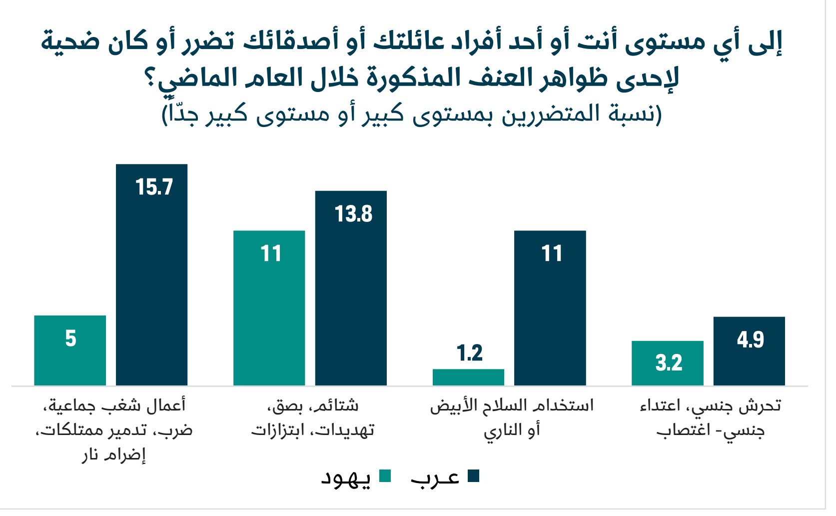

توضح المعطيات أن عدد الضحايا في كافة الجرائم كان أكبر في المجتمع العربي. ومع ذلك، فإن الاختلافات بين المجموعات تختلف من ظاهرة إلى أخرى في درجة تطرفها. للتوضيح، كان الفرق بين المستطلعة آراؤهم في المجتمع اليهودي وتلك الموجودة في المجتمع العربي في نسبة المتضررين من السلاح الأبيض أو الناري حوالي 10% (حوالي 11% بين المجتمع العربي، مقارنة مع 1% فقط بين المجتمع اليهودي)، في حين أن الفرق بين المجموعات في نسبة ضحايا الجرائم الجنسية حوالي 2% فقط (ما يقارب 5% من المجيبين في المجتمع العربي، مقابل 3% من المجيبين في المجتمع اليهودي).

تعكس البيانات حقيقة أن ظواهر العنف الأكثر شيوعاً في المجتمع العربي تختلف عن الظواهر السائدة في المجتمع اليهودي. النسبة الأكبر في المجتمع العربي للمستطلعة آراؤهم الذين كانوا ضحية لأعمال الشغب الجماعية والضربات وتدمير الأملاك وإضرام النار (حوالي 16% من المجيبين في هذا المجتمع أصيبوا أو تضرروا بشدة من هذه الظاهرة في العام الماضي). والظواهر الأكثر تعرضاً في المجتمع اليهودي كانت الشتائم أو البصق أو التهديدات أو الابتزاز (حوالي 14% من المجيبين في هذا المجتمع تعرضوا لها في العام الماضي).

حتى الظواهر التي بسببها تعرض عدد أقل، كانت مختلفة بين المجتمعين، ففي المجتمع العربي، كانت الظاهرة الأقل تأثراً هي الجرائم الجنسية (حوالي 5%

فقط من المجيبين في هذا المجتمع تأثروا إلى حد كبير أو كبير جدّاً)، لكن في المجتمع اليهودي، أشار قليل من المستطلعة آراؤهم إلى أنهم انكشفوا لظاهرة القتل عن قرب (0.6%).

رسم بياني 11: معرفة المُعتَدي أو المُهَدِّد بالاعتداء (مواطنون عرب)

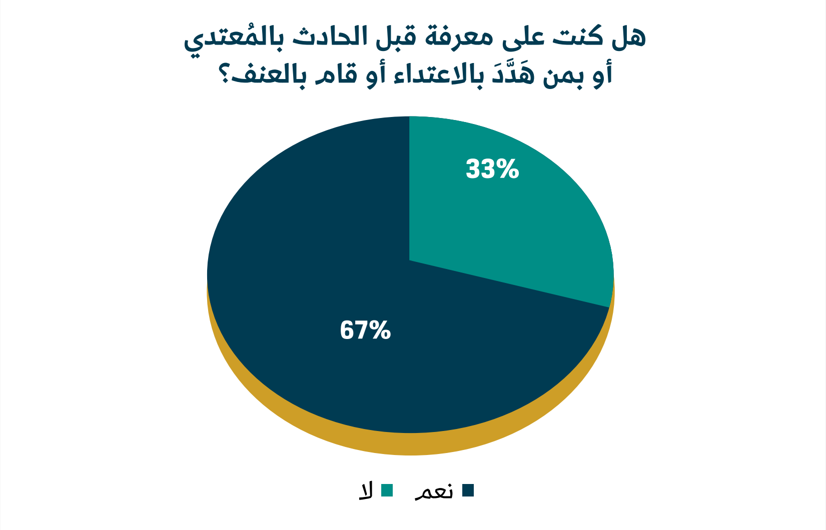

يتضح من الرسم البياني أن أغلبية المستطلعة آراؤهم من العرب (67%) كانوا على معرفة قبل الحادث بالمعتدي أو الذي هددهم بالاعتداء. أغلبية المُعتدين معروفين للمعتدى عليهم، وفي معظم الحالات، فإن خلفية الاعتداء كانت واضحة.

رسم بياني 12: هوية المُعتَدي أو المُهَدِّد بالاعتداء (مواطنون عرب)

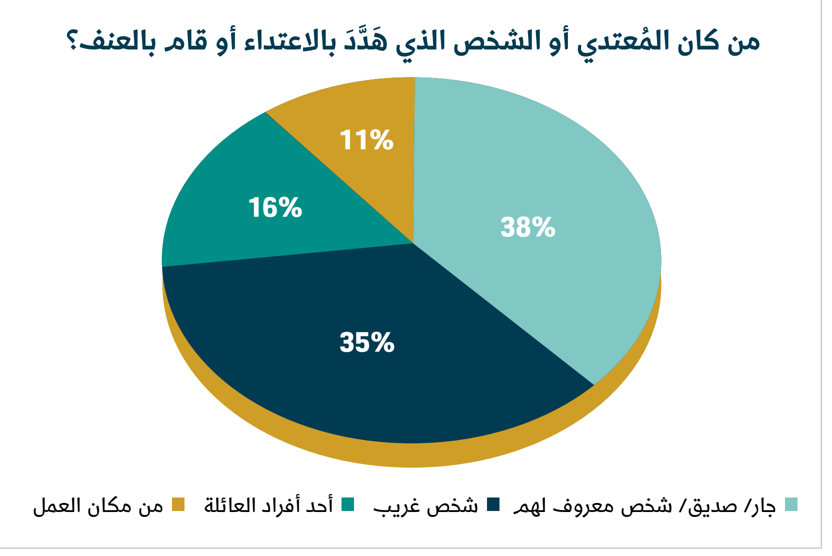

تبعاً للرسم البياني السابق، قسم كبير من المستطلعة آراؤهم (38%) أشاروا الى أن المُعتَدي أو المُهَدِد بالاعتداء عليهم كان جاراً، صديقاً أو شخصاً معروفاً لهم، 16% أشاروا إلى أن المُعتَدي كان أحد أفراد العائلة و- 11% أشاروا إلى أن المُعتَدي يعمل معهم. حقيقة أن 38% من المُعتدين من فئة جار- صديق- شخص معروف لهم، تزيد كثيراً من عدم الأمان في أماكن السكن.

رسم بيـاني 13: الاسـتعداد للمشـاركة في محاربـة العنـف في البلـد، حسـب درجـة الاسـتعداد (مواطنـون عـرب)

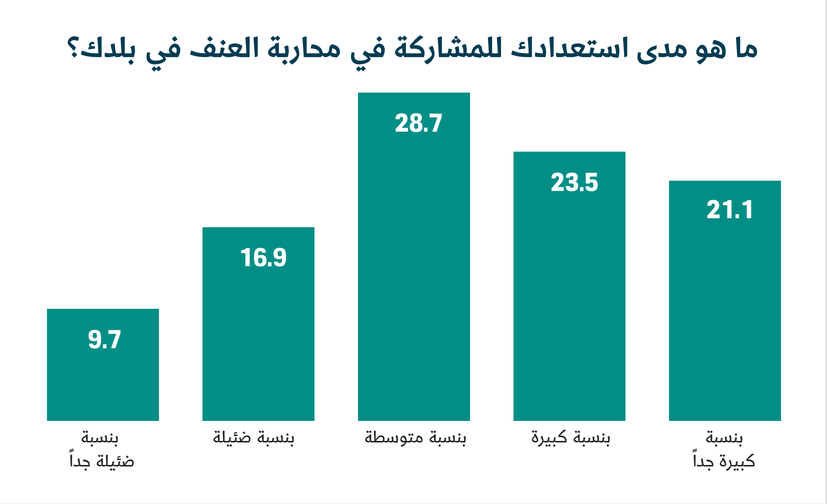

يتضح من الرسم البياني أنه وبالرغم من الضحايا الكثيرين والمخاوف الكثيرة من الوقوع ضحية للعنف، فإن المستطلعين العرب يبدون استعداداً بنسبة ضئيلة أو حتى ضئيلة جدّاً للمشاركة في محاربة العنف في بلداتهم.

حوالي 44% من المستطلعة آراؤهم مستعدون لذلك بنسبة كبيرة أو حتى بنسبة كبيرة جدّاً، لكن حوالي 29% من المستطلعة آراؤهم مستعدون لذلك بنسبة متوسطة فقط، وحوالي 27% من المستطلعة آراؤهم مستعدون لذلك بنسبة ضئيلة أو حتى ضئيلة جدّاً أو حتى أقل من ذلك. وتشير هذه النتائج إلى ثلاث قضايا متوازية: يأس متزايد بسبب الظاهرة لدرجة اعتبارها قدراً، خشية وخوف شديدان من التعامل مع مرتكبي العنف والجريمة وبالأخص مع عصابات الاجرام، ومن ناحية أخرى- نسبة غير قليلة من المواطنين مستعدون لمحاربة هذه الظواهر بالرغم من القضايا التي ذكرت سابقاً.

2.2.3 مواقف تجاه مؤسسات وهيئات تتعامل مع العنف في المجتمع العربي

رسم بياني 14: مدى الرضا عن نجاعة العلاج لتقليص ظاهرة العنف، حسب نوع المؤسسة (مواطنون عرب)

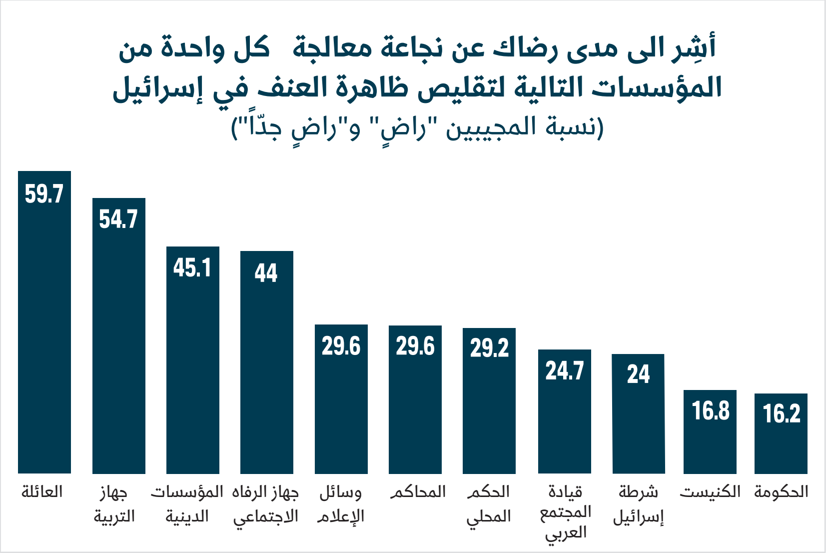

نستطيع أن نرى من الرسم البياني أن المؤسسات التي حظيت بنسبة رضا كبيرة من جانب المجتمع العربي عن نجاعة العلاج لتقليص ظاهرة العنف هي العائلة (60% من المستطلعة آراؤهم في هذا المجتمع ذكروا أنهم راضون أو راضون جدّاً عن نجاعة العائلة في علاج الظاهرة) وجهاز التربية (حوالي 55%). من الجانب الآخر، المؤسسات التي حَظِيَت بأقل رضا في هذا السياق هي الكنيست (حوالي 17% فقط ذكروا أنهم راضون أو راضون جدّاً عن نجاعة علاجها) والحكومة (حوالي 16%).

حظيت باقي المؤسسات بدرجات متفاوتة من الرضا عن نجاعة علاج العنف. مؤسسات الدين في المجتمع العربي تحظى بنسبة رضا مماثلة نسبيّاً (حوالي 45% من المستطلعة آراؤهم ذكروا أنهم راضون أو راضون جدّاً عن نجاعة علاجها) وجهاز الرفاه الاجتماعي (حوالي 44% من المستطلعة آراؤهم). حظيت المحاكم ووسائل الإعلام بنسبة رضا ضئيلة نسبيّاً (فيما يتعلق بكل من هاتين

المؤسستين، حوالي 30% من المستطلعة آراؤهم ذكروا أنهم راضون أو راضون جدّاً عن نجاعة علاجهم)، الحكم المحلي (حوالي29% من المستطلعة آراؤهم ذكروا أنهم راضون عن نجاعة علاجه)، القيادة في المجتمع العربي (فقط حوالي ربع المستطلعين) وشرطة إسرائيل (حوالي 24% من المستطلعة آراؤهم فقط ذكروا أنهم راضون أو راضون جدّاً عن نجاعة علاجها لتقليص ظاهرة العنف). حقيقة أن حوالي 60% من المستطلعة آراؤهم راضون عن معالجة العائلة للظاهرة، عليها أن تثير قلقنا، لأن بعض العائلات تتخذ طرقاً خطيرة جدّاً عندما تأتي "لمعالجة" أحداث العنف والرد عليها.

رسم بياني 15: استعداد التوجه إلى الجهات للعلاج بسبب ضرر من عنف، حسب نوع الجهة (مواطنون عرب)

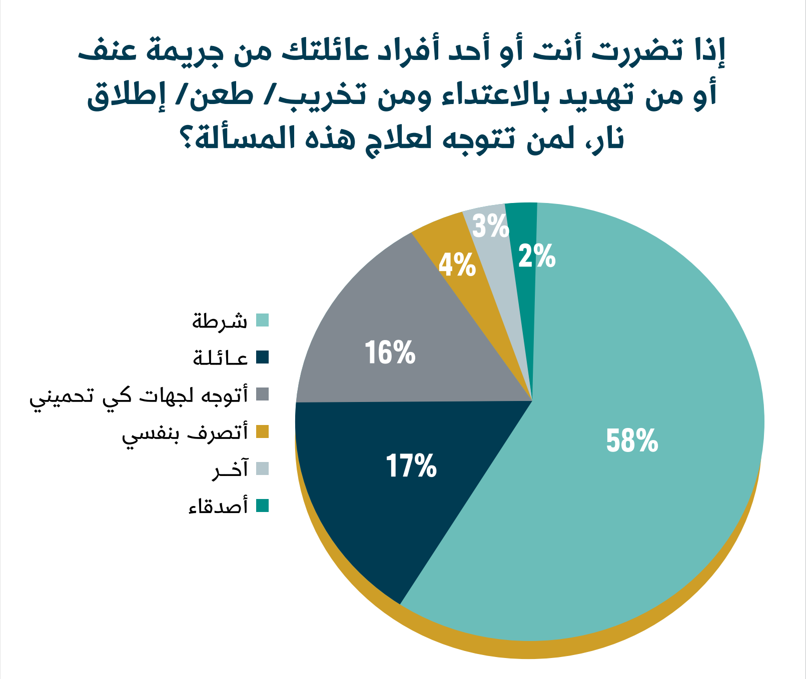

ينتج من المعطيات أنه على الرغم من أن الثقة في الشرطة ليست كبيرة (المعطيات في الرسم البياني التالي)، فإن الشرطة هي الجهة الأساسية التي يتوجه إليها المستطلعة آراؤهم في المجتمع العربي لمعالجة جريمة عنف أو تهديد بالاعتداء، وأيضاً عند التسبب في ضرر جسدي. حوالي 58% من المستطلعة آراؤهم في هذا المجتمع يتوجهون للشرطة إذا تعرضوا للاعتداء او تعرض أحد من أبناء عائلتهم.

الجهة الثانية التي يتوجهون إليها هي العائلة (حوالي 17% من المستطلعين). بالإضافة إلى ذلك، تبرز نسبة المستطلعة آراؤهم الذين سيتوجهون لجهات بهدف حمايتهم (حوالي 16% من المستطلعين). الجهات التي سيتوجهون إليها بشكل أقل هي جهات لم تُعرض على المستطلعة آراؤهم (حوالي 3% من المستطلعة آراؤهم اختاروا هذه الإمكانية) والأصدقاء (حوالي 2% من المستطلعة آراؤهم ذكروا أنهم سيتوجهون للأصدقاء). فقط حوالي 4% من المستطلعة آراؤهم ذكروا أنهم سوف ينتقمون من المعتدي أو يتصرفون من تلقاء أنفسهم.

2.2.4 الأسلحة النارية في المجتمع العربي

رسم بياني 16: المواقف تجاه الأسلحة النارية، حسب المجتمع

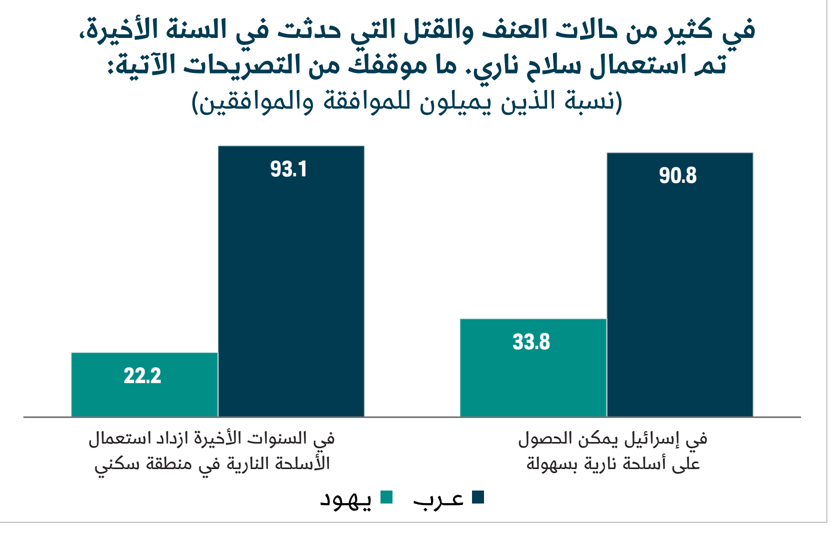

يوضح هذا الرسم البياني الاختلاف في تصور المواطنين العرب للأسلحة النارية مقارنة مع المواطنين اليهود.

حوالي 91% من المستطلعة آراؤهم في المجتمع العربي (مقارنة مع حوالي 34% من المستطلعة آراؤهم في المجتمع اليهودي) يميلون للموافقة أو يوافقون مع الادعاء بأنه في إسرائيل يمكن الحصول على أسلحة نارية بسهولة. بالإضافة إلى ذلك، يميل حوالي 93% من المستطلعة آراؤهم في المجتمع العربي (مقارنة مع حوالي 22% فقط من المستطلعة آراؤهم في المجتمع اليهودي) للموافقة، أو يوافقون مع الادعاء بأنه في السنوات الأخيرة ازداد استعمال الأسلحة النارية في منطقة

سكناهم. سهولة الحصول على الأسلحة النارية واستعمالها تزيد بشكل كبير من الشعور بعدم الأمان للفرد وللمجتمع. عندما يتحول صوت إطلاق النار إلى جزء من روتين الليل في البلدات العربية، الروتين يصبح حالة طوارئ.

يمكن تفسير مشاعر المواطنين العرب بأنه في إسرائيل يمكن الحصول على أسلحة نارية بسهولة بواسطة ثلاثة مصادر مركزية للأسلحة النارية غير المرخّصة في الدولة:

1. سرقة سلاح من الجيش- حسب التقديرات، سرقة سلاح من الجيش هو المصدر الرئيسي للسلاح غير المرخص في إسرائيل بشكل عام وفي المجتمع العربي بشكل خاص. ويستغل الجنود سهولة الحصول على الأسلحة المختلفة (بنادق وذخيرة، صاروخ ، قنابل، وأكثر) ويبيعونه لمجرمين من المنظمات الإجرامية.

   وفقاً لتقرير مراقب الدولة من شهر آب 2018، بين السنوات 2016-2017 لم يرد أي بلاغ على الإطلاق إلى الشرطة العسكرية التي تحقق في الموضوع عن الأسلحة التي تمت سرقتها من جيش الدفاع. في كثير من الحالات، لم تكن القواعد العسكرية التي تمت سرقة الأسلحة منها على علم إطلاقاً بموضوع السرقة [3]. ويجعل نقص المعلومات وعدم التعاون مع الشرطة من الصعب عليها مواجهة هذه الظاهرة واسعة الانتشار.

2. تهريب الأسلحة من حدود الأردن- حسب تقرير مراقب الدولة، مهربو السلاح هم فلسطينيون أو بدو من سكان القرى المنتشرة على طول الحدود، الذين يستغلون علاقات العمل أو العلاقات مع العرب في إسرائيل ومع الفلسطينيين والعرب من شرقي القدس لبيع الأسلحة لجهات إجرامية وجهات تخريبية [4].

3. تصنيع الأسلحة- بنادق من نوع "كارل جوستيب"، تُصنع في مصانع بمناطق يهودا والسامرة. تجّار الأسلحة ينقلونها للمناطق الإسرائيلية، وبعد ذلك يتم توزيعها من قبل تجّار الأسلحة من إسرائيل. هذه البنادق رخيصة نسبيّاً، حيث يتراوح سعرها ما بين 3,500 شيقل إلى 6,500 شيقل، والسعر أقل من سعر السلاح المرخص.

(3). تقرير مراقب الدولة، آب 2018, https://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_640/47b736c1-4538-49ad-a5a0-799aa30902df/amlach.pdf.
(4). نفس المصدر.

مصادر أخرى للحصول على الأسلحة النارية غير المرخصة في إسرائيل، كما ورد من التقرير عن الأسلحة الخفيفة في المجال المدني (مشروع "المسدس على طاولة المطبخ"، مازلي وآخرون، 2017)، هي شركات أمن خاصة تدير تجارة غير مشروعة للسلاح والتراخيص لحمل السلاح، سرقات للأسلحة من المصانع من قِبَل العمال قبل وضع الختم التسلسلي عليها، الذي يرفع من قيمتها وسعرها بشكل كبير، لأنه من غير الممكن تحديد مصدرها، وكذلك سرقات من الجنود خارج القواعد العسكرية (المصدر السابق)[5].

وتشير دراسة هذه المصادر إلى أن المواطنين العرب يتمتعون بميزة نسبة للمواطنين اليهود فيما يتعلق بالوصول لهذه المصادر، ولذلك، من السهل عليهم الحصول على الأسلحة النارية في إسرائيل.

رسم بياني 17: المواقف المتعلقة بالأسباب المؤثرة على انتشار الأسلحة وعلى استعمالها لأجل العنف والجريمة، حسب مجتمع

سأقرأ لك عدة أسباب قد تؤثر على الاستخدام العنيف للسلاح.
حسب رأيك، إلى أي مدى يؤثر كل سبب على الاستخدام العنيف للأسلحة؟
(نسبة المستطلعة آراؤهم "إلى حد كبير"، "إلى حد كبير جدّاً")

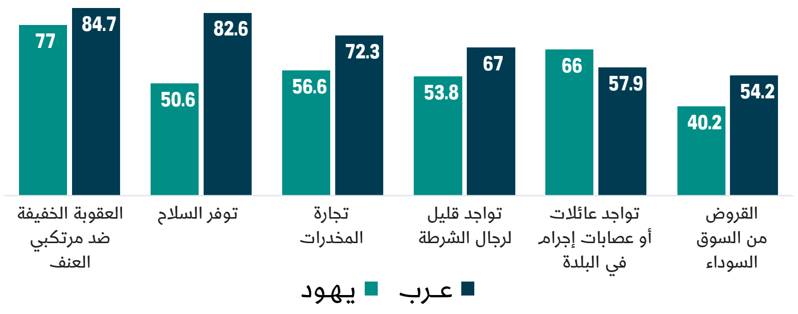

يشير الرسم البياني إلى عدة نتائج:

أولاً: عدا عن سبب تواجد عائلات أو عصابات إجرام في البلدة، يشعر المستطلعون العرب بتأثير الأسباب الأخرى أكثر مما يشعر به المستطلعون اليهود.

(5). مشروع "المسدس على طاولة المطبخ" هو اتحاد لـ 16 منظمة من المجتمع المدني، يعمل على تقليص انتشار السلاح بسهولة في الحيز المدني ولتقليص العنف، مبادرات إبراهيم عضو في الاتحاد.

ثانياً: في المجتمعين العربي واليهودي، هناك اتفاق فيما يتعلق بالسبب الأكثر تأثيراً على الاستخدام العنيف للأسلحة، وهو العقوبة الخفيفة ضد مرتكبي العنف. حوالي 85% من المستطلعة آراؤهم في المجتمع العربي يعتقدون أن هذا السبب له تأثير كبير إلى تأثير كبير جدّاً على استخدام الأسلحة النارية، وكذلك أيضاً يعتقد 77% من المستطلعة آراؤهم في المجتمع اليهودي. وهناك اتفاق أيضاً بين المجتمعين على السبب الأقل تأثيراً من بين الأسباب المقترحة- القروض من السوق السوداء: حوالي 54% من المستطلعة آراؤهم في المجتمع العربي يعتقدون أن هذا السبب يشجع جدّاً استعمال السلاح، وكذلك أيضاً يعتقد 40% من المستطلعة آراؤهم في المجتمع اليهودي.

ثالثاً: على غرار الرسوم البيانية السابقة التي تقارن بين المجتمعات، الفرق بين المستطلعة آراؤهم في المجتمع العربي والمستطلعة آراؤهم في المجتمع اليهودي في تقييم تأثير الأسباب هو كبير جدّاً. للتوضيح، فإن الفرق في تقييم تأثير سهولة العقوبة التي يتم فرضها ضد مرتكبي العنف هو حوالي 8% فقط، بينما الفرق بين تقييم تأثير توفر السلاح مختلف جدّاً بين المجتمعات. حوالي 83% من المستطلعة آراؤهم في المجتمع العربي يعتقدون أن هذا السبب له تأثير كبير إلى كبير جدّاً على الاستخدام العنيف للأسلحة، لكن فقط حوالي 51% من المستطلعة آراؤهم في المجتمع اليهودي يعتقدون ذلك.

2.2.5 العنف في فترة الانتخابات للمجالس المحلية

للحكم المحلي العربي في إسرائيل ميزات خاصة به نابعة من وضع سكانها، من وضعهم الخاص في البلاد ومن علاقاتهم مع المؤسسات الرسمية. هذا الوضع يؤثر أيضاً على تصور الحكم المحلي وعلى وضعه بين المواطنين العرب، وهو تصور مختلف عن وجهة نظر المواطنين اليهود.

منذ سنوات عديدة والحكم المحلي العربي في إسرائيل في أزمة، واستمرارية الأزمة تؤدي إلى مزيد من الاحتكاكات بين السكان العرب وبين الدولة. ويبدو أن هذه الأزمة تزداد سوءاً بسبب اتجاهات الإصلاح في العالم بشكل عام وفي إسرائيل بشكل خاص، التي تكشف عن عجز الحكم المحلي العربي وعدم مقدرته على التكيف مع التغيرات بالسرعة المطلوبة (خمايسي، 2012).

المنافسة بين المرشحين لانتخابات السلطات المحلية تصل في بعض الأحيان للعنف، وتتأثر من الوضع الخاص لهذه الانتخابات في المجتمع العربي. والانتماء العائلي والعشائري يحتل مكانة مركزية في فترة الانتخابات ويؤثر على المنافسة بين

العائلات في البلدات العربية، لأن السلطة المحلية تعتبر الهيئة الأكثر أهمية في حياة السكان العرب وفي تحديد جداول أعمالهم اليومية. وانعدام الأمن الشخصي الذي يصاحب المواطنين العرب على أي حال وانتشار الأسلحة غير القانونية في البلدات، يحول المنافسة في فترة الانتخابات لمنافسة عنيفة ويحتمل أن تكون قاتلة.

في إطار فعاليات مشروع "مجتمع آمن" التابع لمبادرات إبراهيم، أطلقت في شهر أيلول 2018 حملة عامة لتشجيع "انتخابات بلا عنف" في المجتمع العربي. تضمنت الفعاليات معاهدة وقع عليها مرشحون وقادة تعهدوا فيها بإجراء انتخابات عادلة دون عنف، وكذلك فيديوهات في شبكات التواصل الاجتماعي. وتعرض مئات آلاف الناس لهذه الفعالية التي رَوَّجَت لعرض الموضوع للجدل العام أكثر من أي وقت مضى.

رسم بياني 18: المواقف تجاه العنف في البلدة في فترة الانتخابات للحكم المحلي (مواطنون عرب)

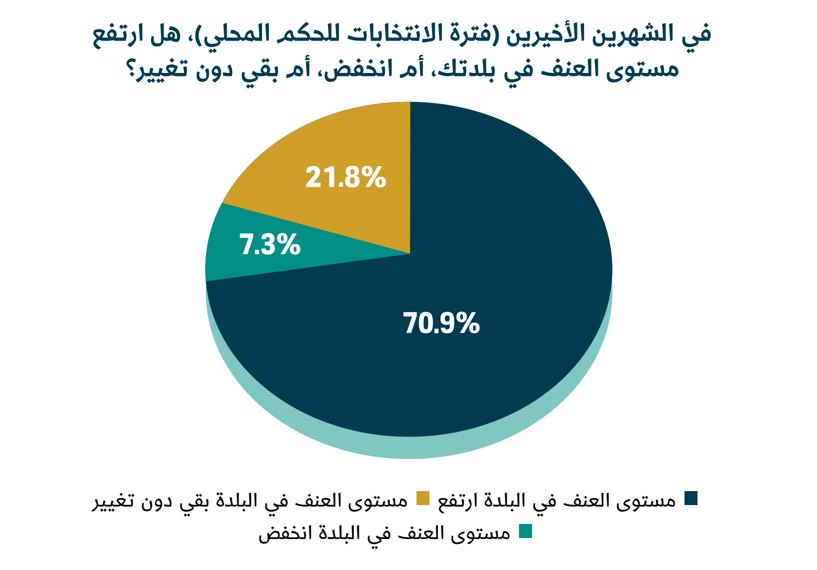

نتائج البحث تشير إلى أن الأغلبية العظمى (حوالي 71%) من المستطلعة آراؤهم من المجتمع العربي يعتقدون أن مستوى العنف في بلداتهم في فترة الانتخابات ارتفع. حوالي 22% من المستطلعة آراؤهم أشاروا إلى أنه حسب رأيهم لم يكن هناك أي تغيير يذكر بمستوى العنف، وفقط حوالي 7% من المستطلعة آراؤهم أشاروا إلى أن مستوى العنف في فترة الانتخابات للحكم المحلي في المجتمع العربي انخفض.

هذه المعطيات المقلقة ليست مفاجئة بالنظر الى العنف المتزايد حول الانتخابات الأخيرة للسلطات المحلية جسديّاً وافتراضيّاً. في بعض البلدات، كان هناك الكثير من المشاجرات بعد الإعلان عن نتائج الانتخابات. انسحب مرشح بارز في قلنسوة من المنافسة في الانتخابات بسبب تهديدات على حياته وحياة أفراد أسرته، وأيضاً في سلطات محلية في شمال البلاد حدثت مشاجرات وإضرام نار وإطلاق نار خلال فترة الانتخابات وبعدها.

جزء 3:

العلاقات بين المجتمع العربي والشرطة

3.1 خلفية

الأدب النظري الذي يتعاطى مع الشرطة لديه عدة أهداف عامة التي من المفترض أن تحققها الشرطة: تطبيق القانون، والحفاظ على النظام العام وتقديم الخدمات لكافة المجتمع. هذه الإعدادات الواسعة تعطي للسلطة التنفيذية وللشرطة مساحة كبيرة للمناورة وحرية التقدير فيما يتعلق بالأولوية المطلوبة وفيما يتعلق بطريقة تنفيذ الواجب المُلقى عليها. لكن، كلما كان المجتمع أكثر ديمقراطية، تكثر القيود المفروضة على الشرطة ويصبح توجهها متعسفاً أكثر، وأقل تهديداً، ويمكن انتقادها إلى حد كبير.

في كل دولة، الشرطة هي الهيئة المكلفة بتطبيق القانون الذي يمنحها صلاحية لاستخدام القوة لتنفيذ الاعتداء. لكن، بما أن الشرطة تعمل بين المدنيين، يجب أن تمارس صلاحياتها بحذر دون ممارسة القوة المفرطة. واستعمال القوة غير المناسبة هو السبب المركزي لخلق عدم الثقة في الشرطة وفي مؤسسات الدولة بشكل عام. وفقاً لهذا، فعلى الشرطة خلق آليات لمنع الاستخدام المفرط للعنف واتخاذ التدابير ضد رجال الشرطة الذين يستخدمون القوة غير المناسبة. بشكل عام، الضحايا الرئيسيون للعنف هم أبناء الأقليات، وهذا بسبب عدة عوامل تدفع رجال الشرطة للجوء إلى العنف ضد هذه المجموعات، مثل الأفكار المسبقة، وخشية وخوف رجال الشرطة من هؤلاء السكان، والشرطة التي تسمح بالتخلي عن العلاقة معهم (أمير، 1998).

في الواقع، علاقات الشرطة مع الفئات الاجتماعية تعكس إلى حد كبير الوضع الاجتماعي لتلك الفئات. من المعروف أن العلاقات بين مجموعات الأقليات القومية والعرقية وبين الشرطة في الدول الديمقراطية متوترة جداً. وتتميز هذه العلاقات بانتشار المواجهات العنيفة، وفي التمثيل الزائد لمجموعات الأقليات في مراكز الاعتقال، وفي مواقف سلبية للأقلية تجاه الشرطة، وفي انتقاد سلوك الشرطة غير المنصف لمعالجتها أمور الأقلية. وكلما زاد التوتر بين الأقلية والأغلبية، ازداد التوتر بين الأقلية والشرطة (خمايسي، 2005).

وللعلاقات بين الشرطة والمجتمع العربي في إسرائيل صفات متشابهة لعلاقات الكثير من الشرطة في أرجاء العالم مع الأقلية. من جانب الشرطة، يمثل هذا

الشيء بتخصيص موارد شرطية غير منصفة، بتواجد الشرطة الضئيل أو بتواجدها بشكل مكثف. المجتمع العربي من جانبه لا يثق في الشرطة، وهو غير مستعد لتقبل الشرطة كهيئة تفرض القانون وحتى تتجنب التوجه إليها لطلب خدماتها.

عداء الجمهور العربي تجاه الهيئة المسؤولة عن تنفيذ قوانين الدولة ناتج عن بعد واغتراب بين الشرطة والسكان في البلدات العربية. هذا الوضع نتج بسبب التواجد الضئيل لمنفذي القانون في هذه البلدات، وذلك بسبب توزيع غير كافٍ لعناصر الشرطة في محطات الشرطة التي تخدم السكان العرب. بالإضافة لذلك، فإن تواصل الشرطة مع العربي، مواطن إسرائيل، محدود نسبيّاً مقارنةً مع تواصلها مع المواطن اليهودي (خمايسي. 2005).

ويتوقع قادة المجتمع العربي، ورؤساء السلطات المحلية، والمواطنون العاديون خاصة، أن تعمل الشرطة على القضاء على العنف في ظل موجة العنف والجريمة المرتفعة في المجتمع العربي، لكن توقعاتهم لا تتحقق.

يتم بناء خطط، ذهاباً وإياباً، ولكن كما تُظهر النتائج، فهي ليست مُرضية، والمجتمع العربي لا يتلقى الخدمة المناسبة.

3.2 نتائج الاستبيان بالنسبة لمواقف المواطنين العرب تجاه الشرطة

رسم بياني 19: نسبة المواطنين الذين قدموا شكوى للشرطة من المواطنين الذين واجهوا تهديداً بالعنف أو عنف لفظي (مواطنون عرب)

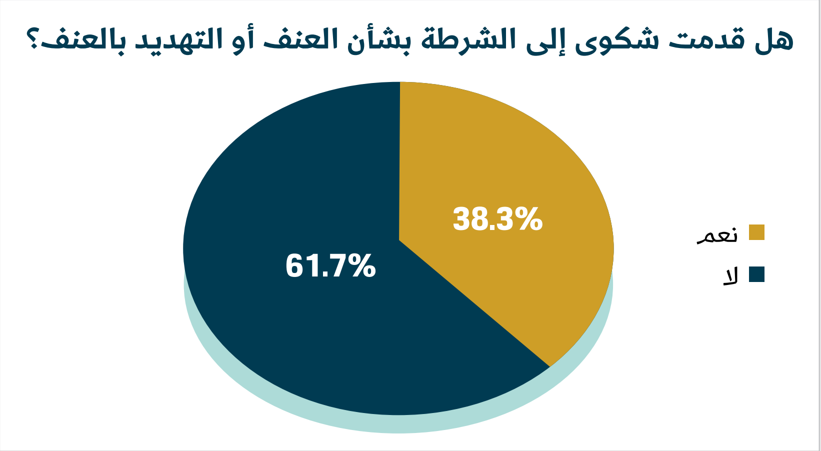

تشير النتائج إلى أنه في السنة الأخيرة، لم يقدم أكثر المستطلعة آراؤهم الذين

عانـوا مـن بعـض أشـكال العنـف في المجتمـع العربـي (حـوالي 62%)، شـكوى إلى الشرطة. وتشير هذه النتيجة إلى عدم الثقة الواضح للمواطن العربي في الشرطة. ويعتقـد مواطنـون كُثُر أن عـدم الثقة في سـلطات تنفيـذ القانـون وفي الشرطـة يـبرر البحـث عـن بدائـل لسـلطات القانـون مـن أجـل حـل المشـكلة.

رسـم بياني 20: مــواقـــف فـيـمـا يـتعـلق بجـودة العـلاج مـن قـبـل الشـرطة، حـسـب المجتمع

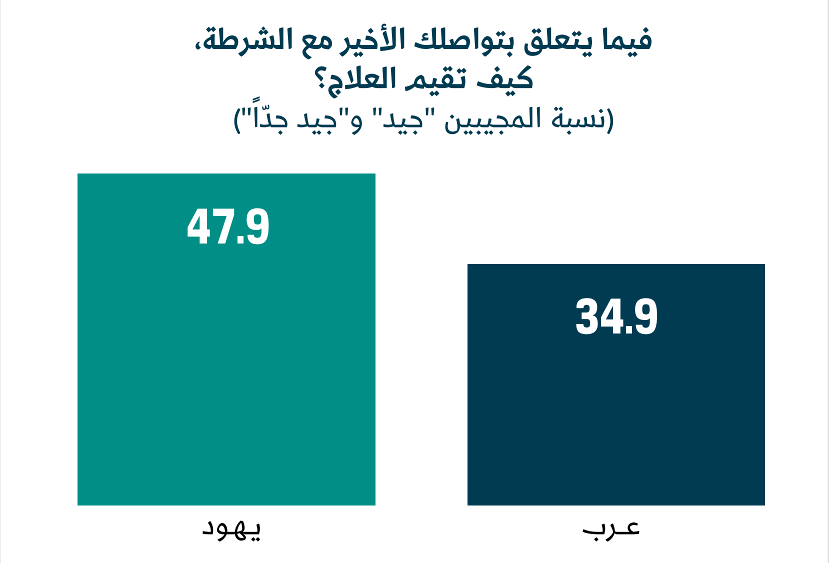

يُظهـر الـرسم البيـاني أن اليهـود يعتقـدون أن عـلاج الشرطـة لشـكواهم أفضـل مما يعتقـد العـرب. حـوالي 48% مـن المسـتطلعة آراؤهـم في المجتمـع اليهـودي (مقارنـة بنحـو 35% مـن المستطلعة آراؤهـم في المجتمع العربي) يعتقـدون أن معالجة الشرطة للشـكوى في تواصلهـم الأخـير معهـا كان جيـداً أو جيـداً جـدّاً. هـذه النتيجـة تتفـق مـع المعـروف عـن الفروقـات بـين المجموعـات العرقيـة في تعامـل مؤسسـات الدولـة تجاههـم. هنـا أيضـاً، النظـر للشرطـة كهيئـة معاديـة وغريبـة لـه تأثـير كبـير عـلى التقيـيم تجـاه معالجتهـا لشـكاوى المواطنـين العـرب. وحقيقـة أن الشرطـة ليسـت "مدنيـة"، وينظـر إليهـا كهيئـة أمنيـة، تؤثـر عـلى هـذا الشـعور.

رسم بياني 21: مواقف بالنسبة لعمل الشرطة في المجتمع العربي، حسب مجال النشاط (مواطنون عرب)

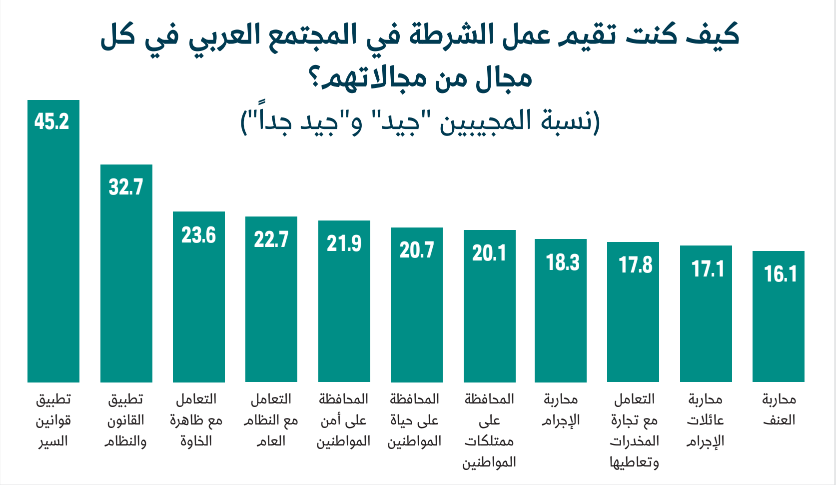

تشير البيانات إلى أن المستطلعة آراؤهم في المجتمع العربي يعتقدون أن الشرطة تعمل بشكل جيد في المجالات التي لها علاقة بتطبيق القانون. حوالي 45% من المستطلعة آراؤهم في هذا المجتمع أشاروا إلى أن عمل الشرطة في تطبيق قوانين السير جيد أو جيد جداً. بالإضافة لذلك، أشار حوالي 33% من المستطلعة آراؤهم إلى أن عمل الشرطة في تطبيق القانون والنظام في المجتمع العربي جيد أو جيد جدّاً. لكن الموضوع الذي حَظِي بأدنى تقييم هو محاربة العنف في المجتمع العربي: حوالي 16% من المستطلعة آراؤهم أشاروا إلى أن عمل الشرطة في هذا المجال جيد أو جيد جدّاً.

باقي المواضيع حصلت على تقييم مختلف. في أفضل تقييم، حظي التعامل مع ظاهرة الخاوة في البلدات العربية (حوالي 24% من المستطلعة آراؤهم أشاروا إلى أن عمل الشرطة في هذا المجال جيد أو جيد جدّاً)، التعامل مع النظام العام في المجتمع العربي (حوالي 23%)، المحافظة على أمن المواطن العربي (حوالي 22% من المستطلعين)، المحافظة على حياة المواطن العربي (حوالي 21% من المستطلعة آراؤهم أشاروا إلى أن عمل الشرطة في هذا المجال جيد أو جيد جدّاً)، والمحافظة على ممتلكات المواطنين العرب (حوالي 20%). المجالات التي حَظِيت بأدنى تقييم هي محاربة الإجرام في المجتمع العربي (حوالي 18% من المستطلعة آراؤهم أشاروا إلى أن عمل الشرطة في هذا المجال جيد أو جيد جداً)، والتعامل مع تجارة المخدرات وتعاطيها في المجتمع العربي (حوالي 18% من المستطلعين).

تشير النتائج إلى انتقادات واضحة من الجمهور العربي عن تعامل الشرطة مع مشاكل العنف والإجرام، وفي الحقيقة هو يعتقد أن الشرطة فشلت في التعامل مع هذه المشاكل في المجتمع العربي.

رسم بياني 22: الاستعداد لتقديم شكوى في الشرطة كضحية إصابة، حسب نوع الإصابة (مواطنون عرب)

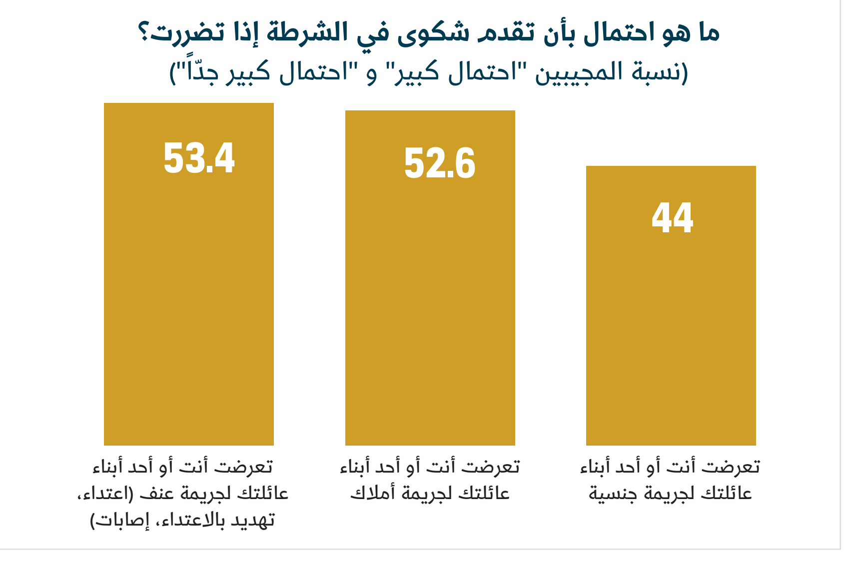

تشير النتائج إلى أن السيناريو الذي من المرجح أن يقدم فيه المواطن العربي شكوى في الشرطة هو عندما يتضرر المستطلع أو أحد أبناء بيته من جرائم عنيفة (حوالي 53%). من ناحية أخرى، السيناريو الأقل احتمالاً أن يقدم فيه مواطن عربي شكوى في الشرطة هو التضرر من جرائم جنسية- حوالي 44% من المستطلعة آراؤهم أشاروا إلى أن الاحتمال كبير إلى كبير جدّاً بأن يقدموا شكوى في الشرطة لهذه الجريمة. يمكن أن نعزو هذه النتيجة للانغلاق الذي يميز المجتمعات التقليدية فيما يتعلق بمشاكل الجنس والتحرش الجنسي، ويبدو أن المستطلعة آراؤهم يفضلون إخفاء الاعتداء أو معالجته بعيداً عن الأنظار.

رسم بيـاني 23: الاسـتعداد للشـهادة في الشرطـة حـول ضرر، حسـب نـوع الـضرر (مواطنـون عـرب)

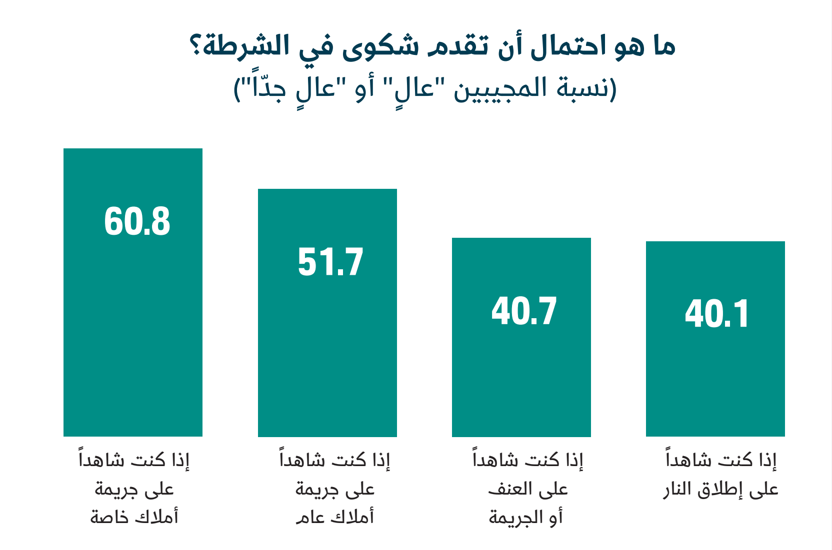

تشير النتائج إلى أن الاحتمال الكبير بأن يقدم مواطن عربي شكوى كشاهد في الشرطة هو عندما كان شاهداً على ضرر في الأملاك الخاصة. حوالي 61% من المستطلعة آراؤهم في هذا المجتمع أشاروا إلى أن هناك احتمالاً أو احتمالاً كبيراً بأنهم كانوا سيقدمون شكوى للشرطة في هذه الحالة. بالرغم من ذلك، الاحتمال الأقل لإمكانية تقديم شكوى للشرطة هو في حالة وجود شاهد لعملية إطلاق نار. حوالي 40% من المستطلعة آراؤهم أشاروا إلى أن هناك احتمالاً أو احتمالاً كبيراً بأنهم كانوا سيقدمون شكوى للشرطة في هذه الحالة.

حصلت باقي الحالات على مواقف مختلفة. الاحتمال بأن يشهد في الشرطة عن ضرر في الأملاك العامة أعلى من الاحتمال بأن يشهد عن جريمة عنيفة. حوالي 52% من المستطلعة آراؤهم أشاروا إلى أن هناك احتمالاً أو احتمالاً كبيراً بأن يقدموا شكوى عن ضرر في الأملاك العامة، بينما أشار 41% فقط إلى أن هناك احتمالاً أو احتمالاً كبيراً بأن يشهدوا عن جريمة عنيفة.

يبدو أن صاحب الشكوى المحتمل يحسب خطواته بعناية. الشخص الذي يلحق الضرر بالأملاك ليس بالضرورة عنيفاً ولا يهدد، وبالتالي، الاحتمال بأن يقدم شكوى عن فعله يصل لأكثر من 50%. من ناحية أخرى، إذا كان المعتدي عنيفاً

ويطلق النار من سلاح ناري أو يستعمل الأسلحة البيضاء، فإن صاحب الشكوى المحتمل يخاف من ردة فعل هذا الشخص بسبب عنفه. ويبدو أن أصحاب الشكوى لا يثقون في حماية الشرطة من المعتدي إذا شهدوا على أعماله.

رسم بياني 24: درجة الثقة في شرطة إسرائيل، حسب مجتمع

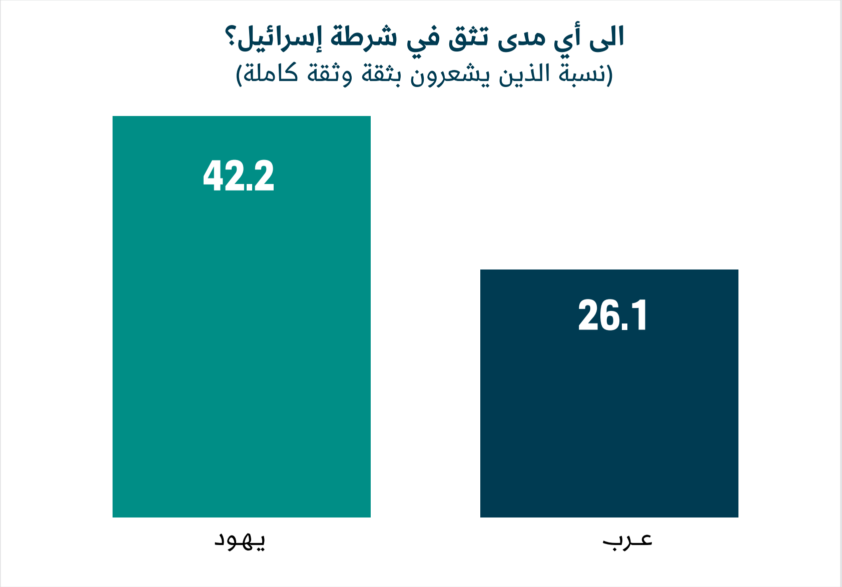

نسبة الثقة في الشرطة منخفضة من قبل اليهود والعرب، ولكن النتائج تظهر أن المجتمع **اليهودي** يمنح للشرطة **ثقة كبيرة** مقارنةً مع المجتمع العربي: حوالي 42% من المستطلعة آراؤهم اليهود أعربوا عن ثقة أو ثقة كبيرة في الشرطة، بينما 26% فقط من المستطلعة آراؤهم العرب أعربوا عن نفس مستويات الثقة في الشرطة.

3.3 تطورات في العلاقات بين الشرطة والمجتمع العربي عام 2018

يَرِد في هذا الجزء مسح لعلاقات الشرطة والمجتمع العربي عام 2018 مع التركيز على بعض القضايا المركزية التي لها تأثير حاسم على ثقة المواطنين العرب في الشرطة، وبالتالي أيضاً على شعورهم بالأمان الشخصي.

قتل مواطنين عرب من قبل الشرطة

منذ أحداث انتفاضة الاقصى في تشرن الأول 2000، لقي 56 مواطناً عربيّاً حتفهم على يد رجال شرطة. هذه الحالات من قتل مواطنين عرب على أيدي رجال الشرطة أوصلت التوتر الموجود أصلاً بين المواطنين العرب والشرطة إلى ذروته. رأى هؤلاء المواطنون هذا كدليل على أنه يُنظر إليهم على أنهم تهديد أمني في نظر الشرطة. ولذلك، زادت نسبة عدم الثقة والاغتراب من جانب المواطنين العرب بشكل كبير تجاه الشرطة.

في عام 2017، قُتل ثلاثة مواطنين عرب على يد الشرطة، وفيما يلي المستجدات فيما يتعلق بالتحقيقات في وفاتهم:

- في حادثة أم الحيران في تاريخ كانون الثاني 2017، قتل يعقوب أبو القيعان على يد شرطي، وفي أيار 2018 أعلن المدعي العام، المحامي شاي نيتسان، عن إغلاق ملف التحقيق في القضية، موضحاً أنه لا يوجد اشتباه بجريمة جنائية ضد رجال الشرطة.
- في حزيران 2017، قتل محمد طه، عمره 27 عاماً، في كفر قاسم، على يد حارس أمن يتبع لشركة خاصة كان يحرس مدخل محطة الشرطة في ذلك اليوم. الجمهور العربي ينظر لهذه الحادثة على أنها جريمة قتل بسبب دور الحارس في التظاهرة التي حدثت في نفس اليوم. لم يتم التحقيق مع مطلق النار كمشتبه به.
- في تموز 2017، قتل مهدي سعدي، عمره 22 عاماً، من سكان يافا، على يد شرطي في المدينة. في أيار 2019، تقرر إغلاق الملف الجنائي بحق الشرطي الذي أطلق النار عليه، وهكذا صَدَّق أعضاء في قسم تحقيقات الشرطة رواية الشرطي بأنه شعر بخطورة على حياته، وبالتالي أطلق النار.

إغـلاق ملفـات التحقيـق هـذه دون محاكمـة المتورطـين في هـذه الحـوادث يزيـد الشـعور لـدى العـرب بـأن حياتهـم لا تسـاوي حيـاة المواطنـين اليهـود.

في عام 2018 لم يُقتل أي مواطن عربي على أيدي الشرطة.

ضحايا القتل والقتل المتعمد في المجتمع العربي، 2018

خـلال العـام 2018، خـسر 71 مواطنـة ومواطنـاً عربيّـاً حياتهـم: 15 امـرأة و56 رجـلاً. أكبرهـم عـزام رضوان السـيوري، 66 عامـاً مـن يافـا، وأصغرهـم فرسـان خالـد مقلد أبـو عزيـز، 13 عامـاً مـن أم الفحـم. فرسـان وعـزام قتـلا خـلال أحـداث عائليـة.

45 مـن القتـلى في عـام 2018، هـم 63% مـن مجمـل المواطنين العـرب الذيـن قتلـوا هـذه السـنة، وقـد قتلـوا بالرصـاص، وهـو الوسـيلة الأكـثر شـيوعاً بـين وسـائل القتـل. السـكين هـي وسـيلة القتـل الثانيـة لقتـل المواطنين العـرب في عـام 2018، وبواسـطتها قتـل 11 شـخصاً (15%). بـاقي الضحايـا خـسروا حياتهـم عـن طريـق إضرام نـار في مبـنى، وعـن طريـق عبـوة ناسـفة، وعـن طريـق دهـس متعمـد باسـتخدام مركبـة.

لائحة 1: ضحايا القتل والقتل المتعمد في المجتمع العربي في العام 2018

	الاسم	البلدة	العمر	جنس الضحية	تاريخ الحدث
1	سلطان أبو كردود	النقب	49	ذ	9.1.2018
2	سامر عواد	يافة الناصرة	33	ذ	4.1.2018
3	أسعد أمارة	زلفة	35	ذ	12.1.2018
4	قصي سلطان	الطيرة	34	ذ	26.1.2018
5	مصطفى أبو سيف الاطرش	حورة	50	ذ	29.1.2018
6	محمد حاتم مصاروة	الطيبة	28	ذ	17.2.2018

	الاسم	البلدة	العمر	جنس الضحية	تاريخ الحدث
7	ربيع فريج	كفر قاسم	23	ذ	17.3.2018
8	مكرم جابر	الطيبة	29	ذ	31.3.2018
9	نزار جهشان	الناصرة	56	ذ	1.4.2018
10	محمد عبد الغني سعادة	أم الفحم	50	ذ	3.4.2018
11	شفيق أبو مقلد	أم الفحم	48	ذ	18.4.2018
12	فرسان خالد مقلد أبو عزيز	أم الفحم	13	ذ	18.4.2018
13	موسى محاميد	يافا	22	ذ	19.4.2018
14	يزيد مؤيد هبرات	ناعورة	26	ذ	25.4.2018
15	كرم ممدوح سلطان	الطيرة	22	ذ	29.4.2018
16	علي عامر	كفر قاسم	38	ذ	2.5.2018
17	زبيدة منصور	الطيرة	19	أ	13.5.2018
18	أكرم أبو عامر	الرملة	18	ذ	13.5.2018
19	رامي فطايرجي	يافا	22	ذ	13.5.2018
20	يوسف محاميد	أم الفحم	22	ذ	16.5.2018
21	نوريت ملوك	يافا	21	أ	17.5.2018
22	دياة ملوك	يافا	19	أ	17.5.2018
23	زاهي أبو القيعان	حورة	26	ذ	23.5.2018
24	عبد السلام عبده	قلنسوة	23	ذ	27.5.2018

	الاسم	البلدة	العمر	جنس الضحية	تاريخ الحدث
25	سمر خطيب	يافا	33	أ	29.5.2018
26	فادية قديس	يافا	52	أ	7.6.2018
27	محمد زيتاوي	زلفة	31	ذ	23.6.2018
28	محمد زياد مغربي	الرملة	25	ذ	27.7.2018
29	عدي أبو عمار	لقية	18	ذ	31.7.2018
30	رسمية مصالحة	دبورية	60	أ	30.7.2018
31	نورا أبو سلب	حورة	37	أ	12.8.2018
32	أحمد زهدي عثامنة	باقة الغربية	40	ذ	12.8.2018
33	عبدالله عمرية	إبطِن	21	ذ	19.8.2018
34	محمد حجاج	الطيرة	20	ذ	30.8.2018
35	ريما أبو حيط	الطيرة	19	أ	30.8.2018
36	رداد رداد	جسر الزرقاء	32	ذ	31.8.2018
37	يونتان نويسري	الرينة	24	ذ	1.9.2018
38	عزام رضوان	يافا	66	ذ	2.9.2018
39	تحرير سعد	يافا	28	أ	2.9.2018
40	مؤمن ضعيف	عارة	22	ذ	16.9.2018
41	محمد حماد محاميد	أم الفحم	33	ذ	17.9.2018
42	عفاف الجرجاوي	شقيب السلام	21	أ	25.9.2018
43	رؤوف كمال عطور	الرامة	24	ذ	28.9.2018

	الاسم	البلدة	العمر	جنس الضحية	تاريخ الحدث
44	قصي أمير عطور	الرامة	18	ذ	28.9.2018
45	نادر شقرة	يافا	30	ذ	9.10.2018
46	جميل عراقي	الطيرة	60	ذ	19.10.2018
47	كمال تفال	شفاعمرو	51	ذ	9.11.2018
48	سعد جبلي	الطيبة	24	ذ	13.11.2018
49	خليل أبو غانم	اللد	32	ذ	19.11.2018
50	منال فريزات	تل السبع	+40	أ	21.11.2018
51	زيد أحمد عسلة	عرابة	38	ذ	23.11.2018
52	عبد زايد أبو علي	أم الفحم	17	ذ	24.11.2018
53	يارا ايوب	الجش	16	أ	26.11.2018
54	حافظ حسين عيسى	نحف	38	ذ	27.11.2018
55	فهد القساسي	رهط	22	ذ	29.11.2018
56	أحمد سلامة حمدان	جلجولية	60	ذ	7.12.2018
57	إيمان أحمد عوض	عكا	28	أ	11.12.2018
58	رامي أبو جابر	كفر قاسم	32	ذ	12.12.2018
59	أشرف أبو قاعود	يافا	43	ذ	14.12.2018
60	محمد دياك	يافة الناصرة	22	ذ	15.12.2018
61	علي الأعصم	اللد	26	ذ	15.12.2018
62	جذوع الزبارقة	اللد	38	ذ	15.12.2018
63	آمنة الزبارقة	اللد	37	أ	15.12.2018

	الاسم	البلدة	العمر	جنس الضحية	تاريخ الحدث
64	حذيفة الحريري	جلجولية	21	ذ	18.12.2018
65	قعقاع الحريري	جلجولية	31	ذ	18.12.2018
66	عبده شمشوم	الرملة	25	ذ	21.12.2018
67	كريم الأجعر	رهط	16	ذ	23.12.2018
68	سليم شيخ جابر جبارين	أم الفحم	55	ذ	25.12.2018
69	شادية مسراطي	الرملة	29	أ	27.12.2018
70	محيي نصر الله	قلنسوة	43	ذ	29.12.2018
71	حسام أبو رجيبس	شفاعمرو	47	ذ	31.12.2018

لائحة 2: ضحايا القتل والقتل المتعمد في المجتمع العربي في العام، 2018 حسب الفئة العمرية

الفئة العمرية	عدد الضحايا	الجنس
20 وتحت	11	أ – 4 و ذ - 7
21 حتى 30	27	أ – 5 و ذ - 22
31 حتى 40	17	أ – 3 و ذ - 14
41 حتى 50	8	أ– 1 و ذ - 7
51 وما فوق	8	أ– 2 و ذ- 6

الفئة العمرية التي فيها أكبر عدد من الضحايا 21–30 وبعدها 31–40. حقيقة أن 44 من القتلى عام 2018 ينتمون لهذه الفئات العمرية تتوافق مع الادعاء بأن الشباب البالغين أكثر عُرضة للعنف والجريمة، لأنهم لم يكوّنوا عائلاتهم الخاصة

بعد، وبالتالي، فهم يميلون إلى المخاطرة أكثر من أبناء الـ 40 وما فوق. ومن المهم الإشارة إلى أن النزاعات على خلفية إجرام التي تبدأ بين الشباب، تحصد في أكثر الأحيان ضحايا أكبر سنّاً.

لائحة 3: ضحايا القتل والقتل المتعمد في المجتمع العربي، 2018، حسب محل إقامة الضحايا

لائحة 3 تعرض بترتيب تنازلي الـ 31 بلدة التي قَطَنَ فيها ضحايا القتل والقتل المتعمد في المجتمع العربي خلال عام 2018. على غرار 2017، يافا هي الأولى بعدد الضحايا وفيها 10 قتلى، تليها أم الفحم (7 قتلى)، وفي الـ 16 بلدة الأخرى، كانت هناك ضحية واحدة من كل بلدة.

	البلدة	الضحايا الذين قتلوا في البلدة	الضحايا الذين قتلوا خارج البلدة	الجنس	العدد الكلي
1	يافا	9	1	أ – 5 | ذ - 5	10
2	أم الفحم	7	0	ذ – 7	7
3	الطيرة	6	0	أ – 2 | ذ - 4	6
4	اللد	2	2	أ – 1 | ذ - 3	4
5	الرملة	4	0	أ – 1 | ذ - 3	4
6	جلجولية	1	2	ذ – 3	3
7	حورة	2	1	أ – 1 | ذ – 2	3
8	الطيبة	3	0	ذ – 3	3
9	كفر قاسم	1	2	ذ – 3	3
10	زلفة	0	2	ذ – 2	2
11	يافة الناصرة	2	0	ذ – 2	2
12	الرامة	2	0	ذ – 2	2
13	قلنسوة	2	0	ذ – 2	2

	البلدة	الضحايا الذين قتلوا في البلدة	الضحايا الذين قتلوا خارج البلدة	الجنس	العدد الكلي
14	رهط	2	0	ذ – 2	2
15	شفاعمرو	2	0	ذ – 2	2
16	إبطِن	1	0	ذ – 1	1
17	باقة الغربية	1	0	ذ – 1	1
18	الجش	1	0	أ – 1	1
19	جسر الزرقاء	1	0	ذ – 1	1
20	دبورية	1	0	أ – 1	1
21	لقية	1	0	ذ – 1	1
22	نحف	1	0	ذ – 1	1
23	نعورة	0	1	ذ – 1	1
24	الناصرة	1	0	ذ – 1	1
25	عارة- عرعرة في المثلث	1	0	ذ – 1	1
26	عكا	1	0	أ – 1	1
27	عرابة	1	0	ذ – 1	1
28	الرينة	1	0	ذ – 1	1
29	شقيب السلام	1	0	أ – 1	1
30	تل السبع	1	0	أ – 1	1
31	قرية غير معترف فيها في النقب	1	0	ذ – 1	1

لائحة 4: ضحايا القتل والقتل المتعمد في المجتمع العربي، 2018، حسب المنطقة الجغرافية

رغم أن المثلث الجنوبي يقطنه حوالي 8% من مواطني إسرائيل العرب، فإن نسبة الضحايا في هذه المنطقة خلال عام 2018 بلغت حوالي 23%، أي ما يقارب ثلاثة أضعاف عددهم النسبي في المجتمع. في منطقة الشمال، من ناحية أخرى، يقطن أكثرية مواطني إسرائيل العرب، ولكن نسبة ضحايا القتل والقتل المتعمد بلغت أقل قليلاً من الربع (21%).

المنطقة الجغرافية	الجنس	عدد الضحايا
الشمال	أ – 3 وذ -12	15
المثلث الشمالي	ذ -11	11
الساحل	ذ– 1	1
المثلث الجنوبي	أ – 2 و ذ -15	17
المركز	أ – 7 و ذ – 11	18
الجنوب	أ – 3 و ذ- 6	9

لائحة 5: ضحايا القتل والقتل المتعمد في المجتمع العربي – صورة متعددة السنوات

السنة	عدد القتلى في إسرائيل من مجمل السكان	عدد القتلى العرب	نسبة القتلى العرب من مجمل القتلى في إسرائيل	عدد النساء من مجمل الضحايا في المجتمع العربي
2018	116	71	61%	15
2017	122	67	55%	9
2016	102	64	62%	10
2015	111	58	52%	14
2014	118	61	51%	8
2013	114	56	49%	15
2012	120	68	56%	9
2011	150	62	41%	9
2010	140	73	52%	** لا توجد معلومات

معطيات القتل القطرية تستند على تقارير شرطة إسرائيل السنوية. ومعطيات المجتمع العربي تستند على المعلومات التي بحوزة مبادرات إبراهيم ومركز أمان.

مراكز الشرطة في البلدات العربية

في عـام 2018، افتتحـت خمسـة مراكـز جديـدة للشرطـة في البلـدات العربيـة (مجـد الكـروم، وعرعـرة في النقـب، وكفـر قـاسم، وكفـر ياسـيف وباقـة الغربيـة).

افتتاح محطـات الشرطـة في هـذه البلـدات قـد يزيـد مـن تواجـد الشرطـة، وسـيحظى المواطنـون العـرب بسـهولة أكـثر في الحصـول عـلى خدمـات مـن الشرطـة. وتؤمـن شرطـة إسرائيـل بـأن إقامـة مركـز للشرطـة يقـرب إليهـا السـكان مـن ناحيـة جغرافيـة ومـن ناحيـة فكريـة، وهكـذا تزيـد مـن ثقـة السـكان بهـا، وتقلـل مـن الجريمة والعنـف الشـديد. وفيما يتعلق بالعنـف في العائلـة، زُعِمَ أن عـدد الشـكاوى مـن قِبَـل السـكان ارتفـع في البلـدات الـتي تم فيهـا فتـح مراكـز للشرطـة، وذلـك بسبب إمكانيـة تقديم شـكوى بشـكل فوري لقرب محطة الشرطة لهـم، وليسـت هنـاك حاجـة للسـفر خـارج البلـدة.

جمعيـة **مبـادرات إبراهيـم** تعتقـد أن إقامـة محطـات شرطـة في البلـدات بحـد ذاتهـا ليسـت ضمانـاً لجـودة عمـل الشرطـة، أو نجاعتهـا وسـهولة الوصـول إليهـا. مـن أجـل تحقيـق الإمكانيـات الكامنـة في إنشـاء محطـات، يجـب التأكـد مـن أنهـا مصممـة وتعمـل كمراكـز خدمـة مـن السـهل الوصـول إليهـا، ومأهولـة بالكامـل، وأن طاقـم الموظفـين تلقـى تدريبـاً شُرَطيّـاً مـن أجـل المجتمـع العربـي، وأن تكـون اسـتجابة الشرطـة لتوجهـات المواطنـين سريعـة وفعالـة، وأن لديهـم مـوارد كافيـة وفقـاً لاحتياجـات المـكان، وإن عـدم الالـتزام بهـذه الـشروط، وإنشـاء محطـات للشرطـة في البلـدات العربيـة، قـد يزيـد فعـلاً مـن العزلـة وعـدم ثقـة المواطنـين العـرب في الشرطـة. عـلى سـبيل المثـال، اسـتغراق الشرطـة وقتًـا طويـلاً للوصـول إلى حادثـة عنـف عندمـا **يكـون** هنـاك مركـز للشرطـة في البلـدة يعطـي انطباعـاً بـأن "الشرطـة لا تهـتم بالعـرب".

فك رموز الجرائم

صـورة الشرطـة في المجتمـع العربـي تتأثـر إلى حـد كبـير مـن نسـبة فـك رمـوز الجـرائم الخطـيرة (خاصـة جـرائم القتـل)، ومـن نسـبة تقـديم المجرمـين للعدالـة. الفكـرة السـائدة بـين المواطنـين العـرب هـي أن نسـبة فـك رمـوز الجـرائم ضـد المواطنـين العـرب منخفضـة إلى حـد كبـير مقارنـة مـع فـك رمـوز الجـرائم في المجتمـع اليهـودي.

لكـن، وحسـب معطيـات شرطـة إسرائيـل، حـتى أيـار 2019، تم تقـديم لوائـح اتهـام لنصـف حـالات قتـل مواطنـين عـرب. في العـام 2017، تم تقـديم لوائـح اتهـام ضـد القتلـة (32 لائحـة اتهـام، بعـد مقتـل 64 مواطنـاً عربيّـاً أو قتلهـم بوحشـية).

باستثناء اعتقال المشتبه بهم وتقديم لوائح اتهام، من المهم جدّاً فرض عقوبات صارمة بموجب ما يسمح به القانون لجرائم العنف والجريمة. حالات القتل التي تنتهي في اتفاقية بين النيابة العامة والمتهم على سبيل المثال، يُنظر اليها غالبًا كتساهل مع القاتل، لذلك من المهم تكريس جهود لفك رموز قضايا الجريمة. بالإضافة إلى ذلك، ينظر إلى نشر الذرائع لاتخاذ القرار بشأن العقوبة أو بشأن الاتفاقية كأخبار جيدة بين المجتمع العربي، وهو أيضاً أداة مهمة لبناء الثقة من جانبها.

الحوار بين الشرطة والقيادة

فتح الحوار بين الشرطة وقيادة المجتمع العربي يلعب دوراً مهمّاً في بناء الثقة بين الأطراف.

تعتقد الشرطة الإسرائيلية، كقاعدة عامة، أنها تتلقى دعماً من رؤساء السلطات المحلية في المجتمع العربي في كل ما يتعلق بإنشاء محطات للشرطة. وهذا يتناقض مع الماضي، عندما قوبلت تصريحات رؤساء المجالس المحلية بشأن إنشاء مركز للشرطة بانتقادات شديدة من قبل السكان، وسيفقد رئيس المجلس الدعم وسيدفع ثمن ذلك هزيته في الانتخابات. ومع ذلك، فإن بعض رؤساء المجالس المحلية ما زالوا يعارضون إنشاء مراكز للشرطة في المنطقة التي تحت مسؤوليتهم، توجه يؤثر بشكل كبير على الأجواء العامة تجاه الشرطة في البلدة.

بالإضافة لذلك، تتبلور علاقات عمل مع رجال الدين في المجتمع الإسلامي لنقل رسائل للقضاء عن العنف والجريمة عن طريق الحديث عنها في المساجد وفي الصلاة.

من منطلق أهمية الحوار بين الشرطة وقادة المجتمع العربي، أقام مشروع "مجتمع آمن" التابع **لمبادرات إبراهيم عام** 2018 مؤتمرات إقليمية في كفر قاسم، وجسر الزرقاء، وطمرة. وشارك في المؤتمرات رؤساء المجالس المحلية في المنطقة، وهيئات مهنية في السلطات المحلية، وسكان فعّالون إلى جانب منظمات مجتمع مدني تتعامل -بشكل مباشر أو غير مباشر- مع مسائل الأمن الشخصي. شارك في المؤتمرات أيضاً ممثلو وزارات حكومية وممثلو مراكز الشرطة المحلية. هدف المؤتمرات أن تكون بمثابة منصة لمناقشة القضايا التي تقلق السلطات المحلية وعرض برامج وإجراءات وزارات الدولة المختلفة في هذا الخصوص.

تم تطبيق هذا النموذج في البداية من قبل **مبادرات إبراهيم**، وتم تبنيه لاحقاً من

قبل بعض مراكز الشرطة التي بادرت بإقامة مثل هذه المؤتمرات. على سبيل المثال، في آذار 2019، أقامت محطة زخرون يعقوب، التي هي أيضاً مسؤولة عن مركز الشرطة في جسر الزرقاء، مؤتمر لتحديد الخطوط العريضة لإنشاء شراكة بين المجتمع والشرطة ولتحقيق مبادرات جماهيرية للقضاء على العنف والجريمة.

آلية أخرى لتحسين الشراكة بين الشرطة والمجتمع في البلدات العربية هي "لجان استشارية". في هذه اللجان أعضاء فعّالون في المجتمع، ورئيس المجلس المحلي وأعضاء المجلس، وكبار المهنيين في السلطة المحلية، وقائد محطة الشرطة، وممثلون آخرون، وتجتمع هذه اللجان مرة كل شهرين ليحددوا **معاً** القضايا التي تقلق السكان والتي على الشرطة معالجتها. وتشكل هذه اللجان منصة مهمة للشرطة والهيئات المهنية لتقديم تقارير عما يحدث في المجالات المختلفة، كما أنها تتيح للمشاركين عرض قضايا في مجال عمل الشرطة بصورة شفافة ومتكافئة. في المناقشات التي تُعقَد في هذه اللجان للسكان الحق في القول والتعبير ما لا يقل عن ممثلي الشرطة.

الناطق الرسمي والإعلام للجمهور العربي

تعمل المديرية لتحسين خدمات الشرطة في المجتمع العربي على زيادة عدد الناطقين الرسميين للشرطة في المجتمع العربي، وتزعم شرطة إسرائيل أن جميع منشوراتها تنشر بالعبرية والعربية.

وبالفعل، فإن منشورات الشرطة في المنصات المختلفة -موقع شرطة إسرائيل في الإنترنت وفي شبكات التواصل الاجتماعي- تنشر أيضاً بالعربية. في صفحة الفيسبوك لشرطة إسرائيل في العربية، على سبيل المثال، كثيراً ما يتم طرح استفتاء في مواضيع مختلفة تتعلق بالشرطة، وكذلك أعمال الشرطة ذات العلاقة بالمواطنين العرب.

وتشير زيادة إعلام شرطة إسرائيل للمجتمع العربي إلى تحسن في مفهوم خدمة الشرطة كهيئة مطلوب منها توفير خدمات للمواطنين العرب، وتنظر إليهم كزبائن يجب إبلاغهم باستمرار بما يحدث من أجلهم.

3.4 متابعة تنفيذ قرار حكومة رقم 1402 من تاريخ 10 نيسان 2016

تحسين مستوى الأمن الشخصي في الوسط العربي وتعزيز الأمن في القدس

(يتعامل هذا التقرير مع تحسين مستوى الأمن في الوسط العربي فقط)

نص القرار

فرض على وزارة المالية ووزارة الأمن العام العمل من أجل تطوير خطة عمل متعددة السنوات للأعوام 2016-2010 من أجل تحسين مستوى الأمن الشخصي في الوسط العربي ومن أجل تعزيز الأمن في منطقة القدس (فيما يلي: خطة العمل متعددة السنوات) التي تشمل إنشاء مراكز شرطة جديدة، وتعزيز مراكز الشرطة الموجودة، وتعزيز أنظمة تشغيل إضافية، وتعزيز أنظمة الدعم في الشرطة بنسبة 2600 وظيفة جديدة بتكلفة 2 مليار شيقل، حيث يكون 1 مليار شيقل منها في أساس الميزانية. ومصادقة خطة العمل متعددة السنوات ستكون على النحو التالي:

المرحلة أ- في عام 2016، تُخصص وزارة المالية 500 نِصاب لموظفين في شرطة إسرائيل. لتنفيذ هذه المرحلة، ستخصص وزارة الأمن العام من ميزانيتها 100 مليون شيقل في أساس الميزانية. المبلغ المتبقي المطلوب للمرحلة أ من الخطة سيتم تخصيصه من قبل وزارة المالية كمبلغ مقطوع يصل إلى 100 مليون شيقل، إذا اقتضى الأمر والأخذ بعين الاعتبار وتيرة تنفيذ ميزانية وزارة الأمن الداخلي في عام 2016 وبطريقة لا تضر بنشاط وزارة الأمن الداخلي.

وضع ميزانية لـ 200 وظيفة من أصل 500 وظيفة المذكورة لسنة 2017 وما بعدها، ستتم مناقشتها في إطار مناقشات ميزانية عام 2017، وكلما لم يتم العثور على مصدر في إطار الميزانية المقررة للوزارة للأعوام 2017- 2019، سيتم تقليل التجنيد المستقبلي للشرطة في عام 2017 وفقاً لتكلفة الوظائف المذكورة. وافتتاح مراكز الشرطة الجديدة وتعزيز المراكز الموجودة يُحَدد بالتعاون مع وزارة المالية. كذلك، سيتم وضع مؤشرات وأهداف مفصلة لتطبيق مرحلة أ.

المرحلة ب- في إطار مناقشة ميزانية عام 2017، ستشكل وزارة الأمن الداخلي ووزارة المالية خطة لتطبيق خطة العمل متعددة السنوات في الأعوام 2017- 2020، بما فيها اختبار وتيرة تطبيق البرنامج والعثور على مصادر الميزانية التكميلية المطلوبة لتطبيق خطة العمل متعددة السنوات في هذه السنوات. هذا القرار لا يشكل موافقة للمرحلة ب من البرنامج متعدد السنوات، المشروط بإيجاد مصادر للميزانية المطلوبة 2017- [6]2020.

(6). https://www.gov.il/he/departments/policies/2016_des1402

عناصر القرار الرئيسية ونبذة عن تطبيقها

1. زيادة عدد عناصر الشرطة في البلدات العربية

1. إحدى الوسائل لزيادة الثقة تجاه الشرطة في البلدات العربية هي دمج عناصر كثيرة من الشرطة العرب في صفوف الشرطة.

منذ إقامة المديرية لتحسين خدمة الشرطة في المجتمع العربي، تمت زيادة عدد العناصر المسلمين في شرطة إسرائيل. من سنة 2016 وحتى نهاية 2018، تم تجنيد 550 عنصراً عربيّاً في صفوف الشرطة، و225 منهم انضموا للشرطة في سنة 2018.

من المهم الإشارة إلى أنه من مجموع هذه العناصر، انضمت إلى الشرطة خلال هذه السنوات 79 شرطية عربية، قسم كبير منهن سنة 2018. هؤلاء الشرطيات لهن أهمية كبيرة لأنهن يمنحن الشرعية للانضمام للشرطة بين المجتمع العربي. علاوة على ذلك، فهذه مساعدة كبيرة للنساء اللاتي يعانين من العنف في العائلة لأنهن يشعرن بارتياح عند التوجه لشرطية، وبالأخص إذا كانت عربية، أكثر من شعورهن بالراحة إذا توجهن لشرطي أو شرطية يهود.

وكما هو معروف، كل شرطي أو شرطية في شرطة إسرائيل ملزم بتلقي تدريب لمدة شهرين تقريباً في ظروف داخلية. هذا النوع من التدريب هو حاجز أمام النساء العربيات يحول دون انضمامهن للشرطة، إذ ما زال ابتعاد المرأة عن عائلتها لفترة طويلة نسبيّاً أقل قبولاً في المجتمع العربي من المجتمع اليهودي. وتعتقد الشرطة أن التدريب في هذا الشكل ضروري من أجل إعداد الشرطيين والشرطيات جيداً لمناصبهم والأخذ بعين الاعتبار طبيعة عمل الشرطي التي تتطلب ليونة في ساعات العمل، ويقظة مستمرة، ووورديات عمل طويلة.

2. زيادة القوى العاملة في مراكز الشرطة والشبكات الداعمة للمجتمع العربي: الخطة الخمسية خصصت ما يزيد على 1300 وظيفة لتعزيز القوى العاملة في مراكز الشرطة. في السنوات 2016- 2018 تم تخصيص 722 وظيفة، وما يقارب الـ 200 منها تم تخصيصها في سنة

2018، وهو عدد يحقق أحد أهداف الخطة الخمسية. والوظائف مخصصة لمراكز الشرطة الجديدة في البلدات العربية ولتعزيز المراكز القائمة.

3. المديرية لتحسين خدمات الشرطة في البلدات العربية تستعمل نظام دعم واسعاً وملائماً للاحتياجات الخاصة لكل مرشح، للمساعدة في تحسين فرص نجاحه في مرحلة الفرز.

خلال السنوات 2016- 2018 تم فتح 122 صف تحضيري، و48 منهم تم فتحهم في العام 2018. يتعلم في هذه الصفوف 1820 مرشح على مدار 2016-2018، و710 منهم تعلموا في هذه الصفوف في سنة 2018. في العام 2018 أقيمت 31 ورشة عمل للتحضير لامتحان القبول العملي (" تماسك") إضافة كبيرة لـ 81 ورشة عمل التي أقيمت في السنوات 2017-2018.

4. خلال السنوات 2016–2018، قدم حوالي 5700 مرشح السيرة الذاتية من أجل قبولهم في الشرطة، و 1700 منهم قاموا بذلك في سنة 2018. إعلان شرطة إسرائيل لتجنيد عناصر جديدة يظهر في منصات مختلفة: في الفيسبوك باللغة العربية، وفي موقع مكتب التجنيد للشرطة، وفي الكليات، وفي الجامعات، وفي مكاتب العمل، وفي المجالس المحلية، وعن طريق المسرحين من المنظمة، وفي الحركات الشبابية، وفي مكاتب توجيه الجنود المسرحين. وطريقة أخرى للإعلان عن التجنيد هي "صديق يُحضر صديقاً"، وهذه الطريقة كانت ناجحة.

2. إطار التأهيل لعناصر الشرطة في البلدات العربية وكذلك لعناصر الشرطة العرب

المديرية لتحسين خدمات الشرطة في البلدات العربية تشغل نظاماً يدعم عناصر الشرطة العرب وعناصر الشرطة غير العرب، والذين يخدمون في مراكز الشرطة في البلدات العربية.

ويتلاءم تدريب عناصر الشرطة العرب مع التحديات التي يواجهونها في ظل الاستنكار وعدم الثقة بين المجتمع العربي والشرطة. ومن أجل التدريب، أعدت المديرية مواد مكتوبة تصف هذه التحديات الخاصة

للشرطيين العرب وطرق التعامل معها. بالإضافة لذلك، تقيم المديرية تدريبات لموظفي تدريب عناصر الشرطة العرب، كي يطلعوهم على هذه التحديات وتزويدهم بأدوات لمساعدة عناصر الشرطة الجديدة في هذا التعامل المعقد.

وطورت المديرية لتحسين خدمات الشرطة في البلدات العربية تدريبات إضافية لعناصر الشرطة الذين يعملون في مراكز شرطة في هذه البلدات. وتتم هذه التدريبات في البلدة نفسها، وهي مخصصة لتعميق معلومات عناصر الشرطة عن المجتمع العربي. وتتضمن هذه التدريبات معلومات متعلقة بالدين الإسلامي، والأعياد، والعادات، ومميزات المجتمع (مجتمع محافظ، مكانة الرجال والنساء)، وأكثر.

بالإضافة إلى المعلومات المهمة، فإن هذه التأهيلات تكون منصة لمشاركة عناصر الشرطة زملاءهم بالتساؤلات التي يواجهونها، والتي على الأغلب تكون خاصة بالمجتمع العربي.

3. بلورة خطة متعددة السنوات للسنوات 2017-2020

خطة داخل المنظمة لتحسين خدمات الشرطة للمجتمع العربي

إقامة المديرية لتحسين خدمات الشرطة في البلدات العربية هي خطوة مهمة في تحسين خدمات الشرطة للمجتمع العربي وللعمل معه.

إلى جانب برامج مثل "نجم الشمال" الذي تشغله الشرطة في منطقة الشمال ويتضمن ورشات عمل لتحسين الكفاءات الثقافية لعناصر الشرطة مع التركيز على المجتمع العربي، تم تطوير برامج جديدة، من بينها برنامج خاص لسكان الجنوب البدو. الهدف من البرنامج تحضير المرشحين لمرحلة الفرز في الشرطة.

4. إنشاء مراكز شرطة جديدة في البلدات العربية وتعزيز المراكز الموجودة

- وفقاً لبرنامج وزارة الأمن الداخلي، فبحلول 2020، سيتم بناء مراكز شرطة جديدة في البلدات الآتية: سخنين، إكسال، المغار، كفر كنا، طمرة، مجد الكروم، جسر الزرقاء، باقة الغربية،

عكا، قلنسوة، كفر قاسم، أم الفحم، طوبا الزنغرية، عرعرة في النقب، كفر ياسيف.

- حتى الآن، خلال السنوات 2016- 2018، تم إنشاء مراكز شرطة جديدة في سبع بلدات:
- في عام 2017، افتتحت مراكز شرطة جديدة في جسر الزرقاء وكفر كنا.
- في عام 2018، افتتحت مراكز شرطة جديدة في مجد الكروم، وعرعرة في النقب، وكفر قاسم، وكفر ياسيف، وباقة الغربية.
- تم إنشاء محطة طمرة أيضاً، لكنها تقع خارج المدينة، ولذلك، لن نحسبها في تعداد مراكز الشرطة الجديدة في المجتمع العربي. ومن المتوقع أن يتم نقل المركز إلى بناية في طمرة في آب 2019. وعن تأثير المراكز الجديدة، تعتقد شرطة إسرائيل أن فتح المراكز زاد من ثقة السكن في الشرطة، وأدى إلى هبوط في نطاق الجريمة والعنف الشديد، وزاد بشكل ملحوظ عدد التوجهات للشرطة وبما في ذلك توجهات في القضايا المتعلقة في العنف في العائلة. وهذا بفضل إمكانية تقديم شكوى بشكل أسرع من الماضي دون الاضطرار للسفر خارج البلدة، الأمر الذي يتطلب في بعض الأحيان إلى استعدادات خاصة، بالأخص من جهة النساء المهددات من قبل أزواجهن. باستثناء المعلومات الجزئية لدى الشرطة عن تأثير المراكز الجديدة على مدى الجريمة والعنف في البلدات، يبدو أن هناك حاجة ملحة لقياس تجريبي وموضوعي لهذا الموضوع، من بين أمور أخرى، لأن هناك العديد من الهيئات في المجتمع العربي تدعم معارضتها لإنشاء مراكز شرطة في البلدات بفكرة أن المراكز التي أقيمت في البلدات لم تقلص من العنف، بل أدت إلى زيادته.
- تقليص في الميزانية بقيمة 400 مليون شيقل المخصصة للقضاء على العنف في المجتمع العربي ألحق ضرراً بإمكانية إنشاء مراكز شرطة إضافية في عام 2018، ومن المتوقع أن يستمر تأثيره أيضاً في السنوات القادمة. المفتش العام السابق للشرطة، رئيس الأركان روني الشيخ، أعرب عن استيائه من القرار لتقليص الميزانية في الفترة التي تعمل فيها شرطة إسرائيل لزيادة عمل الشرطة في المجتمع العربي.

- خلال عام 2018، تم الحصول على موافقة من مكتب التخطيط، سيتم بموجبها تخصيص قطعة أرض للشرطة لإنشاء مراكز شرطة في البلدات العربية كجزء من المناقشات حول تخصيص الأراضي العامة والاستخدامات المسموح بها. هذه الاتفاقية تسمح بإنشاء مراكز شرطة حتى لو عارضت السلطة المحلية ذلك. هذه الخطوة تساعد الشرطة بأن تحقق برنامجها بإنشاء مراكز شرطة في البلدات العربية، وهكذا تزيد من تواجدها في هذه البلدات.

جزء 4:

توصيات

فيما يلي التوصيات الأساسية لتحسين الأمن الشخصي لدى المواطنين في البلدات العربية:

1. **تكوين طاقم مشترك بين الوزارات للقضاء على العنف والجريمة في المجتمع العربي**: سيقوم هذا الطاقم بتخطيط وتنفيذ برامج نظامية تشمل القضاء على هذه الظواهر أثناء معالجة الأسباب العميقة التي أدت إلى تشكلها. وهذا بسبب التمثيل الزائد للمواطنين العرب، سواء كضحايا للجريمة أو مرتكبي جرائم ومرتكبي عنف، وبسبب أن حقيقة وباء العنف أصبحت عقبة حقيقية أمام التنمية الاقتصادية والاجتماعية في البلدات العربية. ويجب أن يشمل هذا الطاقم ممثلين من قادة المجتمع العرب الذين كانوا شركاء لتخطيط وتنفيذ البرنامج.

2. **تواجد ثابت نافع للشرطة في البلدات العربية**: على الرغم من الأهمية الكبيرة لإنشاء مراكز جديدة في البلدات العربية، ولكنها في حد ذاتها ليست ضماناً للأمن الشخصي للمواطنين. لذلك، فعلى الشرطة تبني نهج خدمة أساسه المجتمع تجاه السكان. ومطلوب بذل مجهود كبير في تحليل الجرائم بشكل عام وجرائم القتل بشكل خاص، لأنه الشرط لكسب ثقة الجمهور. بالإضافة لذلك، من أجل تحقيق الإمكانات الكامنة في إنشاء مراكز، يجب التأكد من أنها مصممة وتعمل كمراكز خدمات متاحة، وأنها مأهولة، وأن الطاقم تلقى تدريباً خاصّاً بالمجتمع العربي، وأن استجابة عناصر الشرطة لتوجهات المواطنين سريعة وفعالة، وأنها تحظى بموارد كافية وفقاً لاحتياجات المكان. ومن أجل تمكين شرطة إسرائيل من التواجد في البلدات العربية، يجب إلغاء التقليص البالغ 400 مليون شيقل الذي تم تحديده في عام 2018، وهي ميزانية مخصصة لبناء مراكز الشرطة في هذه المجتمعات.

3. **حوار مؤسسي بين الشرطة والمجتمع**: هناك أهمية كبيرة في آليات التواصل المنتظم بين مستوى القيادة في مراكز الشرطة والجمهور.

وستتيح هذه الآليات الشفافية والتبليغات من قبل الشرطة تجاه السكان، والتنسيق بين العناصر المعالجة وتحديد أولويات التحديات وتخصيص الموارد.

4. **إقامة "مجمعات خدمات الطوارئ" في البلدات العربية**: انعدام خدمات طوارئ (إطفائية وإنقاذ ومراكز إسعافات أولية وحصانة) يزيد من انعدام الأمن الشخصي عند المواطنين العرب. لذلك، يجب إقامة مراكز تشمل محطات شرطة، ومحطات إطفائية وإنقاذ، وغرف للطوارئ أو الإسعاف الأولي و"غرفة طوارئ" محلية. ولهذه المراكز مصداقية من ناحية تنفيذية واقتصادية، وتزيد الشرعية تجاه الشرطة كخدمات منقذة للحياة.

5. **منح أفضلية لمحاربة قضية السلاح غير المرخّص في البلدات العربية**: السلاح غير المرخص هو أحد الأمور المثيرة للعنف المركزي في البلدات العربية. ويجب تأسيس حملات تسليم السلاح طوعاً من خلال التعهد بالسرية والحصانة من التقدم للقضاء. وفي الوقت ذاته، يجب زيادة حملات تطبيق القانون في هذا المجال والقبض على السلاح والتشديد في العقوبة على جرائم السلاح.

6. **انزال العقوبات الشديدة اتجاه المجرمين** - هناك احساس قوي لدى الجمهور العربي أن العقوبات التي تنول بحق المجرمين خفيفة جداً، لذلك لا تشكل العقوبات رادع.

7. **حل مشكلة عرض الأراضي المحدود في المجتمع العربي**: زيادة عدد الأراضي المحدود والمصادقة على مشاريع بناء في البلدات العربية هما أمران ضروريان للحد من التوترات ومن ضائقة البناء والسكن في المجتمع العربي. في الوقت ذاته، يجب تسريع إقامة مدن عربية جديدة: في الجليل والمثلث والنقب.

8. **زيادة تواجد مؤسسات الدولة في البلدات العربية:** تواجد الدولة ومؤسساتها في البلدات العربية تمنح السكان الشعور بالتبعية للدولة. وإضافة إلى ذلك، فإن هذا الأمر يعني أن القانون والنظام تنطبق عليهم أيضاً. لذلك، فإنه من المهم أن الخدمات والمؤسسات المتواجدة في البلدات اليهودية، تحظى بتواجد مماثل في البلدات العربية مثل خدمات البنوك والتأمين الوطني والمراكز الجماهيرية والنوادي الرياضية التابعة لـ"مفعال هبايس" وما شابه.

9. **التربية ضد العنف**: ترسخت في بعض المناطق في المجتمع العربي معايير خاصة مثل امتلاك واستخدام السلاح إلى جانب العنف ضد المرأة، وما زالت هذه المعايير شرعية في المناطق ذاتها. لذلك، يتوجب تطوير وتنفيذ برامج للتربية ضد العنف ضمن إطار التربية المنهجية واللامنهجية في البلدات العربية. ويجب ملاءمة هذه البرامج مع خصائص المجتمع العربي.

10. **معالجة العائلات المعرّضة للفقر والعنف**: يجب توسيع برامج المعالجة للعائلات التي تعاني من ضائقة والمساعدة المقدمة لهم. ويجب تطوير برامج للشباب المهمشين مع تحديد وظائف لمعالجين وعاملين اجتماعيين بما يتوافق مع مؤشر الفقر والعنف في البلدات.

11. **مواجهة ظاهرة العنف ضد النساء**: بهدف القضاء على ظاهرة العنف ضد النساء، يجب توسيع التعريف القانوني للعنف العائلي ليشمل أنواع العنف المختلفة في العائلة، وليس فقط العنف بين الزوجين، ويجب توسيع مشروع الأخصائيين الاجتماعيين والشرطة في البلدات العربية من أجل توفير حل مناسب للنساء اللواتي يعانين من العنف من أزواجهن.

المصادر

אבו-עסבה ואחרים. 2013. **מוכנות היישובים הערביים לחירום**. ירושלים: יוזמות קרן אברהם.

אבו-עסבה, ח'אלד, ג'יוסי וורוד ונעמה צבר-בן יהושע. 2011. "זהותם של בני נוער פלסטינים אזרחי ישראל, מידת הזדהותם עם המדינה ועם התרבות היהודית וההשתמעויות למערכת החינוך. **דפים: כתב עת לעיון ולמחקר בחינוך של מכון מופ"ת**, 52, עמ' 11-46.

אוסצקי-לזר, שרה. 2001. "עיצוב יחסי יהודים-ערבים בעשור הראשון". בתוך: אניטה שפירא (עורכת), **מדינה בדרך: החברה הישראלית בעשורים הראשונים** (עמ' 61-71). ירושלים: מרכז זלמן שזר לחקר תולדות העם היהודי.

אלחאג', מאג'ד. 1997. "זהות ואוריינטציה בקרב הערבים בישראל: מצב של פריפריה כפולה". **מדינה, ממשל ויחסים בינלאומיים**, 41-42, עמ' 104-122.

אמיר, מנחם. 1998. **כח בפיקוח: התנהגות אלימה של שוטרים - אנשים, מצבים וארגון**. ירושלים: מדינת ישראל, המשרד לביטחון הפנים, לשכת המדען הראשי.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. 2016. **אוכלוסייה**. ירושלים, http://www.cbs.gov.il/pub-lications16/yarhon0416/pdf/b1.pdf).http://www.cbs.gov.il/publications16/yarhon0416/pdf/b1.pdf).

ועדת אור. 2003. **ועדת חקירה ממלכתית לבירור התנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים בחודש אוקטובר 2000**. ירושלים.

חמאיסי, ראסם. 2005. "עיור והתעיירות ביישובים הערבים בישראל". **אופקים בגאוגרפיה**, 64-65, עמ' 293-310.

חמאיסי, ראסם. 2012. "הטרנספורמציה מכפריות לעירוניות בקרב היישובים הערבים בישראל". **אופקים בגאוגרפיה**, 81-82, עמ' 122-142.

יוזמות קרן אברהם. 2009. **החברה הערבית בישראל: אוגדן מידע**. ירושלים: יוזמות אברהם.

מזלי, רלה, בן נתן, סמדר, חכלילי, ניב, ולובצקי, גלית. 2017. **לא נצור: נשק קל במרחב האזרחי - כמה כלים וכמה פיקוח?** פרויקט "האקדח על שולחן המטבח", תל-אביב: אשה לאשה - מרכז פמיניסטי.

מנאע, עאדל. 2008. **ספר החברה הערבית בישראל (2) : אוכלוסייה, חברה, כלכלה**. ירושלים: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.

נתנאל, נחשון שמחה. 2018. **משטרת ישראל והמגזר הערבי: אמון ואכיפה**. ירושלים: המכון לאסטרטגיה ציונית.

סמוחה, סמי. 1999. **אוטונומיה לערבים בישראל?** רעננה: המרכז לחקר החברה הערבית בישראל.

סמוחה, סמי. 2012. **לא שוברים את הכלים: מדד יחסי ערבים-יהודים בישראל 2012**. חיפה וירושלים: אוניברסיטת חיפה והמכון הישראלי לדמוקרטיה.

סמוחה, סמי. 2013. **לא שוברים את הכלים: מדד יחסי יהודים ערבים בישראל 2012**. חיפה וירושלים: אוניברסיטת חיפה והמכון הישראלי לדמוקרטיה.

סנטו, יואב ועלי נוהאד. 2008. **עמדות והערכות ציבור הערבים אזרחי ישראל כלפי משטרת ישראל**. ירושלים: דיאלוג ולשכת המדען הראשי במשרד לביטחון הפנים.

סעדה, רסול, שטיין, עדי ועלי נוהאד. 2018. **מדד הביטחון האישי: אלימות, פשיעה ושיטור ביישובים הערבים** - דו"ח 2017. ירושלים: יוזמות אברהם.

עלי, נוהאד. 1998. **התנועה האסלאמית בישראל: אידיאולוגיה, מטרות ומאפיינים מיוחדים**. חיפה: אוניברסיטת חיפה (עמ' 18-32).

עלי, נוהאד. 2007. "תפיסת 'אל-מוגתמע אל-עצאמי' של התנועה האסלאמית בישראל". בתוך: אלי רכס (עורך), **המיעוט הערבי בישראל והבחירות לכנסת ה-17** (עמ' 100-110). תל-אביב: אוניברסיטת תל-אביב, מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה ותוכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי.

עלי, נוהאד. 2009. "שינויים בזהות ותמורות בעמדות בקרב תומכי התנועה האסלאמית בישראל ומתנגדיה". בתוך: ראסם ח'מאיסי (עורך), **ספר החברה הערבית בישראל (3): אוכלוסייה, חברה, כלכלה** (עמ' 304-324). ירושלים: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.

עלי, נוהאד. 2013. **בין עובדיה לעבדאללה: פונדמנטליזם יהודי ואסלאמי בישראל**. תל-אביב: רסלינג.

עלי, נוהאד. 2014. **אלימות ופשיעה בחברה הערבית בישראל: קונספירציה ממסדית או פשיעה תרבותית**. חיפה: אוניברסיטת חיפה, המרכז היהודי ערבי ומרכז אמאן.

רכס, אלי, ורודינצקי, אריק. 2009. **החברה הערבית בישראל: אוגדן מידע**. ירושלים: יוזמות אברהם.

שנהב, יהודה. 2012. "הפוליטיקה והתיאולוגיה של התרגום: כיצד מתרגמים נכבה מערבית לעברית?" **סוציולוגיה ישראלית**, 14/1, עמ' 157-184.

Al-Haj, Majid .2004. “The Status of the Palestinians in Israel: A Double Periphery in Anethno-National State”. In A Dowty (ed.), *Critical Issues in Israeli Society* (pp. .109–126), Westport, CT: Praeger

Ali, Nohad. 2004. “Political Islam in an Ethnic Jewish State: Its Historical Evolu-’ .tion and Contemporary Challenges”. *Holy Land Studies*, 3/1, pp. 69-92

Ali, Nohad. 2019. “Arab-Palestinian in Israel: Sociological Profile”. In M. Haj-Ya-‘ hia, I, Levav, and O, Nakash (eds.), *Mental Health among Palestinians in Israel*. .Indiana: Indiana University Press

Al-Atawneh, Muhamad, and ’Ali, Nohad. 2018. *Islam in Israel: Muslim Communi- .ties in Non-Muslim States***.** Cambridge: Cambridge University Press

and the police in Arab communities should be expanded.

This is the second annual report published by the **Abraham Initiatives** in Partnership with the **Samuel Neeman Institute** at the Technion, and the first to adopt a format of an annual index reflecting the attitudes of Arab citizens on issues relating to policing and violence. The report also seeks to monitor the work of the police in the Arab population and the implementation of Government Decision 1402 for enhancing personal security in the Arab sector.

The Safe Communities project and this report does not include residents of East Jerusalem or individuals who are not citizens of the State of Israel. This reflects the specific focus of the **Abraham Initiatives** on promoting integration and equality among Arab and Jewish citizens of the state.

We would like to thank the authors of this report, Dr. Nuhad Ali and Ruth Lewin-Chen. Special thanks to Adv. Rasool Saada, who was the joint director of the Safe Communities project during the period covered by this report.

Dr. Thabet Abu Ras **Amnon Be'eri-Sulitzeanu**

Co-Directors of the Abraham Initiatives

Prof. Moshe Sidi

Director of the Samuel Neeman Institution at the Technion

there is a widespread feeling among the Arab public that the penalties imposed on offenders are too light, and therefore do not create effective deterrence.

7. **Addressing limited availability of land in Arab society** – Comprehensive building and urban design plans and freeing frozen land zones is central for the reduction of tension surrounding housing across Arab society. In parallel, state-led initiatives should push for the development and construction of new new Arab cities in the Galilee, the "Triangle," and the Negev.

8. **Enhancing the presence of state institutions in the Arab communities** – the availability of state services in Arab communities can improve the relationship between Arab citizens and the state. it is important that services and institutions that are present in Jewish communities will also be present in Arab communities – including banking services, National Insurance, community centers, sports centers, etc.

9. **Education against violence** – in some parts of Arab society, use and ownership of firearms and the legitimization of violence against women have become norms and socially acceptable. Accordingly, there is a need to develop and operate educational programs against violence in formal and non-formal education frameworks in the Arab communities. These programs should be adapted to the characteristics of Arab society.

10. **Attention to families prone to poverty and violence** – programs and social services should be extended to families suffering from poverty and violence. There is also a need to develop programs for marginalized youth, including the allocation of staff positions for caregivers and social workers in accordance with the poverty and violence indexes for the communities.

11. **Addressing the phenomenon of violence against women** – as part of the eradication of violence against women, the legal definition of domestic violence should be expanded to include various forms of violence within the family, and not only violence between partners. The joint program of social workers

ing higher public trust. In order to realize the inherent potential in opening the stations, it is important to ensure that the police stations are designed and function as accessible service centers; they are fully staffed; heir teams receive special training for work in Arab society; they provide a rapid and efficient response for citizens; and they receive adequate resources in accordance with local needs.

In order to ensure a positive police presence in the Arab communities, the budget cut of NIS 400 million for the construction of police stations in these communities must be revoked.

3. **Institutionalized dialogue between the police and the community** – permanent mechanisms for dialogue between the command level at the police stations and the public are very important. These mechanisms will ensure police transparency and accountability toward the residents, coordination between relevant bodies, and the setting of priorities for challenges and for the allocation of resources.
4. **Establishing "emergency service centers" in the Arab communities** – the lack of emergency services (fire-fighting and rescue services, Magen David Adom, and civil defense) exacerbates the lack of personal security among Arab citizens. Accordingly, centers should be established and include police services, fire and rescue station, ER or emergency medical services. These centers make sense both operationally and economically and will enhance the legitimacy of the police as a life-saving service.
5. **Prioritizing attention to illegal weapons in the Arab communities** – illegal weapons are one of the main causes of violence in the Arab communities. Weapon amnesties should be formalized, while ensuring anonymity and protection from prosecution. At the same time, enforcement operations and the seizure of weapons in this field should be increased, and penalties for weapons offenses should be increased.
6. **Increased penalties for perpetrators of violence** - Today

portant tool for managing the lives of Arab citizens, actually in itself becomes the arena for violent conflict.

Role of the Abraham Initiatives

The **Abraham Initiatives** attaches the utmost importance to combating violence in Arab society in Israel. To this end, the Abraham Initiatives established the Safe Communities Initiative in an effort to promote a service-oriented and positive policing approach toward Arab citizens. The project seeks to encourage mechanisms for dialogue between the police and the community; education against violence in schools; and the establishment of life-saving services in Arab communities. The initiative is co-managed by Ola Najami-Yousef and Ruth Lewin-Chen.

The following are key recommendations for improving personal security in Arab communities:

1. **An inter-ministerial task-team should be established to eradicate violence and crime in Arab society**. This team will plan and implement a comprehensive and systemic plan for significantly lowering crime and violence threatening Arab society, including attention to their underlying causes. This specific attention is needed due to the over-representation of Arab citizens both among the victims of crime and among perpetrators of crime and violence, and to the fact that violence has become a major obstacle to economic and social development in the Arab communities. Such a team must include representatives of the leadership of Arab society as partners in preparing and implementing the plan.
2. **A permanent and positive police presence in the Arab communities**. Establishing new police stations in the Arab communities is important, but in itself it does not guarantee the personal security of citizens. Accordingly, the police should adopt a service-oriented and community-based approach toward the residents. There is a need to take measures to solve crimes in general, and murder cases in particular, this is critical to secur-

Government Policy & Budgeting:

The monitoring of the implementation of Government Resolution 1402 shows that: (A) The number of police officers in Arab communities has increased. From 2016 through the end of 2018, 550 Arab police officers were recruited (225 joined in 2018). During the same period, 79 Arab women joined the police force, mainly in 2018. (B) The Arab Society Service Authority is running a broad-based support system including personal training for the needs of candidates for service in the police addressing the challenges they face; (C) The Authority also runs training programs for personnel involved in training Arab police officers, as well as specific training on the local level for officers in police stations in Arab communities, highlighting the need for cultural sensitivity in contacts with Arab civilians.

However, it is important to note that budget cuts of 400 million NIS in 2018 have severely impacted the construction of new police stations in Arab towns and Israel's socio-geographic periphery. The budget cuts were sharply criticized by the State Comptroller, who found that the Ministry for Personal Security did not consult with the police and failed to understand the operational and financial damage the decision will cause to the police.(1)

Municipal Elections 2018:

A chapter in the report is devoted to the period of municipal elections, often characterized by the intensification of power struggles in Arab local authorities. In some cases, these struggles lead to damage to property, injuries, and even the loss of life. The survey findings support this description. Respondents were asked: "During the past two months (the period of the local elections), has the level of violence in your community risen, fallen, or remained the same?" In response, 70.9% of Arab citizens stated that the level of violence had risen. This finding shows that the local authority, which should serve as an im-

(1).The Acquisitions System in the Israel Police: State Comptroller, March 2019.

the main institution responsible for responding to violence. The education system also received relatively high level of satisfaction with 54.7% of Arab citizens stating they are satisfied with its functioning in this role. By contrast, the leadership of Arab society, the Israel Police, the Knesset (the Israel Parliament), and the government are all regarded as showing limited effectiveness in reducing violence in Israel. Only 24.7% of Arab respondents expressed satisfaction with the function of Arab leadership, 24% with that of the police, 16.8% with that of the Knesset, and 16.2% with that of the government.

- Trust in the Israel Police is low among Arab citizens, with 26.1% stating they trust the Police, compared to 42.2% of Jews.
- Despite this low level of trust, the police is the main institution Arab respondents turn to if they or their family have been the victims of violence or violent intimidation: 58% stated that they would turn to the police, 17% would act by themselves, and 16% would turn elsewhere to request protection.

Victims of violence: in 2018, 71 Arab citizens (56 men and 15 women) lost their lives due to violent assault.

Police Efforts:

The police is actively working to improve the services it provides to Arab society. In 2018, new police stations were opened in Majd al-Krum, Arara in the Negev, Kafr Qassem, Baqa al-Gharbiya, and Kafr Yassif. In Tamra, a police station was established outside the town, and accordingly is not included here in the list of police stations established in Arab communities. The Israel Police reports that as of May 2019, indictments have been filed in 50% of the murder cases in Arab society in 2017. In addition, the commanders of the police stations maintain dialogue with the elected leaders of Arab society, and the police provides information in Arabic about the organization on the various platforms.

society; the police response to drug dealing and drug abuse; addressing criminal families in Arab society; and the overall response to violence. In the last area, for example, only 16.1% of Arab citizens believe that the police functioning is good or very good.

- Another worrying finding concerns the perceptions and feelings of Arab citizens towards firearms: 90.8% of Arabs agree or tend to agree with the statement that it is easy to obtain firearms in Israel, compared to 33.8% of Jews. Similarly, 93.1% of Arab respondents feel that the use of firearms in their locale has increased in recent years, compared to 22.2% of Jews. These figures highlight the central role of firearms in Arab society, a factor that makes their daily routine akin to a state of emergency.
- Arab respondents feel that the most significant factor influencing the use of firearms is the leniency in penalties imposed on offenders: 84.7% of Arab, compared to 77% of Jewish respondents believe that this is a very influential factor. 82.6% of Arab respondents believe that the availability of firearms influences their use, compared to 50.6% in Jews. It is important to note in this context that the limited number of police officers is also regarded as a factor influencing the violent use of firearms (67% of Arab respondents and 53.8% of Jewish respondents mentioned this factor).
- 44% of Arab citizens are willing or very willing to join efforts to combat violence in their locale, while 29% are moderately willing to do so. This finding reflects a relatively low level of willingness to participate in this struggle, highlighting the sense of despair among Arabs due to their doubts regarding their ability to change the depressing reality, leading them to be less likely to join communal efforts to combat violence.
- When asked about the various institutions and functions involved in the struggle against violence, the family was mentioned most often with 59.7% of Arab respondents stating that they are satisfied or very satisfied with the family being

Arab respondents reported a threat to their personal security in their home). This finding shows that for Arab citizens, their home is their castle, and is regarded as the only place that can protect them against violence and crime.

- The proportion of Arabs who report that they, their relatives or their friends were harmed by various manifestations of violence is higher than among Jews. For example, 11% of Arab respondents reported that they or their acquaintances were harmed by the use of firearms, compared to 1.2% among Jews.
- Almost one-fourth (23.5%) of Arab citizens reported violent threats against themselves or their relatives, or experienced verbal violence.
- Among respondents reporting that they experience violence or threats of violence, 67% stated that they were acquainted with the attacker or the person making the threats. In 38% of cases, the attackers or intimidators were neighbors, friends, or acquaintances; in 16% of cases they were relatives; and in 11% of cases they were coworkers.
- Regarding attitudes toward the police, 61.7% of Arab citizens who experienced violence stated that they did did not report the incident to the police. This finding reflects a profound lack of trust in the police, leading many citizens to seek alternative ways to resolve problems without recourse to the law enforcement agencies.
- 34.9% of Arabs, compared to 47.9% of Jews, reported that their most recent contact with the police was good or very good.
- Arab citizens believe that police response to aspects relating to the enforcement of law and order is good: 45.2% stated that the police's enforcing traffic laws in Arab society is good or every good, and 32.7% expressed satisfaction with the police in terms of the enforcement of law and order. However, the level of satisfaction is lower in other areas: protecting the security of Arab citizens; the response to crime in Arab

Key Findings of the Survey:

- Over one-third of Arab citizens (35.8%) feel a sense of personal insecurity in the community where they live due to violence. This compares to just 12.8% among Jewish citizens.
- The phenomenon of most concern to Arab citizens is general violence (80.3% are worried about this phenomenon), followed by the use of firearms (77% are worried or very worried about this). These high levels of concern reflect the tangible danger facing the Arab public, due to violence and the use of firearms. Other types of crime occupies third place in terms of alarming phenomena – 37.% of the respondents are worried or very worried about this.
- Violence against women is also a source of concern among Arab citizens. Women are more concerned about this phenomenon than men: Approximately 71% of Arab women are worried about violence against women, compared to 53% of men.
- By comparison to violence against women, the phenomenon of domestic violence (which also includes violence by parents against their children) is of less concern to Arab society, but remains high: 48% of women and 45% of men are worried or very worried about this phenomenon.
- Fear of being harmed by various forms of violence and crime is more widespread in Arab society than in Jewish society. 19.6% of Jewish citizens are afraid they will be harmed by violent offenses, compared to 59.3% of Arab citizens. Property offenses are also the subject of much greater concern in Arab society – 51.8%, compared to 18.7% among Jews. Concern over sexual assault, by contrast, is closer between the societies – 35.9% among Arab citizens and 27.6% among Jews.
- When asked in which place they feel a sense of personal insecurity, Arab citizens most frequently mentioned places of entertainment (32.1% reported a strong sense of insecurity in these places), followed by their home locale (31.8%). By contrast, the home is regarded as the safest place (only 6% of

ing awareness within Arab society that violence and crime now constitute a strategic threat that is causing serious damage. Both sides – the government and the Arab public – recognize that it will not be possible to combat crime and violence effectively without cooperation based on mutual trust.

Government Decision 922, adopted in December 2015, allocated unprecedented resources for promoting the economic development of Arab communities. Government Decision 1402, adopted in April 2016, sought to improve the level of personal security in the Arab sector and in Jerusalem. The decision outlined the following objectives: The establishment of a new administrative authority for police services in Arab society; the recruitment of thousands of police officers, including members of Arab society; the establishment of new police stations in Arab communities; and the upgrading of existing stations.

The 2018 personal security index focuses on four spheres:

(1) Perceptions and attitudes among Arab citizens regarding the scale of violence and crime, and prominent phenomena in this field, in their communities; (2) The level of exposure of Arab citizens to violence and crime, whether directly or more generally in their community; (3) The willingness of Arab citizens to join efforts to combat violence; (4) Attitudes among Arab citizens toward the police and their impressions of police behavior toward them.

The survey was held on the basis of a representative sample of the entire Arab population. For comparison purposes, a parallel survey was conducted among a representative sample of Jewish society.

The survey findings highlight the lack of police services in Arab society. The reports by the Arab respondents paint a depressing picture in terms of violence and crime and the impact these have on the lives of Arab citizens. This reality includes the use of firearms, drug dealing, physical violence, and intimidation.

Introduction and Abstract

The 2018 Personal Security Index is the second report issued on the subject of violence, personal security, and policing in Arab communities in Israel.

The **Abraham Initiatives** publishes this annual report in order to provide readers with an up-to-date picture concerning attitudes among Arab citizens on issues relating to policing and violence. The reports also monitors the work of the police in the Arab population and the implementation of Government Decision 1402 for enhancing personal security in the Arab sector.

The index was launched in recognition of the alarming reality in Arab society, which has seen a sharp rise in the level of crime and violence over recent years. A total of 71 Arab citizens were killed in 2017, accounting for over 61 percent of murder and manslaughter victims in Israel in that year – three times the weight of the Arab population in the state.

The main reasons for violence in Arab society are: inadequate police presence in Arab communities; the socioeconomic condition of the Arab population – half of all Arab families are defined as poor, and almost two-thirds of Arab children live below the poverty line; high unemployment, particularly among young adults; changes in the role of the family in Arab society, including a transition to a more individualistic society, so that the family no longer constitutes a source of security and law enforcement as it did in the past – while the official authorities are still not filling this function adequately in the lives of Arab citizens; and inequality in service-provision for Arab citizens, as reflected, for example, in the sparse presence of government institutions in Arab communities.

In recent years, government officials have increasingly recognized that the longstanding attitude of the police toward Arab citizens has been inadequate and inegalitarian. At the same time, there has been grow-

Violence, Crime and Policing in Arab Towns

Personal Security Report - 2018

Nohad Ali and Ruth Lewin-Chen

Author: Dr. Nohad Ali and Ruth Lewin-Chen

Academic Advisor and Chairman of the Jewish-Arab-State Sector at the Samuel Neaman Institute at the Technion: Dr. Nuhad Ali

Editing: Dr. Nehama Baruch

Arabic Translation: Rima Abu Qatish

English Translation: Shaul Vardi

Design & Printing: Reem Graphic Design

ISBN: 978-965-7543-12-2

June 2019

This report is made possible by the generous support of the American people through the United States Department of State. The contents are the responsibility of The Abraham Initiatives and do not necessarily reflect the views of the Department of State or the United States Government.

This document has been produced with the financial assistance of the European Union. The content of this document are the sole responsibility of The Abraham Initiatives and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union.

Samuel Neaman Institute
for National Policy Research

ABRAHAM INITIATIVES
مبادرات ابراهيم
יוזמות אברהם

Violence, Crime and Policing in Arab Towns

Personal Security Report - 2018

Nohad Ali and Ruth Lewin-Chen

June 2019

ISBN 978-965-7543-12-2